ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШКУРКО ВІКТОРІЯ ІГОРІВНА

УДК 368.029(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Шкурко В. І.

Науковий керівник: **Морозова Людмила Сергіївна**,
д.е.н., професор

Київ-2025

АНОТАЦІЯ

Шкурко В.І. Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»). – Державний торговельно-економічний університет, Київ, 2025.

Дисертація є комплексним дослідженням теоретичних засад та удосконалення методологічних положень державного регулювання перестрахової діяльності в Україні.

Страховий ринок є важливою складовою фінансової системи, яка відіграє ключову роль у залученні фінансових ресурсів в економіку. Продуктивна діяльність у сфері страхування сприяє забезпеченню безпеки соціально-економічних процесів та формуванню надійної системи фінансових гарантій, охоплюючи різні сфери суспільного життя. З метою підвищення ефективності страхової галузі в Україні особливе значення має удосконалення державного регулювання перестрахової діяльності. Це може стати дієвим інструментом розвитку страховиків і формування конкурентного середовища на ринку страхових послуг. Перестрахування дозволяє підвищити результативність використання страхування як економічної категорії, задовольняючи потреби страхувальників у надійному захисті. Крім того, воно виконує ключову функцію у забезпеченні стабільності страхового сектору через ефективний розподіл ризиків. Належне державне регулювання перестрахування гарантує стабільне функціонування відповідних ринків, що є критично важливим для підтримання загальної економічної рівноваги в країні.

Нестабільність економіки, зростання конкуренції на страховому ринку, а також зобов’язання перед клієнтами й партнерами в умовах страхування дедалі більшої кількості великих і специфічних ризиків вимагають від страхових компаній стабільності та рентабельності страхового портфеля. У цьому контексті

перестрахування виступає ключовим інструментом забезпечення фінансової надійності страховика, незалежно від розміру його капіталу чи обсягу резервів. Такий механізм дозволяє збалансувати портфель страхових ризиків, що сприяє стабілізації фінансового стану компанії та гарантує своєчасне і повне виконання зобов'язань перед клієнтами. Крім того, перестрахування є одним із провідних сегментів міжнародного страхового ринку, який активно трансформується та, відповідно, потребує ефективного державного регулювання. Для таких країн, як Україна, що стикається з численними економічними та геополітичними викликами, надійна система перестрахування має критичне значення для ефективного управління ризиками та їхнього пом'якшення. Відповідне регуляторне середовище сприяє формуванню стійкої фінансової системи, здатної протидіяти внутрішнім і зовнішнім шокам. Отже, державне регулювання перестрахової діяльності є обґрунтованою необхідністю, особливо з огляду на те, що щороку зростає кількість та складність страхових ризиків. Воно виступає важливою умовою забезпечення фінансової стабільності страховиків. Розвинений ринок перестрахування — це фундамент фінансової безпеки національного страхового ринку, що, у свою чергу, стимулює економічний розвиток і сприяє його стабільності. Попри це, вітчизняний ринок перестрахування все ще не реалізовує свій потенціал у повній мірі.

Об'єктом дослідження є система державного регулювання перестрахової діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми державного регулювання перестрахової діяльності.

У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті економічної сутності перестрахування та державного регулювання перестрахової діяльності. За допомогою порівняльного і факторного методів узагальнено та систематизовано досвід державного регулювання перестрахової діяльності у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою. Історичний та логічний - при визначенні особливостей формування державного регулювання перестрахової діяльності та

підходів до управління ризиками ринку фінансових послуг. Метод порівняльного аналізу - при дослідженні системи державного регулювання перестрахування в Україні та порівнянні з практиками інших країн, зокрема з країнами, що мають розвинені ринки перестрахування. За допомогою методу емпіричних досліджень проведено аналіз практичних даних і результатів діяльності перестраховиків, включаючи фінансові показники, страхові виплати, резерви та інші ключові аспекти.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють сферу формування та розвитку вітчизняного ринку перестрахування, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, статистичні звіти Національного банку України, матеріали науково-практичних конференцій, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обгрунтуванні комплексного підходу до державного регулювання перестрахової діяльності в Україні, який базується на поетапній та логічно структурованій деталізації процесів формування і реалізації основних напрямів регуляторної політики у сфері перестрахування та враховує систематизацію суб'єктів ринку за рівнями інституційного функціонування та передбачає впровадження інноваційних інструментів контролю й моніторингу, адаптованих до особливостей національного ринку, з урахуванням кращих міжнародних практик і стандартів (зокрема Solvency II та рекомендацій IAIS), що дозволяє формувати ефективні механізми управління як традиційними, так і раніше неструктурованими ризиками, характерними для сучасного етапу розвитку вітчизняного ринку перестрахування.

Удосконалено положення щодо державного регулювання перестрахової діяльності, що полягають у системному переході від загального до спеціалізованого регулювання перестрахування та поєднанні елементів моделей державного регулювання, зокрема директив Solvency II, NAIC (США), FINMA (Швейцарія); це дозволить забезпечити баланс між гнучкістю, спеціалізацією та ефективністю регулювання перестрахування, розширить можливості формування

дієвої політики у сфері перестрахування, спрямованої на підвищення фінансової стійкості страховиків і загальної стабільності страхового ринку; теоретичну коцептуалізацію оцінки ризиків та управління ними в контексті державного регулювання перестрахування, що базується на інтеграції методик на основі великих даних і штучного інтелекту (AI), зокрема запропоновано матрицю-ризиків, критерії та інструменти для аналізу й моніторингу ризиків, що дозволить підвищити ефективність регуляторних заходів в умовах трансформації економіки; концепцію інтеграції міжнародних стандартів у національну регуляторну систему перестрахування, яка, на відміну від існуючих, включає адаптивні інструменти інституційного регулювання, що синхронізовані з сучасними фінансовими технологіями (RegTech, SupTech) та забезпечують високий рівень прозорості, надійності та ефективності нагляду, що дозволить гармонізувати національне регулювання з глобальними практиками.

Дістали подальшого розвитку: підхід до розвитку ринку перестрахування шляхом створення інноваційного центру перестрахування - спеціалізованої платформи взаємодії ключових учасників ринку, який функціонуватиме, як страхова екосистема, що забезпечує умови для міжсекторальної співпраці, обміну знаннями, спільної розробки інноваційних рішень, впровадження передових цифрових технологій, а також підвищення кваліфікації учасників ринку через освітні заходи та дозволить активізувати процеси цифрової трансформації перестрахового сектору, підвищити ефективність оцінки ризиків, посилити клієнтоорієнтованість та забезпечити динамічний розвиток ринку в умовах сучасних викликів; положення щодо інституційних засад державного регулювання перестрахової діяльності як складової механізму забезпечення фінансово-економічної результативності функціонування страхового ринку, що базується на посиленні ролі системи інституційного середовища, яка охоплює нормативно-правові рамки, організаційні структури та інфраструктурні механізми взаємодії учасників ринку, за рахунок чого формується здатність держави ефективно впливати на розвиток перестрахового сегмента, забезпечувати стабільність, прозорість і адаптивність страхового середовища до внутрішніх і зовнішніх

ризиків; методологічні підходи до порівняльного аналізу регуляторних систем перестрахування, який, на відміну від існуючих, передбачає системну оцінку ключових параметрів, інструментів і механізмів державного впливу на перестраховий ринок у різних країнах, дозволяє перейти від формального порівняння до аналітичного обґрунтування реформ та дозволяє здійснювати поглиблене порівняння ефективності різних моделей регулювання, з урахуванням їх економічного наповнення та рівня розвитку фінансового сектору з метою підвищення ефективності системи державного регулювання перестрахової діяльності, її результативності, адаптивності та відповідності викликам сучасного страхового ринку.

Теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи, що розкривають сутність державного регулювання перестрахової діяльності, мають практичне значення при формуванні та реалізації страхової політики, спрямованої на забезпечення фінансової спроможності та економічної стійкості країни.

Основні висновки та результати дисертаційної роботи використано Першою страховою компанією при розробці та підготовці внутрішніх нрмативно-організаційних документів щодо вхідного та вихідного перестрахування (довідка від 14.02.2025 р. №128).

Особистий внесок здобувача полягає у розкритті теоретичних положень та удосконаленні методичних підходів державного регулювання перестрахової діяльності в Україні. Наукові результати та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Ключові слова: страхування, перестрахування, перестрахова діяльність, державне регулювання перестрахової діяльності, перестраховики, ризики.

ANNOTATION

Shkurko V.I. State Regulation of Reinsurance Activities in Ukraine – A qualification scientific work presented as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance” (072 “Finance, Banking, Insurance and Stock Market”). – State University of Trade and Economics, Kyiv, 2025.

This dissertation is a comprehensive study of the theoretical foundations and methodological improvements of state regulation of reinsurance activities in Ukraine. The insurance market is a vital component of the financial system, playing a key role in mobilizing financial resources into the economy. Effective insurance activities contribute to the security of socio-economic processes and the creation of a reliable system of financial guarantees across various spheres of public life.

Improving state regulation of reinsurance activities is particularly significant for enhancing the efficiency of the insurance sector in Ukraine. Reinsurance can be a powerful tool for insurer development and for fostering a competitive environment in the insurance services market. It enhances the efficiency of insurance as an economic category by satisfying the need for reliable protection and ensures stability through effective risk distribution. Proper state regulation guarantees the stable operation of related markets, which is critical for maintaining overall economic balance.

Economic instability, increased competition in the insurance market, and growing obligations amid the insurance of larger and more specific risks necessitate stability and profitability in insurers’ portfolios. In this context, reinsurance serves as a key instrument to ensure the financial reliability of insurers, regardless of their capital or reserves. It balances insurance risk portfolios, stabilizes financial standing, and guarantees timely fulfillment of obligations to clients. Reinsurance is also one of the leading segments of the global insurance market, undergoing active transformation and therefore requiring effective regulation.

For countries like Ukraine, facing numerous economic and geopolitical challenges, a reliable reinsurance system is crucial for effective risk management. A conducive

regulatory environment fosters a resilient financial system capable of withstanding internal and external shocks. Hence, state regulation of reinsurance activities is a justified necessity, particularly given the increasing complexity and frequency of insurance risks. It is essential for ensuring insurers' financial stability. A developed reinsurance market forms the foundation of financial security in the national insurance market, driving economic growth and stability. Nevertheless, Ukraine's reinsurance market still does not fully realize its potential.

The object of the study is the system of state regulation of reinsurance activities. The subject of the study is the theoretical principles and mechanisms of state regulation of reinsurance activities.

The work employs a combination of methods and approaches to achieve conceptual unity. Systemic and structural methods were used to reveal the economic essence of reinsurance and its regulation. Comparative and factor analysis helped generalize regulatory experiences from developed and transitional economies. Historical and logical methods identified the features of regulation formation and risk management approaches in the financial services market. Comparative analysis was applied to study Ukraine's regulatory system in contrast with countries with developed reinsurance markets. Empirical methods analyzed practical data from reinsurers, including financial indicators, claims, reserves, and other key aspects.

The information base comprises legislation and regulations governing the formation and development of Ukraine's reinsurance market, statistical and analytical materials from the Ministry of Finance of Ukraine, State Statistics Service, National Bank of Ukraine, conference proceedings, monographs, scientific articles by domestic and foreign scholars, and online resources.

The scientific novelty of the obtained results lies in the substantiation of a comprehensive approach to state regulation of reinsurance activity in Ukraine. This approach is based on a phased and logically structured detailing of the processes of forming and implementing the main directions of regulatory policy in the field of reinsurance. It also accounts for the systematization of market participants by levels of institutional functioning and involves the implementation of innovative control and

monitoring tools adapted to the specifics of the national market, considering best international practices and standards (in particular, Solvency II and IAIS recommendations). This allows the development of effective mechanisms for managing both traditional and previously unstructured risks that characterize the current stage of development of Ukraine's reinsurance market.

The provisions on state regulation of reinsurance activity have been improved. These improvements include a systemic transition from general to specialized reinsurance regulation and the integration of elements from regulatory models such as Solvency II directives, NAIC (USA), and FINMA (Switzerland). This will ensure a balance between flexibility, specialization, and effectiveness of reinsurance regulation, expand the potential for creating an effective reinsurance policy aimed at strengthening the financial resilience of insurers and enhancing the overall stability of the insurance market.

A theoretical conceptualization of risk assessment and management within the context of state regulation of reinsurance is proposed. This is based on integrating methods grounded in big data and artificial intelligence (AI), including a proposed risk matrix, criteria, and tools for risk analysis and monitoring. These innovations will increase the effectiveness of regulatory measures amid economic transformation.

A concept for integrating international standards into the national regulatory system for reinsurance has been developed. Unlike existing models, it includes adaptive institutional regulation tools synchronized with modern financial technologies (RegTech, SupTech), ensuring a high level of transparency, reliability, and supervisory efficiency. This integration will harmonize national regulation with global practices.

Further development was achieved in: the approach to developing the reinsurance market through the creation of an innovative reinsurance center — a specialized platform for interaction among key market participants, functioning as an insurance ecosystem. It will promote cross-sector collaboration, knowledge sharing, joint development of innovative solutions, implementation of advanced digital technologies, and training initiatives, thereby accelerating the digital transformation of the reinsurance sector, enhancing risk assessment, customer orientation, and dynamic market development under current challenges; the institutional foundations of state regulation of reinsurance

activities as a component of the mechanism ensuring the financial and economic performance of the insurance market. This is based on strengthening the institutional environment, including regulatory frameworks, organizational structures, and infrastructural mechanisms for stakeholder interaction. This enhances the state's capacity to effectively influence the development of the reinsurance segment, ensuring market stability, transparency, and adaptability to internal and external risks; methodological approaches to comparative analysis of reinsurance regulatory systems, which — unlike existing ones — provide for a systematic assessment of key parameters, tools, and mechanisms of state influence on the reinsurance market in different countries. This enables a shift from formal comparison to analytical justification of reforms and allows for an in-depth evaluation of the effectiveness of various regulatory models, considering their economic structure and financial sector development level, in order to improve the efficiency, adaptability, and responsiveness of the reinsurance regulatory system to contemporary insurance market challenges.

The theoretical provisions and conclusions of the dissertation, which reveal the essence of state regulation of reinsurance activity, have practical significance for shaping and implementing insurance policy aimed at ensuring the country’s financial capacity and economic stability.

The main findings and results of the dissertation have been applied by the First Insurance Company in the development and preparation of internal regulatory and organizational documents on inward and outward reinsurance (certificate dated February 14, 2025, No. 128).

The personal contribution of the researcher includes the development of theoretical foundations and improvement of methodological approaches to state regulation of reinsurance activities in Ukraine. The scientific results and conclusions submitted for defense were independently obtained by the author.

Keywords: insurance, reinsurance, reinsurance activities, state regulation of reinsurance activities, reinsurers, risks.

Список публікацій здобувача:

наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шкурко В. Сектор перестрахування у фінансовій системі. *Scientia fructuosa (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету)*. 2022. №143(3), С. 93–102. URL: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/485

2. Шкурко В.І. Концептуальні засади державного регулювання перестрахової діяльності. *Ефективна економіка*. 2023. №4. URL:https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1461/1471

3. Шкурко В. І. Пруденційне регулювання перестрахової діяльності . *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*. 2023. №4 (263). С. 29–33. URL: https://dndiime.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/4-263-2023.pdf#page=29

4. Морозова Л.С., Шкурко В.І. Роль цифрових технологій у розвитку ринку перестрахування. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №1(37). С. 207-215. URL: https://www.researchgate.net/publication/385258343_Rol_cifrovih_tehnologij_u_rozvitku_rinku_perestrahuvanna

5. Шкурко В. Стратегічні підходи до посилення державного регулювання ринку перестрахування. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2024. Т. 332. № 4. С. 150-154. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/237/248

6. Shkurko V. State regulation of reinsurance activities in Ukraine during the war. *Economics & Education*. 2024. № 9(3). P. 37-42. URL:http://baltijapublishing.lv/index.php/econedu/article/view/2553

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації :

7. Шкурко В. І. Перестрахування як метод управління ризиками. The 10th International scientific and practical conference "*Eurasian scientific discussions*" (October 23-25, 2022. Barcelona, Spain). Barca Academy Publishing, 2022. P. 450-453. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/EURASIAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-23-25.10.22.pdf

8. Шкурко В. І. Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні. The 9th International scientific and practical conference "*Modern research in world science*" (November 28-30, 2022. Lviv, Ukraine). SPC "Sci-conf.com.ua", 2022. P.1743-1745. URL:https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-28-30.11.2022.pdf

9. Шкурко В. І. Послуги перестрахування: сучасні реалії. *Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 31 жовтня 2022 р.) / відп. ред. Н. П. Шульга. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С.77-78. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/daa741958105e699b2f6f8e99214d13f.pdf

10. Шкурко В.І. Механізм державного регулювання ринку перестрахування в Україні. *Розвиток науки та техніки під час світової кризи:* тези доп. CXIX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(м. Київ, 20 лютого 2023 р.). Київ. 2023. С.133-135. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/Kyiv_200223.pdf

11. Шкурко В. Фінансове регулювання перестрахових компаній. *Фінансова політика як складова економічного розвитку* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11–12 квітня 2023 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С.151-153. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/3043ab09788d719c6ad51708e587adb2.pdf

12. Шкурко В. Цифровізація сектору перестрахування. *Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17–18 квітня 2024 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-

т, 2024. С.148-150. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/fcd20406e26a177cec674c0785c4a182.pdf

13. Шкурко В. І. Закордонний досвід державного регулювання перестрахової діяльності: *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 13–14 грудня 2024 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С.161-164. URL: http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/353/10912/24550-1

ЗМІСТ

ВСТУП 15

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 23

1.1. Економічна сутність державного регулювання перестрахової діяльності .. 23

1.2. Інституційні засади державного регулювання перестрахової діяльності 42

1.3. Зарубіжний досвід регулювання перестрахової діяльності 63

Висновки до розділу 1 80

Список використаних джерел до розділу 1 82

Розділ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ 92

2.1. Оцінка функціонування ринку перестрахування в Україні 92

2.2. Детермінанти розвитку ринку перестрахування в Україні 104

2.3. Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні в умовах економічних перетворень 123

Висновки до розділу 2 138

Список використаних джерел до розділу 2 141

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 148

3.1. Напрями удосконалення управління ризиками перестраховиків 148

3.2. Інтеграція вітчизняного ринку перестрахування до світового фінансового простору 160

Висновки до розділу 3 180

Список використаних джерел до розділу 3 182

ВИСНОВКИ 188

ДОДАТКИ 192

ВСТУП

Актуальність теми. Страховий ринок є структурною складовою фінансової системи, яка забезпечує залучення фінансових ресурсів в економіку. Забезпеченню безпеки соціально-економічних процесів та створенню надійної системи гарантій сприяє продуктивна страхова діяльність, яка охоплює різні галузі та сфери життя людини. Для підвищення ефективності страхової діяльності у вітчизняній практиці важливим є розвиток державного регулювання перестрахової діяльності, що може бути вагомим важелем у розвитку діяльності страховиків та створенні конкурентного середовища на ринку надання страхових послуг. Перестрахування підвищує ефективність застосування страхування, як економічної категорії, із задоволення потреб страхувальників у страховому захисті та відіграє вирішальну роль у стабільності страхового сектора шляхом розподілу ризику. Ефективне державне регулювання забезпечує безперебійне функціонування ринків перестрахування, що є життєво важливим для підтримки загальної економічної стабільності.

Нестабільна економічна ситуація, зростаюча конкуренція на страховому ринку, відповідальність перед клієнтами та партнерами на фоні охоплення страхуванням дедалі більшої кількості великих, специфічних ризиків потребують рентабельності та стабільності страхового портфеля компанії. Саме перестрахування є механізмом забезпечення фінансової стійкості страховика незалежно від розміру капіталу та страхових резервів. Цей механізм дозволяє збалансувати страховий портфель, тобто стабілізувати фінансовий стан компанії та гарантує виконання зобов’язань перед клієнтами в повному обсязі. До того ж перестрахування є найважливішим сегментом міжнародного ринку страхування, який зазнає суттєвих змін, а тому й потребує регулювання з боку держави. У такій країні, як Україна, яка зіткнулася з різними економічними та геополітичними викликами, надійні механізми перестрахування є важливими для управління та пом’якшення ризиків. Належне регулювання допомагає розвинути стійку фінансову систему, здатну протистояти потрясінням. Саме тому, потреба

державного регулювання перестрахової діяльності досить виправдана, виходячи з того, що з кожним роком страхування охоплює все більшу й більшу кількість різноманітних ризиків, а також є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості страховика. Розвинений ринок перестрахування – це міцний фундамент фінансової безпеки страхового ринку країни, що в результаті сприяє економічному розвитку та його стабільності. Незважаючи на вагоме значення перестрахування, його потенціал на вітчизняному страховому ринку поки що залишається недостатньо задіяним.

Питанням формування та дослідження теоретичних засад розвитку перестрахової діяльності присвячені праці вітчизняних науковців серед яких А. Боженко, Н. Внукова, С. Волосович, О. Гаманкова, О. Журавка, О. Залєтов, О. Козьменко, Л. Кострач, О. Кнейслер, А.Мазаракі, І.Микитюк, С. Науменкова, Л. Нечипорук, О.Панченко, Н. Приказюк, Т. Ротова, Н. Савченко, Н. Ткаченко, К. Третяк, С. Осадець, Я. Шумелда та інші. Серед наукових досліджень зарубіжних учених можна виокремити праці Д. Бланда, К. Бурроу, Д. Гауера, Л. Гератеволя, Дж. Макензі, А. Манеса, А. Маршала, Р. Міллера, В. Райхера, Дж. Стігліца, М. Тейлора, Дж. Тобіна, Ф. Фабоцці, Д. Хемптона. М. Хартмана, Дж. Кінга, А. Пінкертон, Н.Джонсон.

Перестрахування дозволяє здійснювати перерозподіл великих або специфічних ризиків, які неможливо повністю покрити в межах однієї страхової організації. Воно створює фінансову буферну зону, яка підвищує рівень довіри до страховика з боку клієнтів, партнерів і державних регуляторів. Особливого значення перестрахування набуває в країнах із трансформаційною економікою, зокрема в Україні, де страховий ринок потребує зміцнення інституційної спроможності та підвищення рівня фінансової безпеки. В умовах воєнних загроз, природних катастроф, кіберризиків та інших глобальних викликів перестрахування стає не лише механізмом захисту для страхових компаній, а й інструментом збереження економічної стабільності держави в цілому. Зазначене свідчить про актуальність дисертаційної роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об’єкту і предмету дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного торговельно-економічного університету: «Фінансова політика соціально-економічного розвитку країни» (номер державної реєстрації 0121U100344), «Фінансово-бюджетна політика в умовах суспільно-економічних перетворень» (номер державної реєстрації 0124U000331), автором надано відповідні матеріали та пропозиції щодо напрямів державного регулювання перестрахової діяльності в системі макроекономічного регулювання.

Метою дисертаційної роботи є розкриття теоретичних положень та удосконалення методичних підходів державного регулювання перестрахової діяльності в Україні. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань**:

- розкрити економічну сутність державного регулювання перестрахової діяльності;

- обґрунтувати концептуальні засади формування комплексного підходу до державного регулювання перестрахової діяльності;

- обґрунтувати концепцію інтеграції міжнародних стандартів регулювання перестрахування в національну систему;

- розвинути положення щодо інституційних засад державного регулювання перестрахування;

- узагальнити та систематизувати методологічні підходи до формування моделей державного регулювання перестрахової діяльності в країнах із розвиненою та трансформаційною економікою;

- удосконалити методологічні підходи до порівняльного аналізу регуляторних систем перестрахування;

- проаналізувати тенденції розвитку ринку перестрахування в Україні;

- удосконалити підходи до оцінки та управління ризиками у сфері перестрахування;

- розширити концептуальні засади щодо детермінант розвитку перестрахового ринку з урахуванням впливу глобальних макроекономічних, політичних та технологічних факторів.

Об'єктом дослідження є система державного регулювання перестрахової діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми державного регулювання перестрахової діяльності.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті економічної сутності перестрахування та державного регулювання перестрахової діяльності. За допомогою порівняльного і факторного методів узагальнено та систематизовано досвід державного регулювання перестрахової діяльності у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою. Історичний та логічний підходи використовуються при визначенні особливостей формування державного регулювання перестрахової діяльності та підходів до управління ризиками ринку фінансових послуг. За допомогою методу порівняльного аналізу було досліджено системи державного регулювання перестрахування в Україні в порівнянні з практиками інших країн, зокрема з країнами, що мають розвинені ринки перестрахування. Методом синтезу теоретичних підходів було інтегровано теоретичні концепції та моделі з різних дисциплін, таких як економіка, фінансовий менеджмент, право та управління ризиками, для розробки комплексного підходу до дослідження. За допомогою методу емпіричних досліджень проведено аналіз практичних даних і результатів діяльності перестраховиків, включаючи фінансові показники, страхові виплати, резерви та інші ключові аспекти.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють сферу формування та розвитку вітчизняного ринку перестрахування, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, статистичні звіти Національного банку України, матеріали науково-практичних конференцій, відповідні монографії

, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, Інтернет-ресурси офіційних сайтів.

Наукова новизна одержаних результатів полягатиме у наступному:

вперше:

- обґрунтовано комплексний підхід до державного регулювання перестрахової діяльності в Україні, який базується на поетапній та логічно структурованій деталізації процесів формування і реалізації основних напрямів регуляторної політики у сфері перестрахування та враховує систематизацію суб'єктів ринку за рівнями інституційного функціонування та передбачає впровадження інноваційних інструментів контролю й моніторингу, адаптованих до особливостей національного ринку, з урахуванням кращих міжнародних практик і стандартів (зокрема Solvency II та рекомендацій IAIS), що дозволяє формувати ефективні механізми управління як традиційними, так і раніше неструктурованими ризиками, характерними для сучасного етапу розвитку вітчизняного ринку перестрахування;

удосконалено:

- положення щодо державного регулювання перестрахової діяльності, що полягають у системному переході від загального до спеціалізованого регулювання перестрахування та поєднанні елементів моделей державного регулювання, зокрема директив Solvency II, NAIC (США), FINMA (Швейцарія); це дозволить забезпечити баланс між гнучкістю, спеціалізацією та ефективністю регулювання перестрахування, розширить можливості формування дієвої політики у сфері перестрахування, спрямованої на підвищення фінансової стійкості страховиків і загальної стабільності страхового ринку;

- теоретичну коцептуалізацію оцінки ризиків та управління ними в контексті державного регулювання перестрахування, що базується на інтеграції методик на основі великих даних і штучного інтелекту (AI), зокрема запропоновано матрицю-ризиків, критерії та інструменти для аналізу й моніторингу ризиків, що дозволить підвищити ефективність регуляторних заходів в умовах трансформації економіки;

- концепцію інтеграції міжнародних стандартів у національну регуляторну систему перестрахування, яка, на відміну від існуючих, включає адаптивні інструменти інституційного регулювання, що синхронізовані з сучасними фінансовими технологіями (RegTech, SupTech) та забезпечують високий рівень прозорості, надійності та ефективності нагляду, що дозволить гармонізувати національне регулювання з глобальними практиками.

дістало подальшого розвитку:

- підхід до розвитку ринку перестрахування шляхом створення інноваційного центру перестрахування - спеціалізованої платформи взаємодії ключових учасників ринку, який функціонуватиме, як страхова екосистема, що забезпечує умови для міжсекторальної співпраці, обміну знаннями, спільної розробки інноваційних рішень, впровадження передових цифрових технологій, а також підвищення кваліфікації учасників ринку через освітні заходи та дозволить активізувати процеси цифрової трансформації перестрахового сектору, підвищити ефективність оцінки ризиків, посилити клієнтоорієнтованість та забезпечити динамічний розвиток ринку в умовах сучасних викликів;

- положення щодо інституційних засад державного регулювання перестрахової діяльності як складової механізму забезпечення фінансово-економічної результативності функціонування страхового ринку, що базується на посиленні ролі системи інституційного середовища, яка охоплює нормативно-правові рамки, організаційні структури та інфраструктурні механізми взаємодії учасників ринку, за рахунок чого формується здатність держави ефективно впливати на розвиток перестрахового сегмента, забезпечувати стабільність, прозорість і адаптивність страхового середовища до внутрішніх і зовнішніх ризиків;

- методологічні підходи до порівняльного аналізу регуляторних систем перестрахування, який, на відміну від існуючих, передбачає системну оцінку ключових параметрів, інструментів і механізмів державного впливу на перестраховий ринок у різних країнах, дозволяє перейти від формального порівняння до аналітичного обґрунтування реформ та дозволяє здійснювати

поглиблене порівняння ефективності різних моделей регулювання, з урахуванням їх економічного наповнення та рівня розвитку фінансового сектору з метою підвищення ефективності системи державного регулювання перестрахової діяльності, її результативності, адаптивності та відповідності викликам сучасного страхового ринку.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи, які розкривають сутність державного регулювання перестрахової діяльності як складової частини системи макроекономічної стабільності, мають практичне значення для формування та реалізації ефективної політики у сфері перестрахування, спрямованої на підвищення фінансової стійкості страхового ринку, захист економіки від системних ризиків та забезпечення прозорості й конкурентоспроможності страхового середовища.

Основні висновки та результати дисертаційної роботи використано Першою страховою компанією при розробці та підготовці внутрішніх нрмативно-організаційних документів щодо вхідного та вихідного перестрахування (довідка від 14.02.2025 р. №128).

Особистий внесок здобувача полягає у розкритті сутності формування та реалізації механізмів державного регулювання перестрахової діяльності в умовах трансформації національного страхового ринку. Автором самостійно обґрунтовано концептуальні підходи до оцінки ризиків і управління ними в процесі регуляторного втручання, а також розроблено науково-методичні засади інтеграції міжнародних стандартів у національну систему перестрахового нагляду. Усі наукові результати та висновки, що виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення, результати дисертаційного дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях: Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference (Barcelona, Spain, 2022), Modern research in world science. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. (Lviv, Ukraine. 2022), Фінансовий ринок: сучасні

тренди та нові виклики (Київ, 2022), Розвиток науки та техніки під час світової кризи, CXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (Київ, 2023), Фінансова політика як складова економічного розвитку (Київ, 2023), Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану (Київ, 2024), Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії (Запоріжжя, 2024).

Публікації. Основні положення та результати дисертації опубліковано у 13 наукових працях, у тому числі п’яти статтях у наукових фахових виданнях, 1 статті у закордонному виданні та 7 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій, загальним обсягом 4,5 друк. арк. Всі публікації та дисертаційна робота виконані Шкурко В.І. із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінjк. Дисертація містить 24 таблиці, 14 рисунків, 6 додатків, список використаних джерел включає 193 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічна сутність державного регулювання перестрахової діяльності

Подальший розвиток страхового та перестрахового ринків, їх інтеграція у світовий фінансовий простір можливі лише за наявності злагодженої системи державного регулювання.

В науковій літературі є достатньо досліджень питання державного регулювання ринку страхування, але практично відсутні праці з вивчення державного регулювання ринку перестрахування. Зважаючи на те, що страхування та перестрахування це не тотожні поняття, але разом з тим вони мають багато спільного, а тому і принцип державного регулювання цих видів діяльності є схожим.

Для дослідження економічної сутності державного регулювання перестрахової діяльності проаналізуємо, думки вітчизняних науковців щодо державного регулювання страхування. Філонюк О. Ф. [50] та Докторова Н. П. [14] та Журавка О. С. [17] у своїх дослідженнях, мають схоже розуміння даного поняття, а саме :державне регулювання перестрахової діяльності – це система засобів та методів, які використовує держава для впливу на суб’єкти страхового ринку. При цьому Докторова Н. П. зосереджує увагу на окресленні правових меж діяльності самого ринку страхування та окремих його учасників, а Журавка О. С. – наголошує на вплив держави не на учасників страхового ринку, а безпосередньо на відносини, що виникають між ними. Михайлова Н. В. та Кравцова А. І. [24], Вовчак О. Д.[3], Нечипорук Л. В.[26] сутність державного регулювання страхової діяльності розуміють в створенні сприятливих умов для ведення страхової діяльності. При чому Вовчак О. та Нечипорук Л. підкреслюють важливість формування достатнього рівня платоспроможності страховиків. З огляду на наукові доробки вітчизняних вчених, вважаємо, що державне регулювання перестрахової діяльності доцільно розглядати як систему економічних,

організаційних, адміністративно-правових, та регулятивно-контролюючих заходів держави, в особі компетентних органів, щодо нагляду та контролю учасників перестрахових відносин, для формування ефективного, конкурентоспроможного ринку перестрахування та забезпечення його розвитку. Це також включає дотримання законів і нормативних актів, нагляд за діяльністю перестраховиків і накладення штрафів або інших санкцій за порушення правил, та надання гарантій, що споживачі отримають переваги полісів перестрахування, включаючи адекватне покриття та своєчасні виплати збитків. Крім того, державні регулятори несуть відповідальність за моніторинг фінансової стабільності перестраховиків і забезпечення того, що страхові компанії здатні виконувати свої зобов'язання.

Економічну сутність державного регулювання перестрахової діяльності можна визначити як організований баланс між збереженням фінансової стабільності та сприянням ефективності ринку в страховій екосистемі, що втілює роль уряду в нагляді за практикою перестрахування та впливі на неї з метою пом’якшення системних ризиків, сприяння чесній конкуренції та захисту страхувальників, одночасно сприяючи інноваціям і сталому зростанню. Державне регулювання перестрахової діяльності спрямоване на створення рівних умов для ефективної діяльності страховиків і перестраховиків, забезпечуючи стійкість страхової галузі, одночасно захищаючи інтереси всіх зацікавлених сторін у ширшій економіці.

Основним регулятором економіки України, як країни з ринковою економікою, що розвивається, є ринковий механізм. За ідеальних умов ринковий механізм реалізується повною мірою, але ринок перестрахування важко назвати ринком з вільною конкуренцією, а отже виникає потреба спеціального державного втручання, регулювання. Поряд з тим, існують інші причини та проблеми, що вказують на потребу в державному регулюванні перестрахової діяльності:

- формування законодавчої бази відповідно до вимог ЄС та з урахуванням міжнародного досвіду;
- дотримання вимог законодавства;

- формування стратегії розвитку ринку перестрахування в період інтеграційних процесів;
- проблема ліцензування та відокремлення страховиків від перестраховиків;
- забезпечення відкритості інформації та прозорості ринку;
- налагодження контролю та пруденційного нагляду та ризик-орієнтованого підходу;
- збереження прав учасників ринку;
- створення сприятливих умов для розвитку ринку та формування конкуренції міжнародного рівня.

З огляду на високу необхідність, для детальнішого вивчення економічної сутності державного регулювання перестрахової діяльності, варто розглянути його основні функції (табл.1.1.1).

Державне регулювання перестрахової діяльності повинно базуватися на принципах, що слугуватимуть його розвитку, сприятимуть його стабільності, справедливості, прозорості, конкурентоздатності та ефективності. Виділимо такі основні принципи:

Законність :

– наявність чіткої системи якісних, демократичних правових законів та підзаконних актів, що не суперечать Конституції України та іншим законам;

– чітке закріплення прав та обов'язків усіх учасників ринку перестрахування;

– дотримання та неухильне виконання органами державного регулювання, контролю та нагляду, а також всіма учасниками ринку перестрахування законодавства.

Ефективність:

–реалізація цілей регулювання;

–відповідність функцій, завдань та дій різних органів регулювання, відсутність дублювання функцій;

–забезпечення отримання максимального позитивного ефекту від діяльності перестраховиків, при мінімальних затратах ресурсів;

–систематичність та логічність регулювання, вміння правильно спрогнозувати кінцеві результати та уникнути небажаних втрат, збитків;

Таблиця 1.1.1

Економічні функції державного регулювання перестрахової діяльності

Функція	Зміст функції
Контролююча	Контроль та нагляд за дотриманням встановлених норм та правил всіма учасниками перестрахового ринку.
Нормативна	Встановлення рекомендацій, прав та правил поведінки щодо діяльності учасників перестрахових відносин.
Стимулююча	Застосування різних методів впливу на суб'єктів перестрахового ринку з метою посилення їхнього економічного інтересу та отримання позитивного результату діяльності.
Цільова	Встановлення стратегічних і тактичних напрямків розвитку перестрахової діяльності.
Соціальна	Забезпечення захисту інтересів споживачів перестрахових послуг.
Сприяння конкуренції	Забезпечення відсутності перешкод для входу нових учасників на ринок, запровадження антимонопольного законодавства.
Підтримка стабільності ринку	Вимагаючи від перестрахових компаній підтримувати різноманітний портфель ризиків і встановлюючи обмеження на типи ризиків, які вони можуть приймати.
Сприяння інноваціям	Заохочуючи розробку нових продуктів і послуг, а також створюючи основу для тестування та затвердження нових технологій і бізнес-моделей.
Сприяння довірі ринку	Завдяки прозорій та послідовній регулятивній практиці держава зміцнює довіру до ринку перестрахування, що заохочує інвестиції та участь у ринках страхування та перестрахування, сприяючи загальному зростанню та стабільності ринку.
Управління та диверсифікація ризиків	Допомагає ефективніше розподіляти ризики та керувати ними, зменшуючи потенційний вплив великих або катастрофічних збитків на окремих страховиків і ринок у цілому.

Джерело: *сформовано на основі даних* [49].

–сприяння конкуренції, заохочення інновацій та забезпечення своєчасного та економічно ефективного проведення операцій з перестрахування.

Збалансованість:

–дотримання балансу інтересів усіх учасників перестрахових відносин та держави;

–збереження помірного втручання держави.

Прозорість та відкритість процесу нагляду:

–публікування регулятором дані щодо планування та отриманої інформації в результаті проведеного нагляду;

–забезпечення доступу до наглядової інформації відповідно до закону.

Справедливість та незалежність:

–рівність прав і законних інтересів перестраховиків перед органами державного регулювання;

–рівність оцінювання регулятором правочинів та встановлення відповідних форм покарань;

–пропорційність нагляду та нормативних вимог;

–об’єктивне і неупереджене здійснення нагляду;

–недопущення неправомірного втручання в діяльність органів регулювання та учасників ринку перестрахування;

–регулювання, незалежно від впливу політичних сил;

–фінансова автономія, наявність необхідних ресурсів для здійснення регулювання.

Платоспроможність і фінансова стабільність:

–дотримання страховиками та перестраховиками вимог достатності капіталу і резервів для покриття своїх зобов'язань;

–подання регулярної фінансової звітності для забезпечення своєї платоспроможності та фінансової стабільності.

Управління ризиками:

–заохочення перестрахових компаній до ефективної практики управління ризиками, включаючи використання відповідних методів моделювання ризиків, диверсифікацію ризиків і відповідні стандарти андеррайтингу.

Регуляторне співробітництво:

–державне регулювання має сприяти міжнародній співпраці та координації, щоб гарантувати, що глобальний ринок перестрахування функціонує узгоджено та послідовно [1;19;51].

Інновації та адаптивність:

- підтримання та заохочення інновацій, одночасно забезпечуючи адаптацію нормативної бази до нових ризиків і розвитку ринку; розробка гнучких

нормативних актів для адаптації нових продуктів і методів, а також періодичний перегляд та оновлення нормативних стандартів.

Таким чином, державне регулювання перестрахової діяльності має бути спрямоване на сприяння довгостроковій стабільності та ефективності ринку перестрахування, водночас забезпечуючи захист споживачів та обслуговування ширших інтересів економіки.

Механізм реалізації державного регулювання перестрахової діяльності включає використання державою різних підходів, методів та інструментів. Проаналізувавши праці вітчизняних науковців Т. В. Татарінової [47] та К. Г. Семенової [44] можна виділити такі підходи державного регулювання перестрахової діяльності :

- прямий метод дії – регулює діяльність перестраховиків вітчизняних та іноземних;
- непрямий метод дії – регулює діяльність страховиків, що звертаються за перестраховим захистом.

В першому випадку законодавство в сфері перестрахування буде поширюватися не тільки на діяльність вітчизняних перестраховиків, а також і на іноземних. Слід зазначити, що дані підходи регулюють діяльність саме професійних перестраховиків, а не страховиків із ліцензією на здійснення певних видів перестрахування, в цьому випадку державне регулювання буде здійснюватися відповідно до страхового законодавства [27; 55].

Державне регулювання перестрахової діяльності залежно від форми впливу реалізовується шляхом використання двох форм методів: прямих та непрямих. Визначення сутності цих методів відіграє ключову роль в побудові концепції державного регулювання ринку перестрахування та відносин, які виникають на ньому. Серед вітчизняних науковців думки щодо тлумачення змісту прямих та непрямих методів регулювання дещо різняться. Отже, С. М. Чистов, А. Є. Никифоров та Т. Ф. Куценко вважають, що перша група методів характеризується прямою дією на учасників ринку, при цьому застосовуються адміністративно-

правові, які точно визначають та окреслюють межі діяльності суб’єктів ринку та економічні інструменти. До таких інструментів вони відносять законодавчі норми, нормативи, ліцензії, централізовано встановлені ціни тощо. Щодо методів непрямої форми впливу, то на думку цих вчених, вплив на діяльність суб'єктів ринку здійснюється опосередковано, шляхом формування економічного середовища, яке стимулювало учасників перестрахових відносин здійснювати свою діяльність в тому напрямку, який необхідний державі. До інструментів методів непрямого впливу вони відносять інструменти різних векторів регулювання економічної політики, а саме: фіскальні, бюджетні, грошово-кредитні, інноваційні тощо[9]. Методи непрямого впливу М. В. Фурман трактує так само, а от методи прямого – інакше. Так, до методів прямого впливу, науковець відносить закони, що регулюють перестрахову діяльність та особливо наголошує на створенні державою страхової системи захисту майнових інтересів, наданні додаткових гарантій всім учасникам ринку та підтримання високого рівня конкуренції, без монополій на ринку [53].

Науковці Н. В. Михайлова, А. І. Кравцова та Н. П. Докторова в своїх дослідження до прямих методів відносять економічне управління державою всіх видів госпоподарської діяльності, інституційне регулювання, планування та регулювання фінансової діяльності [24].

До інструментів економічного адміністрування Н. П. Докторова відносить : державну страхову організацію, акредитацію, контракт, тендер, субсидії та дотації, тарифи, квоти та обмеження.

Метод інституційного регулювання реалізується шляхом страхового та перестрахового нагляду, ліцензування тощо, інструменти даного методу : ліцензія, реєстрація, нормативи, ліміти, штрафи тощо.

Метод планування, в залежності від терміну дії плану, поділяють на тактичне і стратегічне. Даний метод покликаний аби спланувати та спрогнозувати очікувані результати діяльності перестрахової галузі та сформувати цілі щодо розвитку ринку. Цей метод включає такі інструменти : прогнози, плани та програми.

Щодо регулювання фінансової діяльності, то держава здійснює контроль за дотриманням перестраховиками та страховиками нормативів платоспроможності, слідкує за інвестиційною діяльністю та ціноутворенням та вводить норми оподаткування. Реалізація цього методу відбувається за використання таких інструментів впливу як: нормативи, ліміти, податки, штрафні санкції, обмеження тощо [14].

Співвідношення прямих та непрямих методів та їх використання залежать від історичних умов розвитку і рівня економічного прогресу держави та ринку, інституційного розгалуження та інших факторів. Непрямі або ринкові методи регулюють діяльність учасників перестрахової діяльності, шляхом створення необхідних державі умов за допомогою інструментів грошово-кредитної, фіскальної, тарифної, цінової тощо економічної політики. Прямі методи, безпосередньо впливають на суб'єкти ринку і розмежовуються за інструментами економічного та адміністративно-правового впливу.

Адміністративні методи державного регулювання характеризуються беззаперечним виконанням наказів, розпоряджень, дотриманням стандартів, норм, та несенням відповідальності за їхнє порушення. Економічні методи регулювання використовуються для створення сприятливих економічних умов для діяльності перестраховиків, для того аби направити їх розвиток у вигідному для держави векторі.

В Україні державне регулювання перестрахової діяльності передбачає поєднання прямих і непрямих методів. Розуміння співвідношення цих методів дає розуміння того, як структурована нормативна база для управління та нагляду за індустрією перестрахування.

Ліцензування : Перестраховики повинні мати ліцензію Національного банку України (НБУ), що передбачає виконання певних фінансових та операційних критеріїв. Це безпосередньо контролює вихід на ринок і забезпечує роботу лише кваліфікованих організацій.

Таблиця 1.1.2

Методи НБУ, при здійсненні регулювання перестрахової діяльності

Прямі методи	Непрямі методи
Ліцензування та авторизація	Інструкції та рекомендації
Вимоги до платоспроможності	Правила поведінки на ринку
Фінансова звітність та аудит	Публічне оприлюднення та прозорість
Стандарти управління ризиками	
Моніторинг відповідності	

Джерело: *систематизовано автором.*

Вимоги до платоспроможності : НБУ встановлює мінімальні вимоги до капіталу та резервів, щоб забезпечити виконання перестраховиками своїх зобов’язань, що впливає на фінансову стабільність перестраховиків шляхом забезпечення достатності капіталу.

Фінансова звітність та аудит: Перестраховики зобов'язані подавати детальну фінансову звітність і проходити регулярні аудити, що забезпечує прямий нагляд за фінансовим станом і операційною практикою.

Стандарти управління ризиками: НБУ встановлює певні практики управління ризиками та внутрішній контроль, це безпосередньо впливає на те, як перестраховики керують своїми ризиками.

Моніторинг відповідності та забезпечення виконання: включає звичайні перевірки, моніторинг і примусові дії, такі як покарання або санкції за невиконання.

Інструкції та рекомендації: НБУ та галузеві органи надають необов'язкові вказівки та найкращі практики для операцій з перестрахування, щоб заохотити дотримання галузевих норм і стандартів шляхом добровільного дотримання.

Правила поведінки на ринку: впливає на поведінку ринку, встановлюючи стандарти, які запобігають неетичній діяльності, включаючи заходи боротьби з шахрайством і конкурентну поведінку.

Публічне оприлюднення та прозорість: розкриття ключової фінансової та операційної інформації, підвищення прозорості, сприяє підзвітності та ринковій дисципліні через доступ громадськості до інформації.

В Україні нормативна база перестрахування переважно формується прямими методами, непрямі методи відіграють додаткову роль, формуючи галузеву практику та сприяючи створенню середовища, яке підтримує відповідність вимогам і найкращі практики. Інструкції, публічне оприлюднення та галузева співпраця підвищують ефективність прямої нормативної бази. Приблизне співвідношення на нашу думку є прямі методи: 70-80% та непрямі методи: 20-30%. Це співвідношення вказує на те, що в той час як прямі методи є основою регуляторного підходу в Україні, непрямі методи є важливими для підтримки та покращення загального регуляторного середовища.

Державне регулювання перестрахової діяльності може включати: нормативно-правове забезпечення, планування, управління та контролю.

Перестрахування, так як і страхування, в ході своєї реалізації породжує нові відносини, які виникають між перестраховиком та перестрахувальником, що потребують наявності чіткої системи правового регулювання. Нормативне регулювання, як форма державного впливу – це діяльність відповідних органів влади, що спрямована на розробку та впровадження правил, прав та норм поведінки при веденні господарської діяльності.

Сьогодні система державного регулювання перестрахової діяльності складається із загального законодавства (регламентують загальні норми щодо регулювання будь-якого виду господарської діяльності, включно з перестрахуванням), спеціального страхового законодавства (визначає ключові норми регулювання страхування та часткового перестрахування, як її складової) та підзаконних нормативно-правових актів (регламентують правила та норми діяльності перестраховиків-нерезидентів). Основні норми та принципи щодо правового регулювання страхової та перестрахової діяльності окреслені Конституцією України, законами і постановами Верховної Ради України, указами Президента, розпорядженнями Кабінету Міністрів України, інструкціями,

методиками, наказами, листами міністерств і відомств та нормативними актами Національного Банку України, що здійснює нагляд за страховою діяльністю, після прийняття в 2019 році закону про «спліт» [18].

Так, дійсно, в Україні відсутнє окреме законодавство, щодо регулювання перестрахової діяльності, але це не дає підстав стверджувати, що перестрахування не підлягає державному регулюванню, оскільки є ряд нормативно-правових документів, завдяки яким держава впливає на цей процес, зокрема : ЗУ «Про страхування», регулюється нормами цивільного законодавства (Цивільний кодекс містить окрему статтю під назвою «Договір перестрахування»).

Загалом законодавство про перестрахування повинно окреслювати загальні принципи перестрахової діяльності, основні вимоги до платоспроможності та фінансової стійкості, обов'язково з урахуванням розподілу ризиків та їхньої диверсифікації, а також відповідної практики управління ризиками; застосуванням дисципліни андеррайтингу, щоб гарантувати, що вони приймають ризики, які мають належну ціну та відповідають їх схильності до ризику; управлінні претензіями, тобто моніторинг тенденцій збитків, надання технічної підтримки та експертизи.

Відповідно до чинного закону України «Про страхування» та Цивільного кодексу, регулювання перестрахування здійснюється на основі статей, наведених в таблиці 1.1.3.

Таблиця 1.1.3

Аналіз статей, що регулюють перестрахування в Законі України «Про страхування» та Цивільному кодексі України

№ статті	Основна ідея
1	2
Ст.1 Основні терміни Ст.5 Види страхової діяльності	Закон визначає перестрахування як вид страхової діяльності, що полягає в передачі страховиком частини своїх зобов'язань з виплати страхових сум іншому страховому підприємству (перестраховику) на умовах договору перестрахування.
Ст.6 Договір страхування та договори, пов'язані з ним	В цій статті йдеться про різні типи договорів у сфері страхування, зокрема про договори перестрахування, які укладаються між страховиками і перестраховиками.

Продовження таблиці 1.1.3

1	2
Ст.13 Регулювання страхування та перестрахування	Ця стаття визначає порядок регулювання діяльності страховиків та перестраховиків в Україні, що включає контроль та нагляд за виконанням законодавства в цій сфері.
Ст.15 Страховики та перестраховики	У цій статті прописано права та обов'язки компаній, які займаються перестрахуванням, а також їх вимоги щодо фінансової стійкості.
Ст.67-73 Реалізація страхових та перестрахових продуктів	Окреслено межі професійної відповідальності та чітке розмежування страхової та перестрахової діяльності, реалізація страхових і перестрахових продуктів здійснюється страховиками та перестраховими брокерами через маркетингові заходи, консультування, укладання договорів, отримання премій та виплат, а також організацію врегулювання страхових випадків, особи, які здійснюють реалізацію повинні мати належну кваліфікацію, бездоганну ділову репутацію, підтверджену цивільну дієздатність та відповідний договір страхування відповідальності.
ЦКУ (ст. 988 - 998)	ЦКУ регулює договір перестрахування, визначаючи його правові основи, умови укладення, права та обов'язки сторін. Зокрема, статті 988-998 детально регламентують порядок укладення договорів перестрахування.

Джерело: *згруповано на основі даних* [29;54].

Таким чином, перестрахування в Україні підлягає регулюванню через існуючі нормативно-правові акти, однак необхідно вдосконалення законодавства для чіткішого врегулювання цього питання (табл.1.1.4).

Планування перестрахової діяльності та її регулювання повинно відображати конкретні результати перестрахової діяльності в державних програмах та бюджеті. Планування є частиною економічної політики та формою державного регулювання економічного розвитку країни, воно реалізується шляхом визначення основних напрямків і результатів діяльності країни, регіонів, галузей народного господарства, окремих суб’єктів господарювання [6]. Відповідно до статті 11 Господарського Кодексу України державне планування господарської діяльності відображається в державних програмах [7].

Таблиця 1.1.4

Пропозиції щодо удосконалення ЗУ «Про страхування»

Назва статті	Пропозиція
1	2
Ст.3 "Діяльність на ринку страхування	додати чітке визначення терміну "перестрахування": Діяльність із перестрахування на території України охоплює надання перестрахових послуг, що включають передачу частини ризиків, які бере на себе первинний страховик, іншим страховим підприємствам (перестраховикам), з метою зменшення своїх зобов'язань та рівня ризиків. Це також включає укладання договорів перестрахування з іншими страховиками або перестраховиками-нерезидентами.
Ст.6 Діяльність страховика-нерезидента	конкретизувати правила для перестраховиків-нерезидентів: повинні відповідати вимогам щодо фінансової надійності, наданим міжнародними рейтинговими агентствами, та мати відповідний дозвіл на перестрахування від органів регулювання країни реєстрації.
Ст.7 Діяльність філії страховика-нерезидента	запровадити окремі положення для перестрахувальних компаній, що забезпечать їх фінансову надійність і доступ до міжнародних ринків: встановити спеціальні вимоги до фінансової стійкості перестраховиків, зокрема щодо розміру резервів, які вони повинні утримувати для покриття ризиків, пов'язаних з договорами перестрахування, та вимоги щодо їхньої здатності погашати зобов'язання.
Ст.17 Статутний капітал страховика	ввести окремі вимоги до розміру статутного капіталу страховиків, які здійснюють перестрахування, з урахуванням особливостей перестрахових угод. Ввести спеціальні норми щодо мінімального статутного капіталу для перестраховиків, які працюють на ринку України. Додати вимогу до перевірки джерел фінансування для статутного капіталу страховиків і перестраховиків. Це має включати спеціальні перевірки для юридичних осіб, які здійснюють перестрахування, з огляду на їх міжнародні фінансові зв'язки.
Ст.29 Управління ризиками	внести зміни до підпункту 7, щоб чітко вказати, що управління ризиками в перестрахуванні є окремим напрямом управління, який має включати детальні стратегії для мінімізації ризиків, пов'язаних із перестраховими угодами. Внести вимогу до системи управління ризиками щодо регулярного звітування про стан перестраховних угод і пов'язаних з ними ризиків.
Ст.37 Регулятивний капітал страховика	Встановити окремі вимоги до регулятивного капіталу для перестраховиків в залежності від їхнього профілю діяльності (наприклад, для міжнародних перестраховиків або для тих, хто активно взаємодіє з іноземними ринками).

Продовження таблиці 1.1.4

1	*2*
Ст.38 Вимоги до платоспроможності страховика	Ввести окремі критерії для оцінки платоспроможності перестраховиків, зокрема, додати врахування ризиків, пов'язаних із великими перестраховними угодами (як вхідними, так і вихідними), та їх вплив на капітал і платоспроможність.
Ст.67 Загальні засади здійснення діяльності з реалізації страхових та/або перестрахових продуктів	Додати окремий пункт, який визначатиме вимоги щодо професіоналізму та кваліфікації осіб, які займаються реалізацією перестрахових продуктів, зокрема для перестрахових брокерів та агентів.
Ст. 69 Розрахунки за договорами страхування та перестрахування за участю страхових посередників	Ввести обов'язкове використання електронних систем для розрахунків та відстеження операцій з преміями та виплатами.
Ст.112 Порядок укладення договору перестрахування	Доповнити статтю чіткими вимогами щодо процесу перевірки відповідності ризиків та умов договорів перестрахування до внутрішніх політик перестрахувальника. Уточнити, яким чином відбувається підтвердження прийняття ризику, і додати вимогу про обов'язкове документування всіх умов.

Джерело: *узагальнено та розроблено на основі даних* [20].

Управління, як форма державного регулювання економіки, це прийняття відповідним правовим органом юридично важливих рішень для суб’єктів господарювання з оперативних питань господарської діяльності [59]. Управління держави за перестраховою діяльність реалізується шляхом ведення реєстрації національних перестрахових компаній, але такий реєстр ведеться в якості складової страхової діяльності, а саме в Єдиному державному реєстрі страховиків (перестраховиків) України. Та видачею ліцензії на здійснення страхової діяльності, яка дозволяє здійснювати перестрахову діяльність, це зумовлено тим, що ринок перестрахування має незначний обсяг та розвиток. Відтоді сформована комплексна

модель розвитку ринку перестрахування, що полягає в діяльності на ринку як професійних перестраховиків, так і звичайних страховиків [22].

На нашу думку перестрахування все ж потребує окремої ліцензії, яка дасть дозвіл приймати в перестрахування ризики за всіма видами страхування та встановить статус перестрахової компанії, як окремого суб'єкта господарювання. Так, в Україні є окрема ліцензія на провадження перестрахової діяльності [40], проте умови на її отримання м'яко кажучи – незадовільні, в тому плані, що вони є аналогічними умовам для отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності (за винятком вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу). Схожих поглядів у своїх дослідженнях дотримуються такі науковці:І. М. Войцеховська [4], К. Г. Семенова[43], О. В. Кнейслер[22], К. В. Третяк[48] та Н. Б. Пацурія [28]. Вище згадані вчені у своїх дослідженнях наголошують про необхідність запровадження окремого реєстру та ліцензування перестраховиків, це дозволить більш широко застосовувати перестрахові операції, тому що прийняти в перестрахування «будь-який ризик», можуть тільки ті перестраховики, які мають повний перелік ліцензованих видів страхування. На сьогодні часто зустрічаються випадки, що страховики отримують ліцензії на страхування лише тих видів діяльності, з якими вони частіш за все працюють, в результаті вони стають дещо обмеженими у наданні перестрахової послуги. Наприклад, є компанія з ліцензією на страхування вантажу, проте ліцензії на страхування авіа та морського транспорту у неї немає, а тому перестрахувати ризики, на які немає ліцензії ця компанія не зможе [45]. Саме тому, ми вважаємо, що окрема ліцензія перестраховика допоможе вирішити проблему такого роду та дозволить перестраховикам приймати будь-який ризик на перестрахування незалежно від виду страхування. А також наявність ліцензії передбачає відповідність певним вимогам, таким як демонстрація фінансової стабільності, наявність достатніх резервів і проходження регулярних аудитів і перевірок. Тим паче, що наявність окремої ліцензії на перестрахування є вимогою міжнародних стандартів та вже виконується багатьма європейськими країнами.

Вважаємо, що потреба в окремій ліцензії на здійснення перестрахової діяльності породжує також необхідність створення окремого реєстру професійних

перестраховиків. Це допоможе потенційним клієнтам перестрахування отримати миттєвий доступ до переліку всіх перестрахових компаній, а не підбирати страховиків відповідно до своїх потреб перестрахування.

Контроль, як форма державного регулювання – це система заходів, що використовуються державою, через відповідні органи влади, що спрямовуються на співставлення запланованих та отриманих результатів діяльності суб'єктів господарювання, а також на виявлення порушень в діяльності цих суб'єктів та запровадження відповідних заходів щодо їх усунення.

Контроль за перестраховою діяльністю в Україні здійснюється тим самим способом, що й контроль та нагляд за страховою діяльністю суб'єктів господарювання відповідно до норм чинного законодавства, а саме: Закону України «Про страхування» та інших нормативно-правових актів покладається на Національний Банк України. До його основних повноважень у сфері регулювання страхової та перестрахової діяльності відносяться :

1) ведення Єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків);
2) видача ліцензії на провадження страхової діяльності, що також дає право на провадження перестрахової діяльності за вказаними у ліцензії видами страхування;
3) перевірка та контроль фінансової звітності перестраховика;
4) контроль за діяльністю страховиків, перестраховиків та їхніх об'єднань;
5) здійснення контролю відповідності рівня платоспроможності перестраховика відповідно до вимог, що є аналогічними як для страховика[57].

Важливою складовою контролю є пруденційний нагляд за діяльністю перестрахового ринку. Переймаючи досвід у інших країн з розвиненим ринком перестрахування, запровадження пруденційного нагляду дозволить:

- підвищити контроль за діяльністю перестраховиків, для уникнення ситуацій пов'язаних з неможливістю компаній виконати взяті на себе зобов'язання;
- попередити настання стану неплатоспроможності перестраховиків;

- формування умов достатньої фінансової стійкості перестраховиків [47; 56].

Ефективний контроль реалізується за наявності нагляду та регулювання платоспроможності перестраховиків : державні органи нагляду за страхуванням контролюють фінансовий стан перестрахових компаній, щоб переконатися, що вони мають достатній капітал і резерви для виконання своїх зобов'язань. Це передбачає встановлення мінімальних вимог до капіталу та надлишкового капіталу, вимоги до регулярної фінансової звітності та аудитів, а також вжиття коригувальних заходів, коли це необхідно для захисту страхувальників.

Вважаємо, що НБУ повинен розділяти регулювання страхового та перестрахового ринків, адже для подальшого ефективного розвитку обох складових фінансового ринку потребується зосередження окремої уваги на специфічних особливостях страхового та перестрахового ринків.

На нашу думку, для удосконалення сформованої системи державного регулювання перестрахової діяльності органам державної влади з питань регулювання перестрахового ринку та НБУ, як мегарегулятору фінансового ринку, доцільно здійснити наступні заходи:

1. Відокремити перестрахування від страхування та створити окремий закон, що враховуватиме міжнародні вимоги та сучасні тенденції на глобальних фінансових ринках.
2. Ввести окрему ліцензію на перестрахувальну діяльність.
3. Посилити регулювання платоспроможності перестраховиків.
4. Сформувати прозорий ринок та забезпечити доступ до інформації.
5. Розробити освітні програми для громадян щодо страхування та перестрахування.
6. Ввести сертифікацію для професіоналів у сфері перестрахування, включаючи обов'язкове підвищення кваліфікації та створити програми навчання та розвитку для фахівців у цій галузі.

Вище наведене дає зробити висновок, що розвиток ринку перестрахування повинен починатися зі зміни державного регулювання перестрахової діяльності. Державне регулювання перестрахової діяльності має провадитися відповідно до

стану економіки та ринку перестрахування, з чітко встановленими цілями та планами, реалізація яких, підштовхне ринок до розвитку. Протягом економічного спаду, в період кризових явищ, державне регулювання відіграє чи не найважливішу роль у виведенні в цілому економіки з кризи, при цьому захищаючи інтереси учасників перестрахового ринку. В своїй діяльності державні органи влади, що регулюють перестрахову діяльність мають дотримуватися таких принципів, які забезпечать ефективність та прозорість ринку, допомагатимуть перестраховикам розвиватися та нарощувати прибутки і звісно забезпечать захист прав та інтересів споживачів перестрахових послуг.

Ефективне державне регулювання перестрахової діяльності реалізується шляхом комплексного застосування прямих та непрямих методів впливу на перестрахову діяльність, для досягнення розвитку ринку та збалансованості інтересів його учасників та держави. Сьогодні в Україні немає чіткого розмежування в регулюванні страхування та окремо перестрахування, воно здійснюється в межах системи державного регулювання страхової діяльності. Вважаємо за необхідність відділити перестрахування від страхування та на основі цього створити окрему нормативно-правову та законодавчу бази з регулювання специфічних особливостей перестрахової діяльності, з орієнтацією на міжнародні практики. Це допомогло б сприяти більшій гармонізації регуляторних стандартів і полегшити транскордонні операції на ринку перестрахування.

Загалом доцільно виділити декілька основних напрямів, де українська система державного регулювання перестрахової діяльності може бути вдосконалена. На нашу думку, Україна може створити більш стабільний, ефективний та конкурентоспроможний ринок перестрахування, який принесе користь як страховикам, так і страхувальникам, за допомогою посилення регулювання платоспроможності, посилення регулювання поведінки на ринку, покращення прозорості та розкриття інформації, заохочення інновацій та зміцнення міжнародного співробітництва.

Отже, економічна сутність державного регулювання перестрахової діяльності полягає насамперед у забезпеченні стабільності, цілісності та

ефективності страхового та фінансового ринків у країні. Виокремимо основні економічні аспекти державного регулювання перестрахової діяльності:

1. Фінансова стабільність: перестрахування є важливою складовою страхової галузі, яка, у свою чергу, має вирішальне значення для загальної фінансової стабільності нації. Державне регулювання спрямоване на запобігання системним ризикам і фінансовим кризам шляхом забезпечення фінансових можливостей перестраховиків і страховиків для виконання своїх зобов'язань, особливо у випадку катастрофічних збитків.
2. Цілісність ринку: регуляторний нагляд допомагає підтримувати цілісність ринку перестрахування, запобігаючи шахрайству або недобросовісним діям. Він встановлює стандарти чесної ділової практики, розкриття інформації та прозорості, зменшуючи ймовірність маніпулювання ринком або зловживань.
3. Управління ризиками: регулювання перестрахування заохочує відповідальну практику управління ризиками серед страховиків і перестраховиків. Це вимагає від них точної оцінки та кількісної оцінки ризиків, що веде до кращих рішень щодо андеррайтингу та більш ефективної диверсифікації ризиків.
4. Ринкова конкуренція: Регулювання може сприяти здоровій конкуренції на ринку перестрахування шляхом запобігання антиконкурентній поведінці, такій як монополістична практика або змова. Конкурентні ринки зазвичай забезпечують кращі ціни та послуги для споживачів.
5. Захист споживачів: Регуляторні органи часто мають механізми для розгляду скарг споживачів і спорів, пов'язаних зі страхуванням і перестрахуванням. Це гарантує, що споживачі матимуть можливість вимагати відшкодування, якщо вони вважають, що їхні права були порушені.
6. Достатність капіталу: державні регулятори встановлюють мінімальні вимоги до капіталу для страховиків і перестраховиків, гарантуючи, що вони зберігають достатні фінансові резерви для покриття потенційних претензій. Це захищає страхувальників і фінансову систему в цілому.

7. Оцінка ризиків і звітність: Регуляторні органи можуть вимагати від страховиків і перестраховиків регулярно звітувати про свій фінансовий стан, ризики та коефіцієнти платоспроможності. Ця інформація є критичною для регуляторів для оцінки стабільності страхового ринку.

Підсумовуючи, державне регулювання перестрахової діяльності є життєво важливим економічним запобіжником, сприяючи стабільності, прозорості та довірі споживачів у страховому та фінансовому секторах, одночасно сприяючи ефективній передачі ризику. Встановлюючи правильний баланс, регулятори прагнуть створити середовище, у якому страховики, перестраховики та власники полісів можуть працювати з довірою та впевненістю.

1.2. Інституційні засади державного регулювання перестрахової діяльності

Перестрахова діяльність - це процес, за допомогою якого страховики передають частину свого ризику іншому страховику в обмін на премію. Державне регулювання перестрахової діяльності має важливе значення для забезпечення захисту інтересів страхувальників, стабільності та конкурентоспроможності страхового ринку.

Інституційні основи державного регулювання перестрахової діяльності ґрунтуються на нормативно-правовій базі страхової галузі, яка покликана захистити страхувальників і забезпечити стабільність та конкурентоспроможність страхового ринку. Ці рамки постійно розвиваються, щоб йти в ногу зі змінами в страховій галузі та вирішувати нові ризики та виклики.

Інституційні основи державного регулювання перестрахової діяльності в Україні встановлюються Законом України "Про страхування" та нормативно-правовою базою, розробленою Національним Банком України. Також, страхова галузь в Україні побудована з урахуванням міжнародних стандартів і найкращих практик. Україна є членом Міжнародної асоціації органів страхового нагляду

(IAIS) і взяла на себе зобов'язання впроваджувати її основні принципи регулювання перестрахової діяльності.

Як зазначають у своїх дослідженнях вітчизняні науковці Л. Морозова та О. Тимощук [25] в Україні інституційне забезпечення державного регулювання страхової та перестрахової діяльності можна умовно поділити на три рівні: інституції міжнародного рівня (мега- або світовий рівень), урядові структури (макрорівень) та норми і стандарти в масштабах окремих страхових компаній, як і в інших країнах світу.

Міжнародний рівень (мега- або глобальний рівень): на цьому рівні Україна бере участь у міжнародних угодах, конвенціях та організаціях, що стосуються регулювання страхування та перестрахування. Це включає в себе взаємодію з міжнародними регуляторними органами, такими як Міжнародна асоціація страхових наглядових органів (IAIS), і співпрацю в таких структурах, як Європейське управління страхування та професійного пенсійного забезпечення (EIOPA) для узгодження з міжнародними стандартами та передовою практикою. Участь України на цьому рівні сприяє гармонізації регуляторних стандартів, сприяє транскордонному співробітництву та полегшує інтеграцію українських ринків страхування та перестрахування у світовий регуляторний ландшафт.

Державні структури (макрорівень): На макрорівні державне регулювання страхової та перестрахової діяльності здійснюється в першу чергу державними структурами, такими як Національний банк України (НБУ). НБУ відіграє ключову роль у формуванні та впровадженні політики, нормативних актів і стандартів для галузі страхування та перестрахування, забезпечує загальний нагляд і координацію. Та несе відповідальність за встановлення нормативних цілей, ліцензування страховиків і перестраховиків, встановлення пруденційних вимог, здійснення нагляду та правозастосування, а також забезпечення дотримання міжнародних стандартів і національного законодавства.

Норми та стандарти в масштабах окремих перестрахових компаній (мікрорівень): страхові компанії та перестраховики в Україні підкоряються нормам, стандартам і положенням, встановленим НБУ та іншими відповідними

органами. Ці нормативні акти охоплюють різні аспекти страхових і перестрахових операцій, включаючи вимоги до ліцензування, стандарти платоспроможності, практики андеррайтингу, процедури розгляду претензій, фінансову звітність, управління та правила ведення бізнесу. Дотримання цих норм і стандартів має важливе значення для того, щоб страховики та перестраховики працювали законно та стабільно на українському ринку, забезпечуючи захист споживачів, стабільність ринку та цілісність регулювання.

Діючи на цих трьох рівнях, інституційне забезпечення державного регулювання в Україні спрямоване на створення комплексної та ефективної нормативно-правової бази, яка сприятиме стабільності, цілісності та розвитку страхової та перестрахової галузі, водночас узгоджуючи міжнародні стандарти та передовий досвід. Враховуючи виклики сьогодення та постійний розвиток галузі перестрахування, доцільно буде додати кілька важливих рівнів(рис.1.2.1), зокрема:

- рівень інновацій та цифрових технологій (на мега/макро рівні) - охоплює регулювання новітніх технологій у перестрахуванні, таких як блокчейн, штучний інтелект, цифрові платформи, а також нові моделі ризик-менеджменту;

- рівень співпраці між регуляторами різних країн (міжнародний рівень) - може включати механізми обміну інформацією та узгодження регулювання перестраховиків, які працюють на глобальному ринку, а також співпраці між національними регуляторами різних країн для забезпечення стабільності та прозорості на ринку.

Кожен з трьох рівнів взаємодіє один з одним через нормативно-правові акти, міжнародні угоди, фінансову стабільність та моніторинг ринку. Так, до органів державного регулювання перестрахової діяльності можемо віднести:

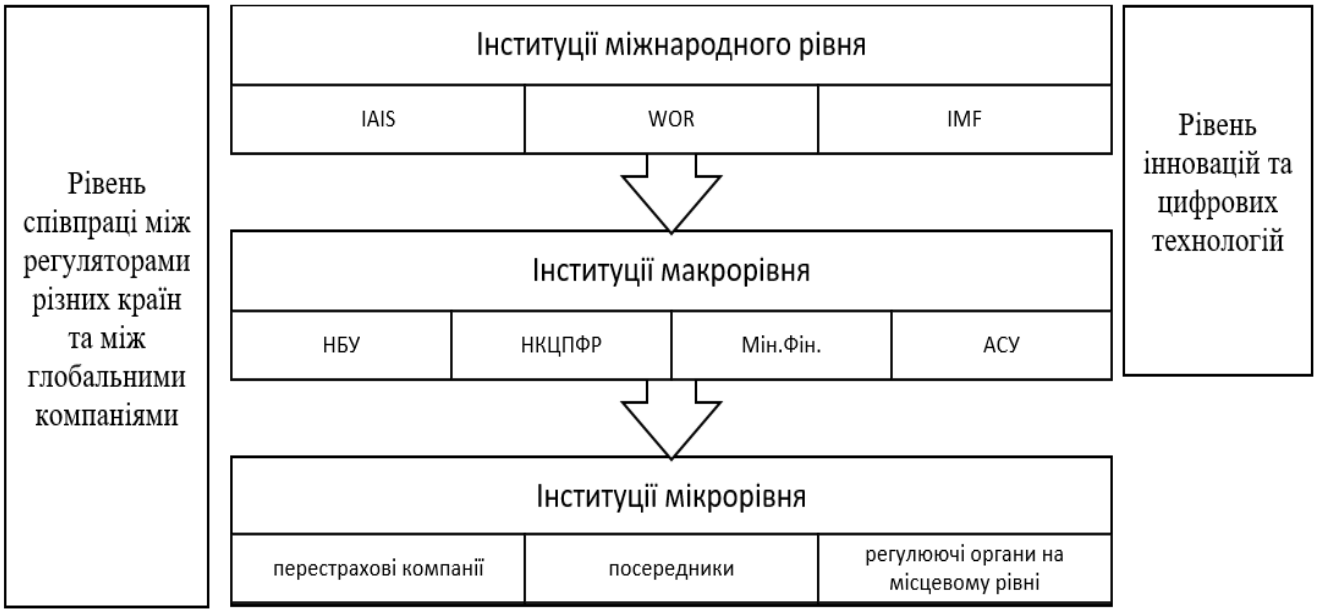

Рис. 1.2.1 Інституційне забезпечення розвитку державного регулювання перестрахової діяльності в Україні.

Джерело: складено автором.

1) на міжнародному рівні (міжнародні інституції):

- Міжнародна асоціація страхових регуляторів (IAIS) – міжнародна організація, що займається розробкою стандартів для регулювання страхового і перестрахового ринків на глобальному рівні.
- Світова організація перестрахування (WOR) – міжнародний орган, який забезпечує глобальні стандарти перестрахування та сприяє розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері.
- Міжнародний валютний фонд (IMF) – хоча основна сфера діяльності цієї організації не пов'язана безпосередньо з перестрахуванням, вона може відігравати роль у наданні рекомендацій для фінансової стабільності, що впливає на регулювання перестрахових компаній.

2) на рівні країни (урядові та неурядові інституції в Україні):

- Національний банк України (НБУ) – регулює фінансовий сектор, включаючи перестрахування, та надає ліцензії перестраховим компаніям.

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) – контролює фінансові ринки, зокрема, діяльність страхових компаній та перестрахування.
- Міністерство фінансів України – визначає загальну політику в сфері фінансів, зокрема щодо розвитку і регулювання ринку перестрахування.
- Асоціація страхових компаній України (АСУ) – професійне об'єднання, яке представляє інтереси учасників страхового та перестрахового ринків.

3) мікрорівень (місцеві інституції та конкретні компанії):

- Страхові компанії та перестраховики – основні гравці на ринку, що здійснюють перестрахування та несуть безпосередню відповідальність за виконання нормативів і стандартів.
- Посередники (страхові брокери, агенти) – здійснюють посередницьку діяльність між страховими компаніями та перестраховиками.
- Регулюючі органи на місцевому рівні – органи, що забезпечують відповідність діяльності національних страхових компаній до вимог законодавства та міжнародних стандартів.

Цей додатковий поділ дозволяє краще охопити сучасні реалії, в яких перестрахування стає не лише національним, але й глобальним, а також враховує нові ризики, технології та інновації в галузі.

Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні здійснюється спираючись на закони, що регулюють страховий ринок та відносини, які виникають на ньому. Вся система нормативно-правових, регулюючих організаційних та контролюючих заходів, що розробляється державними органами регулювання повинна концентруватися на захисті інтересів споживачів та надавачів страхових та перестрахових послуг, та включати рекомендації та стандарти міжнародних організацій.

Сьогодні в Україні залежно від інституційної побудови спеціалізованих органів державного регулювання діяльності фінансових установ можна виокремити модель мегарегулятора [23]. До 2020 в нашій країні діяла секторальна модель інституційної побудови державного регулювання фінансового ринку, тобто

регулювання банківського сектору закріплено за НБУ, сектор цінних паперів за Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та сектор страхування за Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Наразі регулювання діяльності всіх учасників фінансового ринку покладається на один регулятор. Після прийняття Закону від 12.09.2019 р. №79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг»[29] – було ліквідовано Національну комісію з регулювання ринків фінансових послуг та розподілено повноваження з регулювання фінансового ринку між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Головний орган з 1 липня 2020 року, що здійснює державне регулювання страхового ринку та перестрахування, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій є НБУ, а НКЦПФР регулюватиме недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва.

Реалізація положень закону про «спліт» - це початковий крок до реформування та ефективного розвитку сектору небанківських фінансових послуг. Закон створить належні умови для формування дієвого механізму державного регулювання і нагляду, сприятиме комплексному розвитку державного регулювання ринкової поведінки і захисту прав споживачів фінансових послуг, забезпеченню конкуренції на фінансовому ринку.

При здійсненні нагляду, контролю та регулювання перестрахової діяльності НБУ спирається на чинне законодавство. В Україні ціла низка законодавчих актів спрямована на врегулювання операцій перестрахування. Серед основних є:

- Закон України “Про страхування”;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента» від 04.02.2004 №124;

- Розпорядження Нацкомфінпослуг «Про затвердження вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядок їх підтвердження» від 11 липня 2013 року № 2262;

- Постанова КМУ «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками» від 18.12.1996 №1523;

- Розпорядження ДКРРФПУ «Про затвердження Порядку надання страховиками (цедентами, перестрахувальниками) інформації про укладені договори перестрахування із страховиками (перестраховиками) нерезидентами до Держфінпослуг» від 15.09.2015 № 2201.

В цілому НБУ здійснює регулювання страхової та перестрахової діяльності використовуючи організаційно-правові та економічні форми регулювання, основні характеристики цих форм виокремили в рисунку 1.2.2.

Правова форма регулювання проявляється шляхом:

- закріплення статусу «страхова або перестрахова компанія» за суб'єктом господарювання після реєстрації страховиків та перестраховиків у єдиному державному реєстрі та видачі ліцензії на провадження діяльності з надання фінансових послуг, спираючись на Постанову Правління Національного банку України від 24 грудня 2021 року № 153 "Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг"[33; 39; 41];

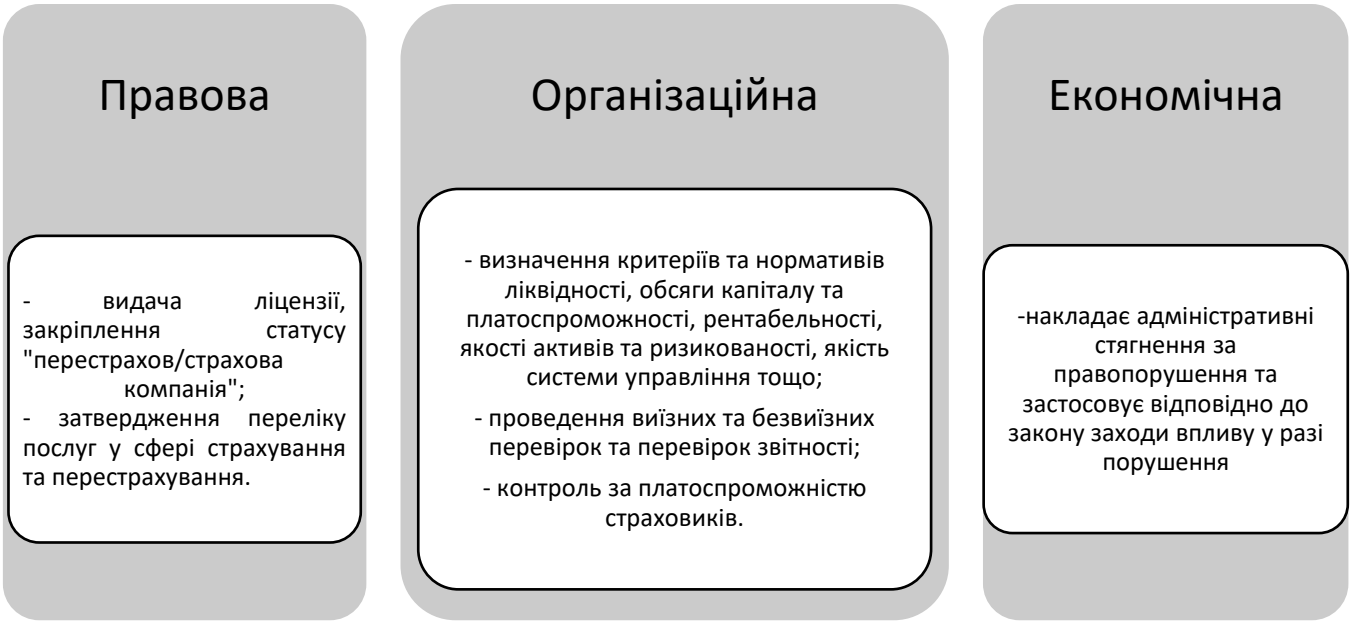

Рисунок 1.2.2 Форми регулювання страхування і перестрахування.

Джерело: *сформовано на основі* [33; 34; 36].

- затверджує перелік посередницьких послуг у сфері страхування та перестрахування.

Організаційна форма регулювання здійснюється шляхом застосування заходів управлінського характеру:

- визначення критеріїв та нормативів ліквідності, обсяги капіталу та платоспроможності, рентабельності, якості активів та ризикованості, якість системи управління тощо, спираючись на [32; 34];

- проведення перевірок щодо достовірність звітності страхових та перестрахових компаній [37];

- здійснює контроль за платоспроможністю страховиків відповідно до взятих ними страхових зобов'язань перед страхувальниками [38; 10; 78; 12; 13];

- проведення виїзних та безвиїзних перевірок діяльності страховика [35, 30];

- встановлює вимоги до рейтингу фінансової надійності страховиків та перестраховиків-нерезидентів [31].

Економічна форма регулювання провадиться на основі податкового, митного, валютного законодавства, а також відповідних постанов Правління НБУ:

- у разі порушення законодавства про фінансові послуги накладає адміністративні стягнення за правопорушення та застосовує відповідно до закону заходи впливу[36].

Для підвищення прозорості та відкритості страхового ринку та зокрема розвитку перестрахової діяльності до регулювання залучаються наступні департаменти НБУ (рис.1.2.2).

Рисунок 1.2.3 Організаційна структура НБУ у розрізі блоків за вертикаллю підпорядкування та департаментів, що здійснюють регулювання та нагляд за страховим ринком

Джерело: *стуктуризовано автором на основі даних* [42].

До блоку Голови НБУ належать різні підрозділи, що забезпечують ефективну діяльність Банку в розробці стратегій, стратегічних програм і планів розвитку фінансового сектору, підвищення фінансової грамотності та захист прав споживачів фінансових послуг. Пруденційний блок сприяє стабільності фінансової системи, шляхом регулювання та нагляду за страховими та перестраховими компаніями. З метою контролю за дотриманням страховиками та перестраховиками нормативних показників ведеться виїзний та безвиїзний нагляд, в результаті якого можна завчасно запобігти настанню кризових явищ страховиків та уникнути ситуацій неплатоспроможності компанії.

До завдань, що вирішує пруденційний блок відносяться: реєстрація учасників ринку та надання ліцензій; здійснення фінансового моніторингу для запобігання

легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та ін. Департамент Фінансової стабільності з блоку «Монетарна стабільність» оцінює та аналізує системні ризики і розробляє відповідні інструменти та методи для їхнього управління, зокрема проведення стре-тестів фінансового ринку; розробляє і подає пропозиції щодо зміни в законодавчих та нормативно-правових актах НБУ щодо регулювання та нагляду за страховим ринком; складання фінансової статистики по страховому ринку, на основі статистичної звітності страхових та перестрахових компаній[42].

Законом про «спліт» передбачено внесення змін до ряду інших законодавчих актів, зокрема готується проєкт Закону України «Про страхування» з метою вдосконалення вимог до фінансового стану, платоспроможності, системи управління та розкриття інформації страховика; та внесено зміни до ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [19], з метою врегулювання загальних аспектів роботи ринку фінансових послуг і його учасників, державного нагляду за їхньою діяльністю та вдосконалення підходів щодо надання ліцензій. Відповідно до статті 20 цього закону, НБУ здійснює регулювання перестрахової діяльності шляхом:

1) ведення державних реєстрів фінансових установ і реєстрів осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;

2) нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;

3) нагляду за діяльністю учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг);

4) застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;

5) проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг.

У контексті реформ до регулювання фінансового ринку, НБУ має намір здійснювати нагляд за страховими та перестраховими компаніями, схожий на той, що регулятор застосовує до банківських установ (рис.1.2.4).

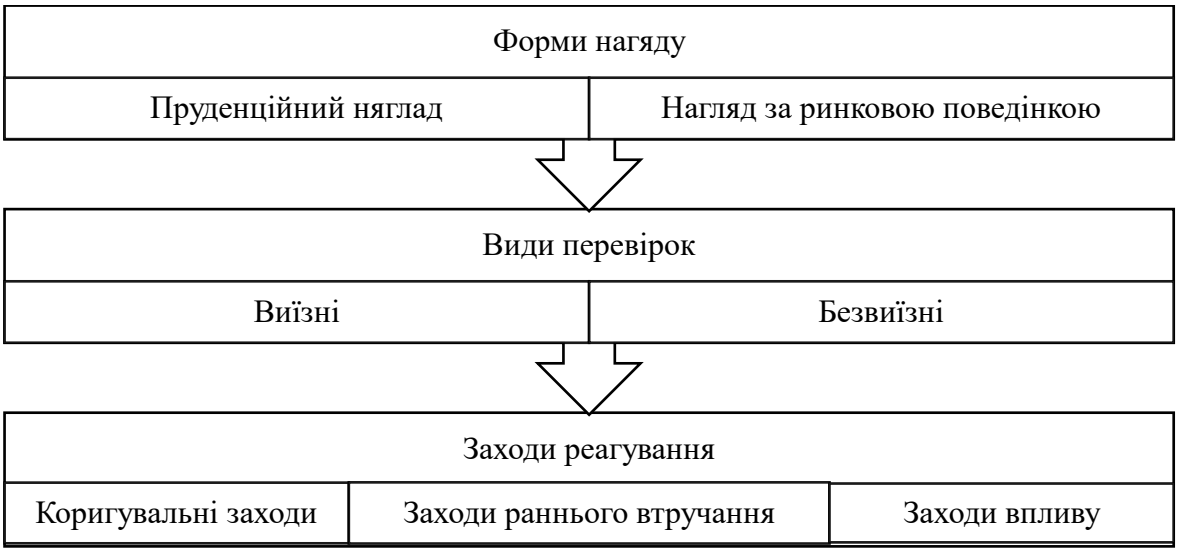

Рисунок 1.2.4 Нові підходи НБУ до регулювання та нагляду за страховиками та перестраховиками

Джерело: *сформовано на основі даних* [19].

Зокрема, НБУ перевірятиме:

- розкриття перестраховиками інформації щодо структури власності;

-наявність бездоганної ділової репутації власників;

-введення єдиної організаційно-правової форми (акціонерне товариство) перестраховиків;

-наявність структурованої системи управління (прозора оргструктура, система внутрішнього контролю, високий рівень корпоративної культури);

-формування бізнес моделі на перспективу;

-чітке визначення профілю ризиків та ризик-апетиту компанії.

Нагляд за дотриманням пруденційних вимог стосується процесу, за допомогою якого регулятор контролює страхові та перестрахові компанії, щоб переконатися, що вони відповідають певним регулятивним стандартам, спрямованим на підтримку їхньої фінансової стабільності та платоспроможності. Пруденційні вимоги спрямовані на те, щоб перестраховики мали належний обсяг капіталу та систему управління ризиками, щоб захистити від неочікуваних втрат і забезпечити безпеку коштів своїх клієнтів. Ці вимоги можуть включати правила

щодо достатності капіталу, ліквідності, управління ризиками, корпоративного управління та інших сфер.

Нагляд за дотриманням пруденційних вимог перестраховиками включатиме перевірку фінансових звітів, планів управління ризиками та іншої операційної практики, якщо буде визнано невідповідність вимогам, регулятор може накласти штрафи чи інші санкції.

Нагляд за ринковою поведінкою перестраховика включає два напрямки: поведінку з клієнтами та поведінку з іншими компаніями. Ринкова поведінка відносно інших фінансових організацій має бути з чітким дотриманням правил і стандартів добросовісної конкуренції, щоб запобігти шахрайству або неетичним діям страховиків, які можуть завдати шкоди страхувальникам або стабільності ринку. Окрім регулювання ринкової поведінки, регулятор також контролюватиме питання захисту споживачів, такі як забезпечення того, щоб страхувальники отримували чітку та точну інформацію про свої поліси, а скарги розглядалися швидко та справедливо.

Коли перестраховик порушить нормативні вимоги, регулятор може вжити різні заходи для реагування та забезпечення дотримання вимог. Якщо регулятивний капітал (РК) більше ніж в 1,2 рази від капіталу платоспроможності, то регулятор застосовує коригувальні заходи, тобто надає певні настанови, рекомендації чи консультації. В ситуації, коли РК більше капіталу платоспроможності(SCR), то регулятор застосовує заходи раннього втручання, при цьому перестраховик зобов’язаний скласти та повністю виконати план відновлення. А у випадку, коли РК більше мінімального капіталу (MCR), регулятор вводить обов’язкові до виконання заходи впливу, що також включають складання та виконання плану фінансування перестраховика. Заходи реагування, можуть бути наступними :

- регулятор може накладати штрафи на страховиків, які порушують нормативні вимоги, штрафи можуть залежати від тяжкості порушення та бути досить значними, щоб запобігти майбутнім порушенням;

- регулятор може вимагати від перестраховика розробити та запровадити план коригувальних дій для вирішення проблем, які призвели до порушення, план може містити конкретні кроки та часові рамки для виправлення ситуації;

- у серйозних випадках невідповідності регулятор може призупинити або відкликати ліцензію перестраховика на діяльність, що фактично змусить припинити діяльність, доки перестраховик не зможе продемонструвати відповідність нормативним вимогам;

- регулятор може публічно оприлюднити порушення та дії, вжиті проти страховика, як спосіб запобігти недотриманню вимог у майбутньому та проінформувати громадськість.

В зв'язку з євроінтеграційними вектором розвитку та бажанням ввійти до світового фінансового простору підходи до регулювання змінюються та удосконалюються з урахуванням світового досвіду та рекомендацій міжнародних організацій. Міжнародна асоціація страхових наглядових органів (IAIS) – це глобальна організація, що встановлює стандарти та сприяє ефективному та узгодженому глобальному нагляду за страховою, в тому числі перестраховою галуззю. IAIS працює над розробкою та просуванням стандартів і принципів нагляду, надає рекомендації та підтримку органам страхового нагляду, а також сприяє співпраці та обміну інформацією між наглядовими органами та іншими зацікавленими сторонами в страховому секторі [91].

Та найбільший вплив на вітчизняне законодавство чинять Директиви ЄС. Європейський Союз встановив кілька директив, які застосовуються до перестрахування. Ці директиви спрямовані на забезпечення ефективного функціонування ринку перестрахування, сприяння конкуренції та захист страхувальників та інших зацікавлених сторін.

Директива Solvency I встановила нормативну базу для страхових і перестрахових компаній, що працюють в Європейському Союзі до введення Директиви Solvency II, діяла з 1973 по 2016 рік і була замінена Директивою Solvency II. Згідно з Директивою Solvency I, перестрахування розглядалося як важливий інструмент управління ризиками для страховиків. Страховики повинні

були підтримувати певний рівень капіталу та резервів для покриття своєї страхової та перестрахової діяльності, і їм було дозволено використовувати перестрахування для зменшення загального ризику. Перестраховики також повинні були відповідати певним вимогам щодо капіталу та платоспроможності, щоб отримати дозвіл на діяльність у Європейському Союзі [69]. Директива Solvency I не забезпечувала такої детальної та вичерпної нормативної бази, як Директива Solvency II. Зокрема, Solvency I не встановила офіційного режиму нагляду за перестраховою діяльністю.

Директива Solvency II встановлює нормативну базу для страхових і перестрахових компаній, що працюють в Європейському Союзі. Вона вимагає від компаній підтримувати достатній рівень капіталу та ефективно управляти своїми ризиками. Директива також встановлює правила оцінки активів і зобов'язань, розрахунку технічних резервів і проведення стрес-тестів. Необхідність введення нової Директиви була спричинена необхідністю вчасно реагувати та попереджувати настання кризових явищ. Відповідно до Директиви Solvency II встановлюються особливі вимоги до використання перестрахування. Ці вимоги включають:

-механізми перестрахування повинні бути пропорційними ризикам, що передаються: страховики повинні гарантувати, що сума ризику, що передається через перестрахування, відповідає ризикам, які вони страхують;

-перестраховики повинні мати дозвіл: страховики можуть використовувати перестрахування лише від перестраховиків, які мають дозвіл працювати в Європейському Союзі та відповідають певним вимогам платоспроможності;

-контракти перестрахування мають відповідати певним критеріям, зокрема бути складеними в письмовій формі, вказувати ризики, що передаються, та окреслювати умови оплати;

-розрахунок вимог до капіталу: страховики повинні розраховувати свої вимоги до капіталу, включаючи капітал, необхідний для покриття їх діяльності з перестрахування, на основі підходу, що ґрунтується на оцінці ризику, який

враховує ризики, які вони гарантують, і ризики, пов'язані з їх діяльністю з перестрахування [70].

Директива Solvency II також встановлює офіційний режим нагляду за діяльністю з перестрахування. Перестраховики підлягають регулярному нагляду страхових регуляторів у Європейському Союзі, і вони зобов’язані надавати регуляторам детальну інформацію про свої бізнес-операції та фінансовий стан.

Solvency I і Solvency II мають різні підходи до розрахунку вимог до платоспроможного капіталу (SCR) і мінімальних вимог до капіталу (MCR). Solvency I використовує спрощений підхід, заснований на фіксованих відсотках премій і претензій, тоді як Solvency II використовує більш чутливий до ризику підхід, заснований на ймовірності потенційних збитків.

Зважаючи на прагнення України стати членом ЄС, то важливим кроком є імплементація вимог Європейських Директив та міжнародних стандартів, це дозволить підвищити конкурентоспроможність та усунути системні проблеми страхової галузі. Варто відзначити, що сьогодні українське страхове законодавство є недосконалим, в тому числі перестрахування майже не розкрите в ньому, це в свою чергу знижує рівень довіри до страхового сектору серед населення та іноземних компаній, а тому не має належного розвитку галузі.

Основний закон, що регулює страхову діяльність та за тим самим принципом сферу перестрахування, ЗУ «Про страхування», має включати вимоги до ліцензування, оцінки платоспроможності та ліквідності, корпоративного управління та системи управління ризиками, застосування ризик-орієнтованого пруденційного нагляду, нагляду за ринковою поведінкою, а також визначення процедури реорганізації, відновлення діяльності та виведення перестрахових компаній з ринку. На жаль, не всі перелічені питання розкриті повністю або хоча б часткового в чинному законодавстві.

Важливу роль в державному регулюванні страхової та перестрахової діяльності є система вимог щодо платоспроможності компаній для забезпечення достатніх обсягів фінансових ресурсів для виконання своїх зобов’язань перед страхувальниками та іншими зацікавленими сторонами. В багатьох країнах ЄС,

США, Канаді, Австралії, Японії та Сінгапурі вже запроваджено Solvency II до чинного страхового законодавства, в основі Директиви лежить концепція ризикового капіталу (risk-based capital, RBC), тобто за ризик-орієнтованого підходу до регулювання та нагляду за платоспроможністю страховиків та перестраховиків.

У чинному ЗУ «Про страхування» [20] система оцінки платоспроможності страхових компаній є спрощено адаптованою формою європейської системи оцінки платоспроможності Solvency I та визначені вимоги лише до страховиків щодо їхньої платоспроможності, вони включають вимоги щодо:

-наявності фондів (сплачений статутний та гарантійний фонд);

-величини створених страхових резервів (достатні для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань);

-розміру фактичного запасу платоспроможності (має бути більше розрахованого нормативного запасу).

Існуюча система оцінки фінансового стану страховиків не дозволяє регулятору своєчасно отримати звітність про діяльність страховиків та вчасно реагувати на проблеми з платоспроможністю, якщо такі наявні. За чинної регуляції страховики можуть суттєво занижувати резерви та завищувати вартість активів (відстрочена аквізиція, завищена вартість корпоративних цінних паперів, нерухомості, дебіторської заборгованості), що суттєво деформує реальну платоспроможність страховиків, бо формально наявний капітал насправді може виявитися недостатнім. Також, регулятор не має інформації щодо строковості за потенційними виплатами та активами, це в свою чергу унеможливлює оцінку щодо розривів ліквідності [2].

Також у чинному законодавстві відсутні чіткі вимоги щодо подачі регулятору бізнес-плану та бізнес-моделі страховика, недосконало відображаються фінансові результати страховиків, не всі компанії готові розкривати інформацію про своїх власників та не мають належної системи внутрішнього контролю. Все це впливає на стан та розвиток страхового ринку, а також породжує проблеми непрозорої діяльності компаній та неринкової поведінки щодо споживачів, що зменшує рівень довіри у населення.

Зважаючи на недоліки законодавства НБУ повністю змінюватиме підхід до регулювання страхової та перестрахової діяльності. Так, у Білій книзі «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» від квітня 2020 року, зазначається, що в подальшому НБУ запровадить нову модель регулювання ринку страхування, яка враховує положення директив ЄС, світові практики регулювання та нагляду за ринком страхування та перестрахування, а також особливості ринку страхування в Україні [2].

Регулятор планує зосередити увагу на пруденційному ризик-орієнтованому підході при здійсненні регулювання небанківськими фінансовими установами, зокрема перестраховиками. Головною метою даного підходу є оцінка поточної та майбутньої платоспроможності перестраховика і виявлення наявних та імовірних ризиків для платоспроможності на ранніх етапах для вчасного вжиття відповідних заходів та дозволить своєчасно виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Такий підхід повинен включати наступне:

- вимоги до компанії повинні базуватися, враховуючи її значущість в системі страхування, складності бізнес-моделі та профілю ризику;

- розкриття своєчасно та в повному обсязі всієї фінансової звітності регулятору та основних фінансових результатів діяльності на сайті компанії;

- проведення аналізу та оцінки звітності перестраховика для виявлення та вчасного реагування на невідповідності регуляторним вимогам: надання рекомендацій чи застосування відповідних заходів;

- контроль за дотриманням перестраховиками добросовісної конкуренції та чесної ринкової поведінки стосовно споживачів.

Це дозволить створити конкурентоздатний ринок страхових та перестрахових послуг міжнародного рівня, зокрема : підвищити капіталізацію, зі зростанням конкуренції серед страховиків та перестраховиків, дозволить урізноманітнити продукти страхування, що також примножить інтерес інвесторів у подальшому, а це також підвищить довіру у споживачів.

Загалом зі зміною регулятора перестрахової діяльності, змінилася й модель регулювання та нагляду. Важливі зміни, що стосуються страховиків та

перестраховиків та вже відображаються в проєкті нового ЗУ «Про страхування», є наступними:

- введення нових стандартів ліцензування;

- обов'язкове розкриття структури власності, кінцевих бенефіціарів, бездоганна ділова репутація власників та управління;

- підвищення вимог до системи корпоративного управління та внутрішнього контролю;

- обов'язкове створення системи раннього виявлення та управління ризиками;

- формування нових вимог до оцінки якості активів, резервів та капіталу;

- розробка бізнес-плану діяльності, плану відновлення перестраховика, плану фінансування, плану та процедури реорганізації та/або виходу перестраховика з ринку;

- підвищення вимог щодо прозорості діяльності та розкриття інформації;

- формування звітних даних відповідно до МСФЗ.

Реалізація нової моделі регулювання могла відбутися набагато раніше, проте у зв'язку з повномасштабною війною Росії проти України, нові вимоги до страховиків та перестраховиків будуть поступово запроваджені після закінчення війни. Національний банк очікує, що така нова модель регулювання та нагляду дозволить :

- підвищити рівень капіталізації та ліквідності компаній на страховому ринку;

- сприятиме підвищенню добросовісної конкуренції та впровадження нових продуктів та послуг на ринку;

- підвищить рівень довіри споживачів та попит на послуги страхування та перестрахування;

- сприятиме формуванню прозорої інформаційної бази щодо діяльності перестраховиків.

Окрім основного закону, що регулює перестрахову діяльність, основою інституційного забезпечення вітчизняного державного регулювання є:

-Господарський кодекс України;

-Цивільний кодекс України;

-Податковий кодекс України;

-Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;

-підзаконні акти, розпорядження, накази [25].

Господарський кодекс України регулює господарську діяльність в країні, в тому числі страхову та перестрахову. Він встановлює загальні принципи перестрахової діяльності, включаючи вимоги до компаній для отримання ліцензії, процедури здійснення страхової діяльності, а також вимоги до звітності та розкриття інформації.

Цивільний кодекс України регулює цивільні правовідносини, у тому числі договірні відносини між страховиками та перестраховиками. Він встановлює правові основи договорів страхування та перестрахування, визначає права та обов’язки сторін, які беруть участь у страхових і перестрахових відносинах.

Податковий кодекс України регулює оподаткування перестрахової діяльності. Він визначає порядок обчислення та сплати податків, у тому числі податку на прибуток, податку на додану вартість та інших податків, пов'язаних зі перестраховою діяльністю.

У сукупності ці кодекси, закони та підзаконні акти створюють правову базу страхової та перестрахової діяльності в Україні та формують основу інституційного забезпечення державного регулювання страхової діяльності в країні. НБУ, та інші державні органи, що здійснюють регулювання страхової,в тому числі і перестрахової діяльності, спираються на ці кодекси для виконання своїх регуляторних функцій та забезпечення дотримання законодавства.

Удосконалення інституційних засад державного регулювання перестрахування має вирішальне значення для підвищення ефективності, стабільності та результативності ринку перестрахування при забезпеченні надійного захисту прав споживачів. Тому ми сформулювали кілька напрямів для

покращення ефективності державного регулювання на рівні інституційного забезпечення:

Рисунок 1.2.5 Напрями удосконалення інституційних засад державного регулювання перестрахової діяльності.

Джерело: *розроблено автором*.

1. Гармонізація та стандартизація: з урахуванням економічного стану країни, у вітчизняне законодавство необхідно впровадити міжнародні регулятивні стандарти і практики, щоб зменшити нормативну фрагментацію та сприяти узгодженості між юрисдикціями. Співпрацювати з міжнародними органами, такими як Міжнародна асоціація органів страхового нагляду (IAIS), це в свою чергу може допомогти встановити найкращі світові практики.

2. Регулювання на основі оцінки ризику: перейти до регулювання, що більшою мірою ґрунтується на оцінці ризику, коли нормативні вимоги узгоджуються з рівнем ризику, який створює і приймає перестраховик. Впровадити надійні системи оцінки ризиків для визначення достатності капіталу, вимог до резервування та інших регуляторних заходів.

3. Підвищити прозорість: перестраховики повинні надавати більш детальну та своєчасну інформацію регуляторним органам і споживачам. Це має включати більшу прозорість фінансової звітності, ризиків і структур управління.

4. Поступово посилити вимоги до капіталу: в цьому питанні потрібно постійно оцінювати та коригувати вимоги до капіталу на основі профілів ризику, економічних умов і нових ризиків.

5. Навчання споживачів: українці, на жаль, не мають високого рівня фінансової грамотності та особливо обізнаності в сфері страхування, тому потрібно сприяти освіті та обізнаності споживачів щодо перестрахування, його переваг і того, як воно впливає на страхувальників. Важливо щоб споживачі розуміои свої права та варіанти захисту, це збільшить попит на перестрахування.

6. Розробити комплексні механізми управління та розв’язання кризових ситуацій для перестраховиків для вирішення ситуацій неплатоспроможності, забезпечуючи впорядковане виконання зобов’язань та мінімізуючи системний ризик.

Отже, Удосконалення інституційних засад державного регулювання перестрахування потребує проактивного та адаптивного підходу, який здатний збалансувати потребу в надійному та прозорому нагляді з необхідністю забезпечення гнучкості та інноваційності страхового ринку. Такий підхід повинен враховувати не лише специфіку національного ринку, але й інтегрувати кращі світові практики, що дозволить гармонізувати внутрішнє регулювання із сучасними глобальними вимогами та стандартами, зокрема Solvency II, NAIC, IAIS.

Особливо важливою є налагоджена співпраця між регулюючими органами, страховими компаніями, професійними об’єднаннями та міжнародними інституціями, що створює основу для розробки ефективної політики, орієнтованої на довгострокову стійкість, підзвітність і розвиток інновацій у перестрахуванні. Така співпраця сприяє обміну знаннями, уніфікації термінології, формуванню єдиних стандартів оцінки ризиків і прозорого контролю, що особливо актуально в умовах цифрової трансформації фінансового сектора.

У контексті зростаючих системних ризиків — від кліматичних змін до геополітичної нестабільності — державне регулювання має передбачати механізми стрес-тестування, аналізу сценаріїв, побудови цифрових реєстрів та використання технологій RegTech і SupTech, що забезпечать оперативний моніторинг та аналітику в реальному часі. Зрештою, така трансформація регуляторного підходу не лише зміцнить довіру до страхового ринку, але й стане фундаментом фінансової стабільності та здатності національної системи ефективно реагувати на виклики сучасного глобалізованого середовища.

У цьому контексті важливо розглядати не лише інституційні механізми, але й економічні аспекти, які визначають ефективність державного регулювання.

1.3. Зарубіжний досвід регулювання перестрахової діяльності

Інтеграційні процеси України до світового фінансового ринку зумовлюють необхідність гармонізації чинного законодавства та особливо у сфері регулювання перестрахової діяльності до вимог ЄС та міжнародних стандартів, а отже доцільно здійснити аналіз закордонного досвіду регулювання перестрахової діяльності. Проте важливо зазначити, що імплементація того чи іншого механізму або елементу державного регулювання із зарубіжного досвіду матиме успіх лише за однакових інструментів впливу державних органів на перестрахову діяльність у країні, з якої позичається досвід, та економічного середовища та стану розвитку ринку країни, що запозичує.

Глобалізація та інтеграція країн до світового фінансового ринку останнім часом демонструє неспроможність національного державного регулятора в повній мірі адекватно здійснювати вплив на фінансовий ринок окремої країни. Загалом державне регулювання - це прерогатива національної економіки, проте наразі сучасні умови існування у світовому господарстві вимагають наднаціонального, тобто міжнародного регулювання на світовому рівні. Саме тому, в більшості країн Європи впроваджені зміни до державного регулювання національного

перестрахового ринку відповідно до міжнародних стандартів регулювання та нагляду «Solvency»[21]. Рамкова система Solvency є всеосяжним регуляторним режимом для галузі страхування та перестрахування в ЄС. Вона встановлює вимоги до капіталу на основі оцінки ризику, стандартів управління та зобов'язання щодо звітності для страховиків і перестраховиків. Ці директиви відіграють вирішальну роль у гармонізації нормативних актів у державах-членах ЄС та створенні єдиного ринку фінансових послуг. Перестраховики повинні відповідати певним стандартам платоспроможності та достатності капіталу, щоб забезпечити свою фінансову стабільність.

Основу регулювання перестрахового ринку в ЄС покладено на Директиви ЄС, їхня імплементація до правового регулювання (зокрема в області єдиних правил платоспроможності та ліцензування перестраховика, уніфікації перестрахових послуг та продуктів) в окремій країні дозволяє забезпечити перестраховику вільно провадити свою діяльність за межами країни-реєстрації. Так, Директива Ради 64/225/ЄЕС від 25.02.1964 року скасовує будь-які обмеження на свободу здійснення підприємницької діяльності та свободу надання послуг у сфері перестрахування[13], тобто скасовані обмеження, що пов'язані з місцезнаходженням перестраховика, але залишились неузгодженості, що виникають між національними умовами держав-членів щодо нагляду за перестрахуванням. Такі неузгодженості породили проблеми щодо визначення типу перестрахових зобов'язань, активів перестраховиків, вимог до маржі їхньої платоспроможності та інші, тому була прийнята наступна Директива 2005/68/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16.11.2005 року щодо перестрахування та внесення змін до Директив Ради 73/239/ЄЕС, 92/49/ЄЕС, та Директив 98/78/ЄС і 2002/83/ЄС[11]. Директива про перестрахування (2005/68/ЕС) : встановлює нормативну базу для діяльності з перестрахування в ЄС. У ній викладені умови для здійснення діяльності з перестрахування, визначення перестрахування та зобов'язання перестраховиків і компаній-цедентів. Директива Solvency II (2009/138/ЕС): встановлює гармонізовану нормативну базу для галузі страхування та перестрахування в ЄС. Вона охоплює такі сфери, як вимоги до

платоспроможності, управління, управління ризиками та наглядова звітність. Директива спрямована на забезпечення фінансової стабільності страхових і перестрахових компаній, що працюють в ЄС [66]. Директива про розповсюдження страхування (IDD) (2016/97/ЄС): має на меті гармонізувати правила розповсюдження продуктів страхування та перестрахування в ЄС. Вона встановлює вимоги щодо авторизації та реєстрації дистриб'юторів страхування, розкриття інформації клієнтам та конфлікту інтересів [64].

Важливо зазначити, що ці директиви встановлюють рамки для регулювання, але конкретне впровадження та виконання відбуваються на національному рівні. Кожна держава-член ЄС несе відповідальність за включення директив у свою правову систему, що може призвести до деяких відмінностей у національних законах.

Якщо орієнтуватися на правове регулювання в країні, то виділяють дві родини : романо-германську та англосаксонську. З огляду на відмінності в правовому регулюванні в цих двох родинах, виникає об'єктивна необхідність розділяти країни враховуючи спосіб регулювання який їм притаманний, їх можна згрупувати у дві моделі: ліберальну та континентальну. Такої думки дотримуються такі науковці, як О. Жабинець [15], Л. Гутко [8], І. Субачов [46], зокрема В. Карцева та С. Прасолова стверджують, що регулювання перестрахової галузі в більшості країнах ЄС відбувається як централізована ліберальна модель, що заснована на єдності регулювання і має єдиний орган перестрахового нагляду [21]. Тобто, за ліберальної моделі здійснюється контроль за фінансовим станом перестраховиків на підставі їхньої звітності, але без жорсткої регламентації діяльності, як наприклад у країнах англосаксонської правової родини.

За суб'єктом державного регулювання ліберальна модель може бути централізована та децентралізована.

У централізованій моделі єдиний регуляторний орган або агентство на національному рівні відповідає за нагляд і регулювання всіх аспектів перестрахової діяльності. Цей централізований орган встановлює правила, здійснює нагляд і

забезпечує рівномірне дотримання вимог у всьому секторі перестрахування. Він забезпечує послідовність і ефективність регуляторного нагляду.

У децентралізованій моделі регуляторні повноваження розподіляються між декількома органами регіонального чи державного рівня. Кожна юрисдикція всередині країни може мати власну нормативну базу для перестрахування. Ця модель дозволяє адаптувати правила до конкретних регіональних потреб і умов. Однак це може призвести до нормативної фрагментації та потенційних неузгодженостей.

Яскравим прикладом країни з децентралізованою моделлю регулювання є Велика Британія. Основний регулюючий недержавний орган, що здійснює пруденціний нагляд за страховим та перестраховим ринком і фінансується коштами суб'єктів фінансового ринку – The Financial Conduct Authority, FCA, його основним завданням в сфері страхування та перестрахування є: моніторинг діяльності страховиків та перестраховиків, захист споживачів, забезпечення дотримання суб'єктами страхової діяльності правил конкуренції [58]. Окремо слід відзначити, що в інших королівствах існують окремі місцеві органи влади. Вважаємо, що в Україні також доцільно мати такий недержавний фінансовий орган, що здійснював би незалежний моніторинг перестрахової діяльності, що могло б зменшити рівень корупції в перестраховій сфері державного регулювання.

Прикладами, країн з централізованою моделлю державного регулювання, то слід відзначити Японію, Францію та Німеччину. Державний регулюючий орган Японії в сфері страхування та перестрахування – Financial Services Agency, що підпорядковується Міністерству фінансів Японії. Особливістю управління в цій країні є зворотній зв'язок від страховиків та перестраховиків до органів влади, щодо певної корекції інструментів та механізму впливу держави [61].

У Франції державне регулювання страхового та перестрахового ринку здійснює ACPR [90], у вигляді пруденційного нагляду та звітує Міністру економіки та фінансів Франції. Контроль та ревізії страховиків та перестраховиків здійснюється страховими комісарами, що координують свою діяльність з ACPR, а підпорядковуються Міністерству економіки та фінансів [88]. На нашу думку було

б доцільно ввести в систему регулювання перестрахового ринку України таких страхових комісарів, адже вони є більш мобільними та оперативними, аніж НБУ, тобто вони б могли швидше здійснювати нагляд розташовуючись на місцях і вчасно виявляти порушення перестроховиків.

Німеччина, як одна з перших країн Європи, що сформувала свою адміністративно-правову систему регулювання страхування, є федеративною, але державне управління здійснюється централізовано. Так, у 2002 році було об'єднано три федеральні органи в один – Федеральну службу по регулюванню фінансових ринків (Federal Financial Supervisory Authority, BaFIN), що підзвітний німецькому федеральному уряду. За своїми повноваження BaFIN схожий на НБУ і регулює весь фінансовий ринок країни. Зокрема у цій моделі присутній розподіл сфери відповідальності між федеральним законодавцем та законодавцями федеральних земель, тобто кожен суб'єкт федерації має право встановлювати власні вимоги діяльності, в рамках встановлених вимог у фудерації [5].

Управління з нагляду за фінансовим ринком Швейцарії (FINMA): FINMA здійснює нагляд і регулювання страхової та перестрахової діяльності в Швейцарії. Він забезпечує дотримання вимог платоспроможності, управління ризиками та інших нормативних стандартів [84]. Подібні регуляторні органи існують в інших європейських країнах, кожна з яких відповідає за нагляд за перестраховою діяльністю в межах своєї відповідної юрисдикції. Ці органи контролюють виконання директив ЄС і внутрішніх нормативних актів для забезпечення стабільності та надійності ринків страхування та перестрахування.

Моделі державного регулювання перестрахування в країнах ЄС в деякій мірі універсальні і водночас значно різняться в національних економічних системах. Загалом існує схожість та відмінність таких моделей (табл.1.3.1) [52].

Таблиця 1.3.1

Специфіка моделей державного регулювання перестрахової діяльності

Подібні риси моделей	Відмінні риси моделей
- наявність перестрахового законодавства; - формування органу, для здійснення нагляду за перестраховою діяльністю; - встановлення правил, нормативів, критеріїв допуску до видачі ліцензії та надання права ведення перестрахових операцій; - здійснення контролю та нагляду за поточною діяльністю перестрахових компаній; - наявність податкового регулювання.	- специфіка перестрахового законодавства; - наявність особливої структури органів перестрахового нагляду; - вимоги допуску до перестрахової діяльності; - методи провадження регулювання перестрахової діяльності та ін.

Джерело: *сформовано автором*.

Враховуючи те, що в країнах ЄС є наднаціональні органи (Єврокомісія та Рада Європи), а на рівні кожної країни-члена є свій державний орган регулювання перестрахової діяльності, то можемо дійти висновку, що в рамках ЄС застосовується дуалістична модель регулювання, з огляду на суб'єкт державного управління. Тобто наднаціональні органи дають засади та напрямок розвитку, а національні, зважаючи на специфіку своєї країни, імплементують та дотримуються їх. Погоджуються з такою думкою Ю. Герус [5], О. Жук [16] та інші.

Ми вважаємо, що нормативно-правова база для регулювання галузі перестрахування в країнах ЄС поєднує центральні принципи та стандарти з певним ступенем національної автономії. Так, регулювання галузі перестрахування в Європейському Союзі в основному регулюється децентралізованою нормативною базою, а координацію та нагляд здійснюють різні установи на рівні ЄС та окремої країни. Можемо назвати основні складові в системі регулювання перестрахової діяльності в країнах ЄС настуним чином (рис.1.3.1).

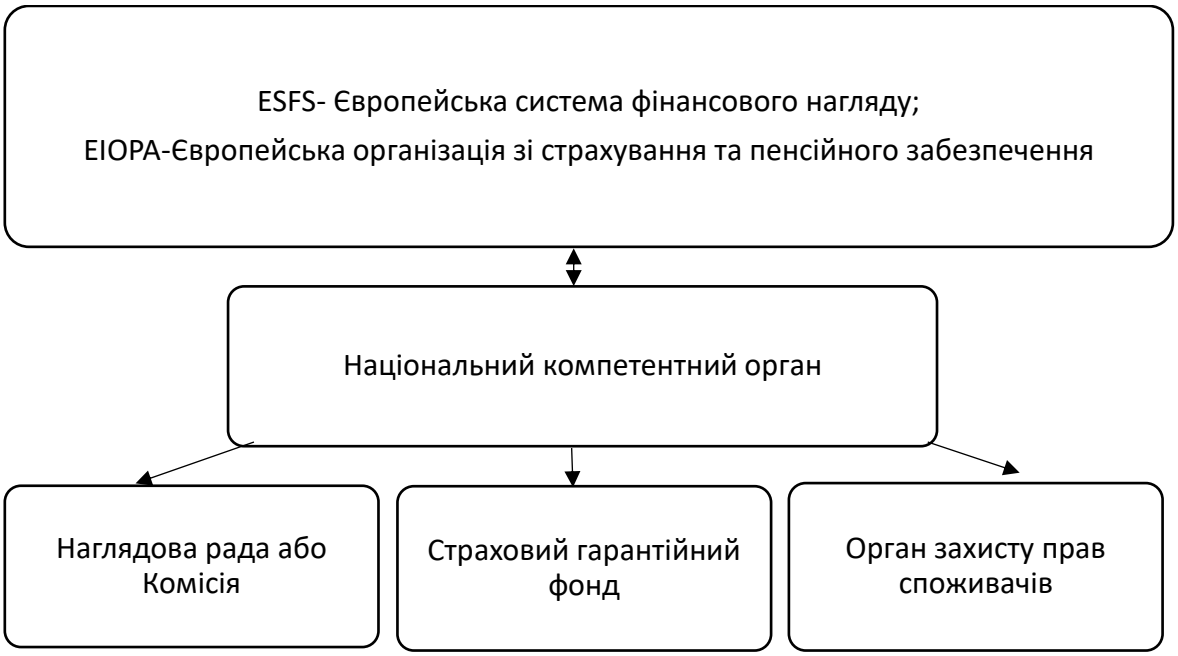

Рисунок 1.3.1 Основні складові систем регулювання перестрахової діяльності в країнах ЄС.

Джерело: *сформовано автором*.

ESFS (European System of Financial Supervision) або Європейська система фінансового нагляду - система нагляду за фінансовими установами в Європейському Союзі. ESFS була створена для забезпечення високого рівня нагляду за фінансовою стабільністю в ЄС. Роль ESFS полягає в забезпеченні послідовного та ефективного нагляду за фінансовим сектором у країнах-членах ЄС. Він вирішує проблеми, пов'язані з транскордонною діяльністю, гармонізує правила та сприяє фінансовій стабільності [74].

EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority): Європейська агентство з нагляду в галузі страхування та пенсійного забезпечення - є незалежним органом ЄС, відповідальним за забезпечення послідовного та ефективного застосування нормативних актів страхування та пенсійного забезпечення в країнах-членах ЄС. Він відіграє центральну роль у координації наглядової діяльності та сприянні гармонізації практики регулювання. Здійснює нагляд за секторами страхування та професійного пенсійного забезпечення в ЄС. Він спрямований на забезпечення високого рівня захисту споживачів, фінансової стабільності та

послідовного застосування нормативних актів у країнах-членах. Функції: функції EIOPA включають розробку технічних стандартів, інструкцій та рекомендацій, проведення оцінки ризиків, координацію стрес-тестів для страховиків та сприяння обміну інформацією між національними наглядовими органами [73].

Національний компетентний орган: є головним регулюючим органом, відповідальним за нагляд і регулювання страхової та перестрахової діяльності в країні. Він забезпечує дотримання норм ЄС і національних законів, сприяє фінансовій стабільності та захищає страхувальників і бенефіціарів. Функції: включають дозвіл і реєстрацію страхових і перестрахових компаній, встановлення та забезпечення дотримання пруденційних стандартів і стандартів поведінки, проведення перевірок на місцях, а також нагляд за фінансовою звітністю та управлінням ризиками. Роль у контексті ЄС: є ключовим інтерфейсом між перестраховими компаніями та нормативно-правовою базою ЄС. Він імплементує директиви ЄС, співпрацює з іншими НКО та європейськими наглядовими органами, а також сприяє гармонізації нормативних актів у країнах-членах.

Наглядова рада або комісія: деякі країни можуть мати окрему наглядову раду або комісію, призначену для нагляду за страховою та перестраховою діяльністю. Цей орган діє незалежно та відповідає за забезпечення ефективного нагляду, стабільності та відповідності у секторах страхування та перестрахування. Функції: Наглядова рада або комісія встановлює політику регулювання, тлумачить закони та нормативні акти, видає вказівки та приймає рішення з таких питань, як ліцензування, вимоги до капіталу та захист споживачів.

Страховий гарантійний фонд: багато країн ЄС створили фонди страхових гарантій, щоб забезпечити страхувальників і бенефіціарів у разі неплатоспроможності страховика або перестраховика. Ці кошти гарантують, що відповідні претензії будуть задоволені, навіть якщо страхова або перестрахувальна компанія не в змозі виконати свої зобов’язання. Функції: Фонд страхових гарантій збирає внески від страхових і перестрахових компаній і використовує ці кошти для компенсації страхувальникам і бенефіціарам, які постраждали від неплатоспроможного страховика або перестраховика.

Органи захисту прав споживачів: Агентства із захисту прав споживачів відіграють важливу роль у забезпеченні справедливого ставлення до страхувальників і розгляді скарг споживачів, пов’язаних із послугами страхування та перестрахування. Вони можуть співпрацювати з Національним компетентним органом для захисту прав споживачів.

В основі державного регулювання у сфері перестрахування лежить необхідність забезпечення фінансової стабільності, захисту прав споживачів, нормального функціонування страхової галузі в цілому. Державне регулювання створює основу, яка дозволяє перестраховим компаніям працювати відповідально, ефективно управляти ризиками та виконувати свої зобов’язання перед страхувальниками та бенефіціарами. До першочергових засад державного регулювання у сфері перестрахування належать:

- Фінансова стабільність: забезпечити, щоб перестрахові компанії підтримували адекватні фінансові ресурси (капітал і резерви) для покриття потенційних збитків, таким чином сприяючи фінансовій стабільності в страховій галузі.
- Захист прав споживачів: захистити страхувальників і бенефіціарів, гарантуючи, що перестрахові компанії дотримуються чесної практики, надають точну інформацію та оперативно врегульовують дійсні претензії.
- Цілісність ринку: запобігання шахрайству, неетичній поведінці та антиконкурентним практикам на ринку перестрахування. Підтримувати цілісність транзакцій і забезпечує рівні умови для учасників ринку.
- Відповідність міжнародним стандартам: узгодження регулювання з міжнародними стандартами та найкращою практикою, щоб сприяти транскордонним транзакціям, покращувати регулятивну співпрацю та сприяти глобальній фінансовій стабільності.
- Інновації в галузі: сприяння інноваціям у секторі перестрахування шляхом створення середовища, де нові продукти та бізнес-моделі можуть процвітати, дотримуючись розумних методів управління ризиками.

- Громадська довіра: зміцнення суспільної довіри до страхової галузі, запевняючи споживачів у захищеності їхніх інтересів та сприяючи стабільному фінансовому середовищу.

Загалом державне регулювання у сфері перестрахування покликане знайти баланс між сприянням розвитку галузі, захистом інтересів страхувальників і підтриманням стабільності фінансових ринків. Він забезпечує структуровану структуру, яка керує діяльністю та поведінкою перестрахових компаній, одночасно сприяючи досягненню ширших цілей економічної стабільності та довіри споживачів.

Різні європейські країни приймають різні моделі державного регулювання для перестрахування на основі своїх регуляторних філософій, правових систем і галузевих структур. Серед існуючих моделей, три основні: модель «Твін Пікс», Інтегрована модель регулювання, секторальна модель, яку поділено на модель регулювання на основі ризиків та на основі принципів.

Модель Твін Пікс (Twin Peaks Model) передбачає дві окремі, але взаємодіючі органи регулювання: один орган зосереджений на макроекономічній стабільності і системному ризику, а інший – на мікрорегулюванні та захисті прав споживачів.

Таблиця 1.3.2

Переваги та недоліки моделі управління Твін Пікс

Переваги
1. Можливість спеціалізованого підходу до управління різними аспектами фінансового ринку. 2. Покращене управління системними ризиками та захисту прав споживачів, де один орган зосереджений на загальних ризиках і стабільності, що може запобігти фінансовим кризам, а інший орган спеціалізується на захисті прав споживачів і забезпеченні прозорості.
Недоліки
1. Можливі конфлікти і розриви у комунікації між двома органами. 2. Наявність двох окремих органів може ускладнити координацію та обмін інформацією.

Джерело: *сформовано автором на основі даних* [65].

Велика Британія застосовує модель «Твін Пікс», ця модель має на меті знайти баланс між підтримкою фінансової стабільності та захистом інтересів споживачів, призначаючи спеціалізовані ролі різним органам влади. Розділяє регуляторний нагляд на дві основні цілі: пруденційний нагляд і нагляд за поведінкою. Акцент у цій моделі полягає в наступному: Управління пруденційного регулювання (PRA) зосереджується на забезпеченні фінансової стабільності, платоспроможності та управлінні ризиками перестрахових компаній. Управління з питань фінансової поведінки (FCA) зосереджується на нагляді за поведінкою, доброчесністю ринку та захисті споживачів [83].

Австрія використовує ту ж модель «Твін Пікс»: Управління фінансового ринку (FMA) та Управління фінансового ринку Австрії (FMA-AT) здійснюють пруденційний нагляд та здійснюють відповідно нагляд. Вони забезпечують фінансову стабільність, цілісність ринку та захист споживачів на ринку перестрахування [89].

В Нідерландах характерна ця модель: Центральний банк Нідерландів (DNB) і Управління фінансових ринків (AFM) співпрацюють, щоб забезпечити цілісність ринку, чесну конкуренцію та захист споживачів у секторі перестрахування, а також контролюють платоспроможність та управління ризиками[72].

Інтегрована модель регулювання передбачає об'єднання всіх аспектів фінансового регулювання під одним регулятором. Це включає банківський, страховий і фондовий ринки, але як і інші моделі управління має свої переваги та недоліки (табл.1.3.3).

Німеччина, Франція, Іспанія та Італія запровадили інтегровану модель регулювання перестрахових відносин, де акцент зосереджений на наступному: Федеральний орган фінансового нагляду (BaFin у Німеччині та ACPR у Франції, DGSFP в Іспанії та IVASS в Італії відповідно) відповідає як за пруденційний нагляд та контролює такі аспекти, як платоспроможність та управління ризиками, так і за поведінковий нагляд. Він забезпечує фінансову стабільність, платоспроможність і управління ризиками, а також контролює цілісність ринку, захист споживачів і етичну поведінку[75].

Таблиця 1.3.3

Переваги та недоліки Інтегрованої моделі управління

Переваги
1. Один орган регулює всі аспекти фінансового ринку, що може спростити процеси контролю та зменшити дублювання функцій. 2. Легке забезпечення узгодженості у політиці та регулюванні, оскільки всі аспекти регулювання під єдиним управлінням.
Недоліки
1. Може виникнути перевантаження через широке коло обов'язків, що може зменшити ефективність на окремих ринках. 2. Один орган може бути менш спеціалізованим в окремих сферах, що може вплинути на якість регулювання.

Джерело: *сформовано автором на основі даних* [75].

Модель регулювання на основі ризиків (Risk-Based Regulation) зосереджується на ідентифікації, оцінці та управлінні ризиками, які можуть загрожувати стабільності фінансового сектору. Використання регулятором ризик-орієнтованого підходу до перевірок і контролю має наступні переваги та недоліки (табл. 1.3.4).

Таблиця 1.3.4

Переваги та недоліки моделі управління на основі ризиків

Переваги
1. Регулювання на основі оцінки ризиків дозволяє фокусуватися на найбільш критичних і ймовірних загрозах. 2. Можливість швидко адаптуватися до нових ризиків і змін у фінансовому середовищі.
Недоліки
1. Оцінка і управління ризиками може бути складним і вимагати значних ресурсів. 2. Якщо ризики не будуть належно оцінені, це може призвести до недооцінки загроз.

Джерело: *сформовано автором на основі даних* [81].

Швейцарія та Люксембург характеризуються застосуванням моделі регулювання перестрахових відносин на основі ризику: Управління з нагляду за

фінансовим ринком (FINMA в Швейцарії) та Комісія з нагляду за фінансовим сектором (CSSF в Люксембурзі) зосереджується на підході до нагляду, що ґрунтується на оцінці ризику[64]. Він пристосовує нормативні вимоги до рівня ризиків, які здійснюють компанії з перестрахування, забезпечуючи належну практику управління ризиками та резерви капіталу.

Модель регулювання на основі принципів (Principles-Based Regulation) передбачає встановлення загальних принципів і стандартів, а не детальних правил і норм. Це дозволяє компаніям більш гнучко підходити до виконання вимог (табл.1.3.5).

Швеція використовує модель на основі принципів: Управління фінансового нагляду Швеції (Finansinspektionen) працює згідно з принципами. Він встановлює принципи високого рівня для перестрахової діяльності, дозволяючи компаніям гнучко досягати нормативних цілей, дотримуючись при цьому етичних стандартів[76; 66].

Таблиця 1.3.5

Переваги та недоліки моделі управління на основі принципів

Переваги
1. Компанії можуть адаптувати свої процеси до конкретних обставин, дотримуючись загальних принципів. 2.Може зменшити складність регуляторних вимог та забезпечити більшу простоту у відповідності.
Недоліки
1.Може бути важче забезпечити однозначність і прозорість у застосуванні принципів. 2.Залежність від інтерпретації принципів може призвести до різних тлумачень і потенційних зловживань.

Джерело: *сформовано автором на основі даних* [78].

Це лише деякі приклади різноманітних підходів до державного регулювання перестрахування в європейських країнах. Хоча конкретні акценти та операційні деталі відрізняються, спільною метою є підтримка добре регульованого та стабільного сектору перестрахування, який служить інтересам як галузі, так і споживачів.

Дослідивши ці моделі (Твін Пікс, інтегровану модель регулювання, модель регулювання на основі ризиків і модель регулювання на основі принципів), у контексті регулювання перестрахування, ми порівняли та узагальнили їх на основі кількох ключових параметрів, що навели в таблиці 1.3.6.

Таблиця 1.3.6.

Порівняння моделей державного регулювання перестрахування

1. Цілі регулювання	
Твін Пікс	Подвійний фокус на пруденційному нагляді (фінансова стабільність) і нагляді за поведінкою (захист споживачів і цілісність ринку).
Інтегрована	Інтегрований підхід, що охоплює як пруденційний нагляд, так і нагляд за поведінкою в рамках одного регуляторного органу.
На основі ризиків	Спеціальні регуляторні вимоги на основі профілів ризику з метою забезпечення фінансової стабільності та захисту споживачів.
На основі принципі	Принципи та цілі високого рівня, якими керується регулювання, наголошуючи на етичній поведінці, належному врядуванні та галузевому саморегулюванні.
2. Складність координації	
Твін Пікс	Складність виникає через необхідність координації між двома окремими регулюючими органами.
Інтегрована	Складність може бути зменшена завдяки уніфікованому нагляду, але все ще може бути присутнім залежно від обсягу нормативних актів.
На основі ризиків	Складність виникає через розробку систем оцінки ризиків і необхідність узгодженої класифікації ризиків.
На основі принципі	Складність виникає внаслідок інтерпретації та реалізації принципів високого рівня.
3. Захист прав споживачів	
Твін Пікс	Поєднує фінансову стабільність та захисту споживачів.
Інтегрована	Інтегрує захист споживачів як основний компонент, забезпечуючи комплексний підхід.
На основі ризиків	Інтегрує захист споживачів у підхід, що ґрунтується на оцінці ризику, наголошуючи на захисті страхувальників.
На основі принципі	Спирається на етичні принципи та галузеве саморегулювання для захисту інтересів споживачів.

Джерело: *сформовано автором на основі* [60; 62; 63; 67; 71; 77; 79; 80; 85].

Кожна з моделей управління перестрахуванням має свої особливості та підходи, які можуть бути ефективними в різних контекстах. Вибір моделі залежить від специфіки ринку, потреб і стратегій регулювання. Поєднання елементів різних моделей може забезпечити баланс між гнучкістю, спеціалізацією та ефективністю регулювання. На нашу думку, Україна не має конкретної моделі регулювання перестрахової діяльності, проте можемо відзначити, що за основними характеристиками в нашій країні в цілому функціонує Ризик-орієнтована модель регулювання, але з елементами інших моделей.

Отже, що у вітчизняній нормативно-правовій базі страхування та перестрахування значний акцент зроблено на регулюванні, заснованому на оцінці ризику. Це означає, що нормативні вимоги та нагляд пристосовані до рівня ризику окремих страхових і перестрахових компаній. Компанії з вищим ризиком підпадають під більш суворі нормативні вимоги, тоді як суб'єкти з меншим ризиком стикаються з меншим регуляторним тягарем. Національний банк України впроваджує вимоги до достатності капіталу та платоспроможності, які відображають профіль ризику страховиків та перестраховиків. Цей підхід узгоджується з глобальною тенденцією до більш динамічного та чутливого до ризику регулювання.

Досліджуючи вітчизняне регулювання, можемо виокремити наступні елементи, що інтегровані з інших моделей регулювання перестрахової діяльності.

1) Захист прав споживачів: Україна має нормативні акти та механізми для захисту прав та інтересів власників страхових та перестрахових полісів, що відображає аспекти інтегрованої моделі, орієнтованої на захист споживачів.
2) Ринкова поведінка та етика: Законодавча база України наголошує на деяких принципах і цілях високого рівня, спрямованих на сприяння етичній поведінці, належному врядуванню та саморегулюванню галузі, ринковій доброчесності в перестраховому секторі, що узгоджується із моделлю регулювання, заснованою на принципах.

3) Платоспроможність і достатність капіталу: Законодавчі акти та положення з регулювання страхової та перестрахової діяльності включають вимоги до платоспроможності та достатності капіталу, що є характеристикою пруденційного регулювання в такі моделі, як модель Твін Пікс.

Таким чином, модель регулювання на основі ризиків виступає найбільш доцільною та специфічною для сучасного регуляторного середовища перестрахування в Україні. Її ключова особливість полягає у тому, що акценти регуляторного впливу зміщуються з формального контролю за дотриманням стандартів до системної оцінки реальних ризиків, з якими стикаються страховики та перестраховики у процесі своєї діяльності. Такий підхід дозволяє забезпечити відповідність регуляторних вимог індивідуальним характеристикам страхових компаній та рівню їх ризикованості, а також забезпечує пропорційність наглядових заходів до фактичного стану компанії.

Водночас міжнародний досвід функціонування моделей ризик-орієнтованого регулювання демонструє ефективність поєднання ризикових підходів із сучасними інструментами андеррайтингу, цифрового моніторингу, систем раннього попередження та stress-testing. Практика країн ЄС, США, Канади та Швейцарії засвідчує, що результативність такого підходу значно підвищується за умов наявності високого рівня цифровізації наглядових процедур, автоматизації обміну інформацією між ринковими учасниками та регуляторами, а також ефективно функціонуючої системи управління ризиками у самих страховиків.

У цьому контексті досвід зарубіжних країн може та має стати основою для вдосконалення системи державного регулювання перестрахової діяльності в Україні. Водночас надзвичайно важливою є адаптація цих практик до особливостей української економіки, специфіки страхового та перестрахового ринку, рівня його розвитку, правових норм та інституційної спроможності регулятора.

Впровадження ризик-орієнтованої моделі регулювання в Україні сприятиме:

- формуванню більш гнучкої та адаптивної системи регулювання;

- підвищенню стійкості та фінансової стабільності учасників страхового ринку;

- створенню прозорого та ефективного перестрахового середовища;

- зміцненню довіри до фінансового сектору загалом;

- підготовці страхових компаній до роботи у конкурентному середовищі глобального ринку.

Таким чином, ризик-орієнтована модель державного регулювання перестрахування в Україні має стати не просто інструментом контролю, а фундаментальною платформою для модернізації національного страхового ринку, що враховує динаміку ризиків, виклики новітньої економіки та трансформаційні процеси у фінансовій системі. Її впровадження дозволить ефективно сегментувати ринок, адаптувати механізми управління ризиками до реальних умов, а також забезпечити належну координацію між наглядовими структурами, учасниками ринку та зовнішніми партнерами.

В умовах посилення глобальної турбулентності, зростання частоти та масштабів катастрофічних подій, гібридних загроз, кіберризиків і фінансових шоків, ризик-орієнтований підхід має стати невід'ємним елементом державної фінансової політики, що передбачає не лише реагування на ризики, але й їх проактивне прогнозування, оцінку та нейтралізацію. Інтеграція такої моделі у систему регулювання сприятиме гармонізації національного ринку з міжнародною фінансовою архітектурою, зокрема через впровадження стандартів Solvency II, Basel III, рекомендацій IAIS і розбудову цифрових інструментів (SupTech, RegTech), які забезпечують високу адаптивність та прозорість регуляторного процесу.

У результаті це дозволить створити конкурентоспроможний, відкритий, клієнтоорієнтований та стійкий перестраховий сегмент, який зможе не лише зберігати функціональність в умовах економічної нестабільності, а й відігравати стратегічну роль у стимулюванні економічного зростання, зміцненні довіри інвесторів, страхувальників і міжнародних партнерів до фінансового сектора України.

Висновки до розділу 1

Перестрахування виконує ключову функцію забезпечення фінансової стійкості страхового ринку, дозволяючи страховикам ефективно управляти великими і специфічними ризиками. Водночас ефективність функціонування перестрахового сегмента значною мірою залежить від якості державного регулювання. На сучасному етапі в Україні спостерігається відсутність чіткої інституційної диференціації між регулюванням страхової та перестрахової діяльності, що ускладнює реалізацію спеціалізованих заходів впливу та стримує розвиток перестрахового ринку. Наявні нормативно-правові акти (Цивільний кодекс України, Закон України «Про страхування», акти НБУ, КМУ тощо) мають фрагментарний характер і не забезпечують достатнього рівня деталізації вимог до суб'єктів перестрахування, кваліфікації посередників, стандартів управління ризиками та електронізації процесів.

Визначено, що сучасна модель регулювання повинна поєднувати правові, організаційні та цифрові інструменти впливу, орієнтовані на забезпечення балансу між інтересами держави, учасників ринку та споживачів перестрахових послуг. На основі вивчення європейського досвіду обґрунтовано доцільність запровадження дуалістичної моделі регулювання перестрахування, що поєднує наднаціональні стандарти з урахуванням національної специфіки. Зазначено, що Україна має всі передумови для адаптації такої моделі з урахуванням власних економічних і правових реалій.

Сформульовано пріоритетні напрями вдосконалення системи державного регулювання перестрахування в Україні, що грунтуються на оновленні та деталізація законодавства у частині перестрахової діяльності; створенні механізмів професійної сертифікації перестрахових брокерів; впровадженні цифрових інструментів звітності та моніторингу; організації спеціалізованого органу (або підрозділу в межах НБУ) для здійснення регуляторного нагляду за перестрахуванням; інтеграції перестрахування у загальну систему стратегічного планування економічного розвитку.

Обґрунтовано, що перестрахування має стати не лише об’єктом контролю, а й стратегічним напрямом регуляторної політики, що сприятиме формуванню конкурентоспроможного, прозорого та інвестиційно привабливого перестрахового ринку в Україні. Запровадження запропонованих змін дозволить зміцнити довіру до фінансової системи держави, підвищити її стійкість та забезпечити довгостроковий розвиток страхового сектора.

Удосконалено методологічний підхід до порівняльного аналізу систем державного регулювання перестрахової діяльності, який базується на систематичній оцінці ключових інституційних параметрів, інструментів та механізмів регуляторного впливу в різних країнах. Запропонований підхід дає змогу більш повно оцінювати ефективність альтернативних моделей регулювання, враховуючи особливості економічного розвитку та структуру фінансових ринків, що, у свою чергу, забезпечує обґрунтування напрямів підвищення результативності, адаптивності та стійкості національної системи регулювання перестрахової діяльності до сучасних викликів у сфері страхування.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у першому розділі дисертаційної роботи знайшли своє відображення у наступних публікаціях: [55-58].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Біла Д. В. Принципи державного регулювання діяльності страхових компаній *Ефективна економіка*. 2015. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4550 (дата звернення: 02.03.2023)
2. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ. 2020. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ White_paper_ insurance_ 2020.pdf?v=4 (дата звернення: 07.04.2023).
3. Вовчак О. Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2011. 391 с.
4. Войцеховська І. М. Поняття, ознаки та зміст перестрахової діяльності. *Адміністративне право та процес*. 2015. № 3. С. 300.
5. Герус Ю.В. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення медичного страхування і можливості його застосування в Україні. *Бізнес інформ*. 2015. №4. С.224-232.
6. Господарське право: Практикум. В. С. Щербина, Г. В. Пронська, О. М. Вінник та інші; За заг. ред. В. С. Щербини. К. : Юрінком Інтер, 2001. С. 93
7. Господарський кодекс України: від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. С. 144.
8. Гутко Л.М. Досвід провідних країн світу у галузі страхування. *Економіка, фінанси, право*. 2005. № 11. С. 22–24.
9. Державне регулювання економіки: Навч. посібник. С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. К.: КНЕУ, 2000. 316 с.
10. Директива 2005/14/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2005 року(Official Journal C 017, 22.01.1999, p. 0006).
11. Директива 2005/68/ЕС Європейського Парламенту і Ради від 16 листопада 2005 року про перестрахування (OB L 323 від 9.12.2005 року, С.1).
12. Директива 98/78/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 жовтня 1998 року щодо додаткового нагляду за страховими компаніями в страховій групі. *Official Journal L 330*. 1998. p.0001–0012.

13. Директива Ради 64/225/ЄЕС щодо скасування обмежень на свободу здійснення підприємницької діяльності і свободу надання послуг у сфері перестрахування і ретроцесії. *Official Journal L 056*. 1964. p. 0878—0880.

14. Докторова Н. П. Механізми державного регулювання страхової діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Державний університет управління. Донецьк, 2008. 19 с.

15. Жабинець О. Й. Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип.18.10. С.189.

16. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання URL: http:zt.knteu.kiev.ua/files/2014/2(73)/uazt_2014_2_36.pdf (дата звернення: 09.07.2024).

17. Журавка О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України: дис.канд.екон.наук: 08.00.08. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. 205 с.

18. Закон від 12.09.2019 р. №79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-IX#Text (дата звернення: 12.03.2023).

19. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III, «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» URL: https://ips.ligazakon.net/document/T012664?an=494&ed=2020_09_17 (дата звернення: 02.03.2023)

20. Закон України Про страхування : за станом на 20 груд. 2016 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2006. 207 с. (Бібліотека офіційних видань)

21. Карцева В. В., Прасолова С. П. Інститути міжнародного страхового ринку: навчальний посібник+навчальний тренінг. Київ. 2020. С.147.

22. Кнейслер О. В. Новітня парадигма формування ринку перестрахування України : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Т., 2013. С. 329.

23. Корват О. В. Концептуалізація державного регулювання ринку страхових послуг. *Ефективна економіка*. 2015. №9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_9_41. (дата звернення: 01.04.2023).

24. Михайлова Н. В., Кравцова А. І. Теоретичні основи державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2016. № 4 (76). С.163-168.

25. Морозова Л. С., Тимощук О. Розвиток державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2021. №2. С.134–140. URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/244127 (дата звернення: 10.04.2023).

26. Морозова Л.С., Микитюк І.С. Цифрова трансформація страхового ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 17. С.49-53. https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2039

27. Панченко О.І. , Глазков, А. ., Корнієць, Ю. Ризики страхових компаній у сучасних умовах. *Науковий вісник Полісся*. 2024. 1 (28). С. 357–369. URL: https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/31127/%d0%9d%d0%92%d0%9f1%2828%29_2024%281%29-357-369_compressed.pdf?sequence=1&isAllowed=

28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12.09.2019 № 79-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-ix#Text (дата звернення: 01.04.2023).

29. Про забезпечення здійснення повноважень та виконання функцій з державного регулювання та нагляду у сфері ринків фінансових послуг з питань нагляду за діяльністю [...].Постанова Національного банку України; Перелік від 25.06.2020 № 85 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0085500-20#Text (дата звернення: 02.04.2023).

30. Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядку їх підтвердження та визнання такими, що [...] Нацкомфінпослуг; Розпорядження, Вимоги, Форма [...] від 11.07.2013 № 2262 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1285-13#Text (дата звернення: 02.04.2023).

31. Про затвердження Положення про встановлення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення діяльності учасниками ринку небанківських фінансових [...]Постанова Національного банку України; Положення, Критерії від 11.12.2020 № 157. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0157500-20#Text (дата звернення: 01.04.2023).

32. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг. Постанова Національного банку України; Положення, Форма типового документа, Картка, Перелік, Інформація, Критерії, Витяг, Заява, Вимоги, Повідомлення від 24.12.2021 № 153. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21#Text (дата звернення: 01.04.2023).

33. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості [...]Нацкомфінпослуг; Розпорядження, Положення від 07.06.2018 № 850. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text (дата звернення: 01.04.2023).

34. Про затвердження Положення про організацію, проведення та оформлення результатів інспекційних перевірок учасників ринків небанківських фінансових послуг. Постанова Національного банку України; Положення, Форма типового документа, Акт, Протокол від 26.02.2021 № 22 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-21#Text (дата звернення: 02.04.2023).

35. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів Постанова Національного банку України; Положення від 29.12.2001 № 563 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-02#Text (дата звернення: 02.04.2023).

36. Про затвердження Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України. Постанова Національного банку України; Правила, Реєстр, Перелік, Інформація, Форма типового документа, Звіт від 25.11.2021 № 123. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0123500-21#Text (дата звернення: 01.04.2023).

37. Про перестрахування: Директива 2005/68/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 листопада 2005 року. *Official Journal*. L 323. 2005. С. 1–50.

38. Про страхування Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text (дата звернення: 01.04.2023).

39. Приказюк Н.В., Щука Ю. Оцінка фінансової стійкості страхових компаній в Україні в умовах нових викликів. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 2. С. 110-120. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5664/6565657232

40. Про фінансові послуги та фінансові компанії Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text (дата звернення: 01.04.2023).

41. Путівник для небанківських фінансових установ НБУ, 14.09.2020 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guide-book_for_non-bank_financial_institutions.pdf?v=4 (дата звернення: 04.04.2023).

42. Семенова К. Г. Договір перестрахування : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» . Х., 2007. С. 29-31.

43. Семенова К. Г. Особливості державного регулювання перестрахової діяльності URL:http://visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=10361 (дата звернення: 02.03.2023).

44. Симонова Л. Перестрахування: взаємності можна досягнути на рівні суб'єктів ринку . Финансові послуги. 1998. № 3-4. С. 50–51.

45. Субачов І.І. Розвиток страхового ринку в Україні як фактора фінансової стабілізації економіки. *Фінанси України*. 2001. № 5. С.130–134.

46. Татаріна Т. В. Перестрахування: становлення та шляхи розвитку в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» . К., 2003. С. 174.

47. Третяк К. В. Ринок перестрахування в Україні: формування та перспективи розвитку : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» . К., 2016. С.97.

48. Ушакова, Н. Г. Державне регулювання економіки: навч. У метод. посібник. Х. : ХДУХТ, 2014. 225с.

49. Філонюк О. Ф. Державне регулювання страхової справи в контексті концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2006. Вип. 81–82. С. 47–51.

50. Фінансове регулювання страхового ринку: проблеми теорії та практики: монографія . Київ : Центр учбової літератури, 2014. 458 с.

51. Фурман, В. М. Державне регулювання страхового ринку як чинник його стратегічного розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2005. №(№3). С.114-127.

52. Фурман, В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія .К.: КНЕУ, 2005. 296 с. с.140.

53. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

54. Шкурко В.І. Механізм державного регулювання ринку перестрахування в Україні. Розвиток науки та техніки під час світової кризи, CXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Київ, 20 лютого 2023 року. с.132-135. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/Kyiv_200223.pdf

55. Шкурко В. І. Пруденційне регулювання перестрахової діяльності . *Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць*. 2023. №4 (263). С. 29–33. URL: https://dndiime.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/4-263-2023.pdf#page=29

56. Шкурко В. Фінансове регулювання перестрахових компаній. Фінансова політика як складова економічного розвитку : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 квіт. 2023 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. с.151-153. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/3043ab09788d719c6ad51708e587adb2.pdf

57. Шкурко В. І. Закордонний досвід державного регулювання перестрахової діяльності: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 13–14 грудня 2024 р.). – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. с.161-164. URL: http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/353/10912/24550-1

58. Щербина В. С. Господарське право: підручник К. 2012. С. 30.

59. ‘Twin Peaks’ financial regulation URL:https://law.asia/financial-regulation/ (дата звернення: 13.07.2024).

60. About the FCA The National Association of Insurance Commissioners URL: https://www.fca.org.uk/about/the-fca (дата звернення: 07.07.2024).

61. American Academy of Actuaries - Applying a Principles-Based Approach to Valuation and Capital Requirements URL:https://www.actuary.org/sites/default /files /files/publications/Presentation.pdf (дата звернення: 13.07.2024).

62. Balzan P., Saviour P. Gauci Integrated Financial Regulation URL: https://www.academia.edu/21972737/Integrated_Financial_Regulation(дата звернення: 13.07.2024).

63. Comptes annuels FINMA 2023. Published on Mar 20, 2024. URL: https://issuu.com/finma/docs/finma-jr_2023_fr (дата звернення: 12.07.2024).

64. Conlon, Thomas and Huan, Xing, Scaling the Twin Peaks: Systemic Risk and Dual Regulation. *Economics Letters*. 2019. URL: https://ssrn.com/abstract=3340174 (дата звернення: 12.07.2024).

65. CSSF. Specific requirements for public-interest entities URL: https://www.cssf.lu/en/specific-requirements-for-public-interest-entities/ (дата звернення: 12.07.2024).

66. Daleen Millard The Impact of the Twin Peaks Model on The Insurance Industry URL:https://www.researchgate.net/publication/310667170_ The_Impact _of_ the_Twin_Peaks_Model_on_The_Insurance_Industry(дата звернення: 13.07.2024).

67. Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on insurance distribution (recast)Text with EEA relevance 2.2.2016, p. 19–59. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/97/oj (дата звернення: 07.07.2024).

68. Directive 2002/87/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate and amending Council Directives 73/239/EEC, 79/267/EEC, 92/49/EEC, 92/96/EEC, 93/6/EEC and 93/22/EEC, and Directives 98/78/EC and 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council URL:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002L0087 &qid=1681062680293(дата звернення: 07.04.2023).

69. Directive 2009/138/ec of the European Parliament and of the Council of 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) URL:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009 L0138&from=EN (дата звернення: 07.04.2023).

70. Dirk Schoenmaker and Nicolas Véron A ‘twin peaks’ vision for Europe URL: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp-content/uploads/2017/11/PC-30-2017-1.pdf(дата звернення: 13.07.2024).

71. DNB.nl Supervision of financial institutions. URL: https://www.dnb.nl/en /reliable-financial-sector/supervision-of-financial-institutions/ (дата звернення: 12.07.2024).

72. European Insurance and Occupational Pensions Authority – About URL: https://www.eiopa.europa.eu/index_en (дата звернення: 09.07.2024).

73. European System of Financial Supervision – About URL:https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/esfs/html/index.en.html (дата звернення: 09.07.2024).

74. General. Solvency and financial condition report. Domestic and general insurance Europe AG. Company registration Number: HRB 30859. URL:

https://www.domesticandgeneral.de/assets/media/D&G%20Assets/Corporate-DE/SFCR%20DGIEU%202024_ENG.pdf (дата звернення: 27.01.2025).

75. Isak Bondesson Suitability assessment procedures in Solvency II. URL: http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:546867/FULLTEXT01.pdfь (дата звернення: 12.07.2024).

76. Julia Black Forms and Paradoxes of Principles Based Regulation URL:https://www.lse.ac.uk/law/working-paper-series/2007-08/WPS2008-13-Black.pdf (дата звернення: 13.07.2024).

77. Julia Black Making a success of Principles-based regulation (2007). URL: https://www.researchgate.net/publication/263174265_Making_a_Success_of_Principles-Based_Regulation (дата звернення: 27.01.2025).

78. Lawrence E. Ritchie Financial services regulation: Toward integrated consumer protection initiatives URL:https://www.osler.com/en/resources/regulations/2019/financial-services-regulation-toward-integrated-consumer-protection-initiatives (дата звернення: 13.07.2024).

79. Michael Taylor Regulatory reform after the financial crisis – Twin Peaks revisited URL:https://www.iopsweb.org/principlesguidelines/47663630.pdf(дата звернення: 13.07.2024).

80. Peter Windsor and Suzette Vogelsang Implementing Risk-Based Solvency for Insurers—Lessons from Kenya, Mexico, and South Africa. 2024. URL: https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2024/240/article-A001-en.xml (дата звернення: 27.01.2025).

81. Solvency II, Working papers Policy issues for Solvency II - Possible amendments to the Framework for Consultation MARKT/2505/05, 15.04.2005, Annex to document MARKT/2505/05 URL:http:ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency2/ workpapers_en.htm (дата звернення: 01.04.2023).

82. Stikeman Elliott LLP UK implements "twin peaks" model of financial regulation URL: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=98c9c22a-63e4-4852-abd9-6210168a21b7 (дата звернення: 12.07.2024).

83. Swiss Financial Market Supervisory Authority FINMA URL : https://www.finma.ch/en (дата звернення: 07.07.2024).

84. Systemic Risk Regulation in Insurance/Reinsurance URL: http://www.actuaries.org/CTTEES_INSREG/Documents/CapeTown_item3_systemic.pdf (дата звернення: 13.07.2024).

85. Svitlana Mishchenko, Svitlana Naumenkova, Volodymyr Mishchenko and Dmytro Dorofeiev Innovation risk management in financial institutions. Investment Management and Financial Innovations,2021.№18(1).C.190-202. URL:https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/14696/IMFI_2021_01_Mishchenko.pdf

86. Svitlana Volosovych, Iryna Zelenitsa, Diana Kondratenko, Wojciech Szymla andRuslana Mamchur Transformation of insurance technologies in thecontext of a pandemic. Insurance Markets and Companies. 2021. №12(1). C.1-13.URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/14597/IMC_2021_01_Volosovych.pdf

87. The Autorité de contrôle prudentiel et de résolution-Tasks. URL : https://acpr.banque-france.fr/en/acpr/about-acpr/tasks (дата звернення: 07.07.2024).

88. The Financial Market Authority (FMA). URL: https://www.bmf.gv.at/en/topics/financial-sector/financial-market-supervision.html (дата звернення: 12.07.2024).

89. The Financial Services Agency URL: http:www.fsa.go.jp/en/monitor/index.html (дата звернення: 07.07.2024).

90. The International Association of Insurance Supervisors (IAIS) URL: https://www.iaisweb.org/ (дата звернення: 07.04.2023).

Розділ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка функціонування ринку перестрахування в Україні

Ефективне функціонування та розвиток страхового ринку залежить від багатьох чинників, та основним ми вважаємо є здатність якнайкраще попередити, уникнути чи передати ризики, механізм розподілу прийнятого страхового ризику забезпечується системою перестрахування. Тобто ринок перестрахування є нероздільною складовою глобального ринку страхування та безпосередньо впливає на його стабільне функціонування.

Вітчизняний ринок перестрахування, на відміну від світового, все ще знаходиться на початкових етапах свого розвитку. В Україні йде війна, економіка перебуває в кризовому стані, що має прямий вплив на всі її сектори. Тож, перестраховий, як і страховий, ринок зазнав значних змін та складнощів у своєму розвитку. На жаль, станом на сьогодні в нашій країні відсутні слушні умови для економічного розвитку, зокрема цих секторів фінансового ринку, а законодавче середовище перестрахового ринку залишається у формі проєкту. А отже не може йти мова про існування та активну діяльність спеціалізованих компаній, які займаються перестрахуванням, а тому ми бачимо, що в переважній більшості перестрахуванням займаються ті компанії, які отримали ліцензію на певний вид страхових послуг.

В період з 2016 по 2024 роки (рис.2.1.1) спостерігається постійне скорочення страхових компаній. Таке очищення ринку та вихід з нього 42% страховиків пояснюється тим, що деякі компанії не вели страхову діяльність більше півроку або вирішили здати ліцензію, а також в результаті впливу нестабільної політичної та економічної ситуації в країні, низької конкурентоспроможності та нездатності розвитку та ведення страхової діяльність під час кризових станів та воєнного стану. Станом на 2023 рік тільки 11 % страховиків надають послуги перестрахування,

тобто із 128 страховиків лише 14 страхових компаній мають право здійснювати операції з перестраховиками-нерезидентами (дод. Б).

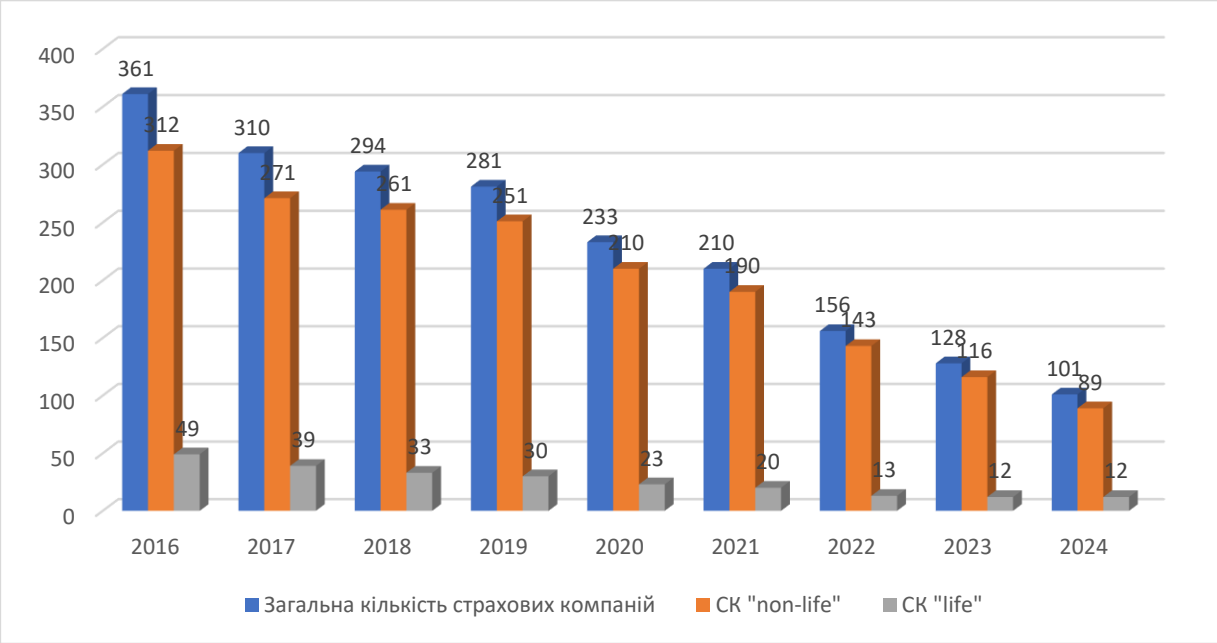

Рисунок 2.1.1 Динаміка зміни кількості страхових компаній на страховому ринку України протягом 2016-2024 років, станом на 01.01.

Джерело: *сформовано на основі даних* [30-37].

Оцінка функціонування ринку перестрахування передбачає аналіз різноманітних показників і факторів, які впливають на функціонування ринку. Основні показники ринку перестрахування включають нараховані премії, чистий прибуток, виплачені збитки, комбінований коефіцієнт і частку ринку. Ці показники характеризують загальну продуктивність ринку перестрахування з часом.

На жаль, в Україні лише починаються зміни в регулюванні страхового та перестрахового ринку. На даний момент страхові компанії оприлюднюють обмежену кількість інформації щодо показників своєї діяльності, фінансових результатів тощо. Але з початком дії нового ЗУ «Про страхування», страховики та перестраховики будуть зобов’язані оприлюднювати у себе на сайтах та надавати регулятору відповідні форми звітності, що враховують вимоги міжнародних організацій. Саме з того моменту аналіз діяльності ринку перестрахових послуг буде більш детальнішим та дозволить краще оцінити ситуацію на ринку.

Підписані премії є показником загальної суми премій, зібраних перестраховиками за певний період. Це важливий показник зростання ринку, що дає оцінку рівня попиту на продукти перестрахування. Валові страхові премії від перестраховиків означають загальну суму премій, сплачених страховиками перестраховикам в обмін на прийняття частини їхнього ризику. Іншими словами, перестраховики забезпечують страхування страховиків, беручи на себе частину їхнього ризику в обмін на частину премій.

Страховики можуть передати частину свого ризику перестраховикам, щоб зменшити ризик збитків і зберегти платоспроможність. Це особливо важливо для страховиків, які працюють на ринках високого ризику, або для тих, хто гарантує великі поліси. Передаючи частину свого ризику перестраховикам, страховики можуть обмежити свої потенційні збитки та забезпечити наявність у них достатніх коштів для виплати вимог.

Частка страхових премій, переданих перестраховикам-резидентам, є важливим показником для оцінки рівня потенціалу внутрішнього перестрахування та ступеня, в якому страховики використовують цей потенціал. Високий рівень уступки перестрахувальникам-резидентам свідчить про добре розвинений внутрішній ринок перестрахування, дозволяє зменшити залежність страховиків від іноземних перестраховиків і сприяє розвитку місцевого потенціалу[51].

Протягом досліджуваного періоду 2016-2024 років виявлено тенденцію до зростання валових страхових премій до кінця 2019 року, коли цей показник сягнув 53001,2 млн грн, (рис.2.1.2) та скорочення інтересу до вітчизняного перестрахування, де з максимального значення цього показника на початку 2019 року у розмірі 14943,2 млн грн до 1003,7 млн грн на початок 2024 року[50]. Це означає, що вітчизняні страховики взяли на себе більшу частину ризиків та меншу частину передали вітчизняним перестраховикам, страхові премії від перестраховиків-нерезидентів протягом досліджуваного періоду показали більшу стабільність та в середньому цей показник склав 3500 млн грн.

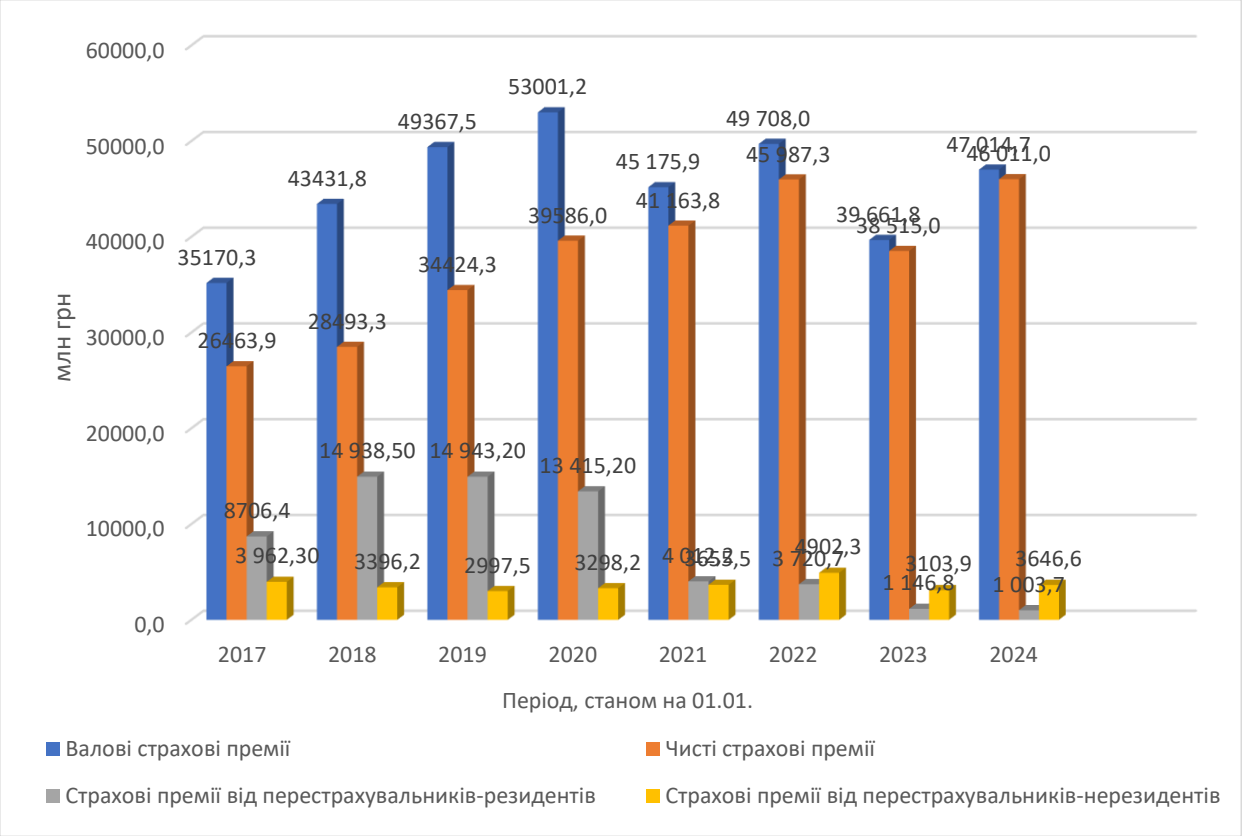

Рисунок 2.1.2 Динаміка валових, чистих та страхових премій від перестрахувальників-резидентів в Україні, протягом 2016-2024 років, млн грн

Джерело: розраховано автором на основі даних [30-37].

Причин падіння валових страхових премій в Україні у 2020 році може бути декілька. Серед можливих ключових факторів можна виділити наступні:

Економічна рецесія: пандемія COVID-19 і пов'язані з нею карантинні заходи призвели до спаду української економіки, що могло знизити попит на страхові продукти. Оскільки підприємства та приватні особи зіткнулися з фінансовою невизначеністю, вони, можливо, були менш готові чи здатні платити за страхове покриття.

Зміни в поведінці споживачів: люди витрачали менше на товари не першої необхідності, зокрема на страхові продукти, наприклад, страхових полісів, через невизначеність навколо пандемії та її потенційного впливу на їх життя та фінанси.

Регуляторні зміни: Український страховий ринок за останні роки зазнав значних регулятивних змін, включаючи запровадження обов'язкового страхування

цивільної відповідальності автотранспортних засобів. Ці зміни призвели до тимчасового стрибка премій у попередні роки, що сприяло падінню ринку у 2020 році, оскільки ринок адаптувався до нового нормативного середовища.

Конкуренція з боку нетрадиційних гравців: галузь страхування зазнає значних збоїв, оскільки технологічні компанії та стартапи виходять на ринок із новими бізнес-моделями та продуктами. Ці нетрадиційні гравці пропонують альтернативні рішення для страхування, що певним чином відволікає попит від традиційних страховиків і призводити до нижчого зростання премій.

Це лише деякі потенційні фактори, які сприяли зниженню валових страхових премій в Україні у 2020 році. Протягом дослідженого періоду, частка страхових премій, сформованих за рахунок перестраховиків-резидентів, максимально сягнула 34,4 % у 2018 році та поступово знизилася до 2,13 %, станом на 1 січня 2024 року, а отже страховики не використовували перестрахування для передачі та розподілу ризику. Частка перестрахових премій від нерезидентів протягом досліджуваного періоду показувала стабільне значення, та сягала в межах 0,1 % до 0,06 % (табл.2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Динаміка розвитку ринку перестрахування в Україні, протягом 2017-2024 років, млн грн

Показник / Період	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Валові страхові премії	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	45 175,9	49 708,0	39 661,8	47 014,7
Чисті страхові премії	26 463,80	28 494,40	34 424,30	39 586,00	41 163,8	45 987,3	38 515,0	46 011,0
Страхові премії від перестрахувальників-резидентів	8 706,40	14 937,40	14 943,20	13 415,20	4 012,16	3 720,71	1 146,81	1 003,70
Страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	3 962,30	3396,2	2997,5	3298,2	3655,5	4902,3	3103,9	3646,6
Частка вхідного перестрахування у нерезидентів, %	0,11	0,08	0,06	0,06	0,08	0,10	0,08	0,08
Частка вхідного перестрахування у резидентів, %	24,75	34,39	30,27	25,31	8,88	7,49	2,89	2,13

Джерело: *розраховано автором на основі даних* [30-37].

Частка страхових премій переданих перестраховикам-нерезидентам є показником того, наскільки ринок є відкритим та цікавим для іноземних перестраховиків та перестрахувальників, характеризує ступінь інтеграції вітчизняного ринку перестрахування до світового. З огляду на отримані дані, вітчизняний ринок перестрахування залишається не інтегрованим до світового фінансового простору.

Вважаємо, що зменшення частки страхових премій, переданих перестраховикам-резидентам, не обов'язково може бути негативним явищем для страхової галузі в цілому. У деяких випадках це може відображати більш конкурентний і диверсифікований ринок, на якому страховики можуть отримати доступ до можливостей перестрахування з ширшого кола джерел. Зменшення частки страхових премій, переданих перестраховикам-резидентам, на нашу думку, зумовлене рядом факторів:

- Посиленням конкуренції з боку іноземних перестраховиків: страховики все частіше звертаються до іноземних перестраховиків для своїх потреб у перестрахуванні, іноземні перестраховики можуть запропонувати більш привабливі умови, а також, мають кращий досвід у певних сферах ризику.
- Регуляторними змінами: зміни в нормативних актах, що впливають на індустрію страхування або перестрахування, впливають на готовність страховиків передавати ризики вітчизняним перестраховикам. Наприклад, якщо нові нормативні акти ускладнюють або зменшують прибутковість діяльності вітчизняних перестраховиків, страховики з меншою ймовірністю будуть користуватися їхніми послугами.
- Обмеженням потенціалу: вітчизняні перестраховики не мають достатньо потенціалу, щоб задовольнити попит на перестрахування з боку страховиків. Це є наслідком нестачі капіталу, поганих фінансових показників або інших факторів.

Протягом досліджуваного періоду спостерігаємо тенденцію зниження валових страхових премій та страхових премій від перестрахувальників-резидентів

до 2020 року. Для більшого розуміння яким був приріст цих показників, наведемо розрахунок темпу приросту (рис.2.1.3).

Рисунок 2.1.3 Темп приросту значення валових страхових премій та страхових премій від перестрахувальників-резидентів протягом 2016-2024 років.

Джерело*: розраховано автором на основі даних* [30-37].

Зростання темпу приросту валових страхових премій, як правило, слідує за зростанням загальних темпів економіки. Так, у періоди економічного зростання страхові премії, збільшуються, оскільки фізичні особи та підприємства мають більший наявний дохід і прагнуть захистити свої активи та керувати ризиками. І навпаки, під час економічного спаду зростання премій може сповільнитися, оскільки люди та підприємства скорочують витрати. На темпи зростання валових страхових премій від перестраховиків-резидентів впливають різні фактори, включаючи ринкові умови, нормативні зміни та специфічні тенденції в галузі перестрахування. Протягом досліджуваного періоду динаміка темпів приросту значення валових страхових премій та страхових премій від перестрахувальників-резидентів є нерівномірною.

На вітчизняному ринку надається перевага перестраховикам-резидентам, аніж перестраховикам-нерезидентам, проте у 2019 році спостерігається скорочення сплати часток страхових премій перестраховика-нерезидентам на 398,7 млн грн, що може бути пов'язаним з девальваційними процесами гривні, і спричинене додатковими ускладненнями при валютних взаєморозрахунках страховиків з іноземними страхувальниками. Частки страхових компенсаційних виплат сплачених перестраховиками не мають постійної тенденції, бо залежать лише від настання страхових випадків. Також, протягом досліджуваного періоду спостерігається нарощення страхових премій від перестрахувальників-нерезидентів, а отже більше страхувальників зверталося за послугою перестрахування своїх ризиків до українських перестраховиків. Розвиток вітчизняного ринку перестрахування також прослідковується з огляду на скорочення обсягів вихідного перестрахування у нерезидентів.

Ще одним важливим показником для аналізу стану ринку, є дослідження рівня страхових виплат на перестрахування. Відношення страхових виплат до страхових премій зазвичай називають коефіцієнтом збитків або ж рівнем страхових виплат. Це ключовий показник, який використовується в страховій галузі для оцінки прибутковості та фінансового стану страхової компанії. Рівень страхових виплат на перестрахування розраховується шляхом ділення загальної суми страхових виплат, здійснених страховою компанією на послуги з перестрахування за певний період, на загальну суму страхових премій, зароблених на перестрахування за той самий період. Таким чином, даний коефіцієнт показує: скільки компанія виплатила, а скільки лишилося в неї у вигляді доходу (табл. 2.1.2).

З отриманих даних, бачимо, що в середньому рівень страхових виплат на перестрахування демонструє невелике значення 13 %, а отже інша частина 87% страхових премій отриманих на перестрахування лишаються у страховиків у вигляді доходів, що дозволяє покрити витрати на провадження перестрахової діяльності та частину коштів інвестувати, але також це свідчить про те, що страховики неефективно використовують перестрахування для управління ризиками і витратами. Високий рівень може не тільки зменшити фінансові ризики,

але й підвищити витрати на перестрахування. Низький рівень навпаки може не тільки збільшити фінансові ризики, але також може свідчити про ефективну

Таблиця 2.1.2

Аналіз рівня страхових платежів та виплат на перестраховому ринку України

Роки	Страхові премії на перестрахування, млн грн	Страхові виплати на перестрахування, млн грн	Рівень страхових виплат на перестрахування,%
2016	9911,3	1345,8	13,58
2017	12668,7	1233,2	9,73
2018	18333,6	1208,2	6,59
2019	17940,7	2459	13,71
2020	16713,4	2508,2	15,01
2021	11869,6	2310,2	19,46
2022	1890,6	341,1	18,04
2023	1131,6	176,8	15,63
2024	1057,1	133,6	12,64

Джерело: *розраховано автором на основі даних* [30-37].

стратегію управління ризиками. В Україні страховий ринок характеризується незначними за обсягами активів та рівнем споживання страхових та перестрахових послуг. Рівень споживання послуг страхування та перестрахування, також відомий як показник проникнення страхування, вимірюється як відношення страхових премій до валового внутрішнього продукту (ВВП) країни (рис.2.1.3).

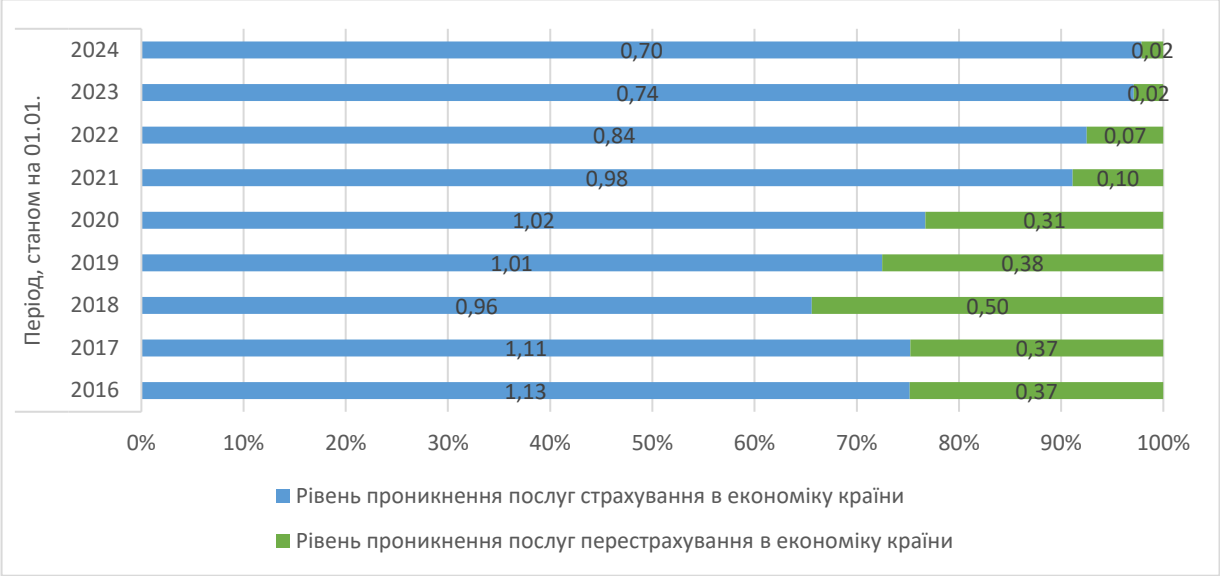

Рисунок 2.1.3 Рівень споживання страхових та перестрахових послуг в Україні

Джерело: *розраховано автором на основі даних* [30-37].

Показник проникнення має тенденцію до зменшення, зокрема: в 2016 році він становив 1,5%, з яких на перестрахування відводиться 0,37%, а вже в 2024 році знизився до 0,72%, де розмір послуг перестрахування 0,02%. Як правило, у більш розвинутих економіках рівень проникнення страхування є вищим порівняно з економіками, що розвиваються, або менш розвиненими. Для порівняння, у Європі – 5,0%, в середньому у світі – 6,1%. Лідерами за цим показником страхування у світі є Великобританія, Японія та Франція [4]. Такий, низький рівень проникнення страхування свідчить про його незначний вплив на економіку країни, та може бути спричинено такими факторами, як нижчий рівень доходу, недостатня обізнаність про страхові продукти, неадекватні канали збуту або відсутність довіри до страхових компаній.

Таким чином, основні показники ринку перестрахування можуть надати цінну інформацію про загальну продуктивність ринку з часом. Ці показники можуть допомогти оцінити зростання ринку, прибутковість, ризики та конкурентоспроможність. Важливо, щоб перестраховики та регуляторні органи

регулярно відстежували ці показники, щоб приймати обґрунтовані рішення для забезпечення стабільності ринку.

Проведений аналіз дозволяє визначити, що вітчизняне перестрахування не виконує своєї основної ролі та залишається зовсім нерозвинутим, але все ж має потенційні можливості для подальшого розвитку та інтеграції у світовий фінансовий простір. Зважаючи на отримані дані, доцільно виділити такі фактори перешкоджання зростанню та прогресу галузі перестрахування та сформувати і можливі заходи для покращення розвитку ринку перестрахування в Україні, зважаючи на різні аспекти регуляції, економіки та політики.

Таблиця 2.1.3

Проблеми і заходи для покращення розвитку ринку перестрахування в Україні

Категорія	Фактори, що перешкоджають розвитку ринку перестрахування	Заходи для підтримки розвитку ринку перестрахування
Регуляторне середовище	Відсутність чітких нормативно-правових актів, що регулюють перестрахування.	Створення чіткої та сприятливої нормативно-правової бази, імплементація міжнародних стандартів, забезпечення прозорості та стабільності.
Економічні фактори	Низький рівень доходу, безробіття, економічна нестабільність, які знижують попит на страхове та перестрахове покриття.	Встановлення фінансових стимулів для перестраховиків, податкові пільги, фінансування ініціатив у сфері управління ризиками.
Політична ситуація	Воєнний стан і бойові дії, які негативно впливають на економіку і розвиток фінансового сектору.	Забезпечення підтримки фінансової стабільності у періоди політичних і економічних криз, створення стабільних механізмів для забезпечення функціонування ринку.
Обмеженість капіталу	Недостатній капітал для покриття нових ризиків, обмеження через регуляторні бар’єри в умовах воєнного стану.	Встановлення вимог до капіталу на основі ризиків, що дозволяють перестраховикам забезпечити фінансову стабільність та розвиток ринку.

Продовження таблиці 2.1.3

Ризики контрагента	Ризики, пов’язані з контрагентами (фінансова нестабільність страховиків, дефолти).	Зміцнення нагляду за контрагентами, вжиття заходів для зниження ризиків дефолту через поліпшення фінансових стандартів та обмін інформацією.
Геополітичні, регуляторні ризики	Вплив геополітичної нестабільності, економічних санкцій, змін у торговій політиці під час воєнного стану.	Спрощення транскордонних операцій, участь у міжнародних форумах, сприяння лібералізації ринку для залучення іноземних перестраховиків.
Розвиток ринку перестрахування	Загальний рівень розвитку ринку перестрахування є низьким, що обмежує можливості для інтеграції в світовий фінансовий простір.	Підтримка лібералізації ринку, полегшення доступу іноземних перестраховиків, стимулювання конкуренції.
Обмін даними та інформацією	Відсутність ефективних механізмів для обміну даними між страховиками, перестраховиками і регуляторними органами.	Заохочення обміну даними, стандартизація форматів даних, створення механізмів для зручного доступу до інформації.
Міжнародна співпраця	Слабка інтеграція у світовий фінансовий простір через геополітичні та економічні бар'єри.	Підтримка міжнародного співробітництва, участь у регулятивних форумах, укладення двосторонніх угод для полегшення транскордонних операцій.

Джерело: *авторська розробка*.

Для подолання зазначених проблем та сприяння розвитку ринку перестрахування в Україні важливо врахувати низку чинників, що впливають на його еволюцію, що дозволить сформулювати ефективні стратегії для покращення ситуації на ринку. Таким чином, наступним кроком є аналіз основних детермінант розвитку ринку перестрахування в Україні, що дозволить краще зрозуміти динаміку цього процесу та визначити пріоритети для подальшого вдосконалення.

2.2. Детермінанти розвитку ринку перестрахування в Україні

Сучасний стан вітчизняного ринку перестрахування все ще перебуває на стадії розвитку, що обумовлено обмеженим розміром ринку та проникненням порівняно з більш усталеними ринками. Розвиток ринку перестрахування є важливим для ефективного управління ризиками страховика, підвищення фінансової стабільності та ринкової конкуренції. Це зміцнює страхову галузь, покращує здатність керувати ризиками та забезпечує необхідний потенціал для покриття великих і складних ризиків.

В умовах воєнного стану та посилення кризових явищ важливим завданням для держави є формування чіткого плану дій, підбір та застосування відповідних інструментів для ефективних впливу на умови та учасників ринку перестрахування з метою забезпечення фінансової стабільності страхового ринку та економіки країни в цілому.

Розвиток ринку перестрахування є вкрай необхідний для розвитку фінансової системи країни.

Таблиця 2.2.1

Роль перестрахування в забезпеченні стабільності та розвитку страхової галузі

Фактор	Опис
Управління ризиками та стабільність	Перестрахування допомагає пом'якшити фінансовий вплив великих і катастрофічних збитків, підвищуючи стабільність страхового сектору та забезпечуючи виконання зобов'язань страховиків перед клієнтами.
Збільшення потенціалу	Перестрахування дає страховикам можливість покривати більші ризики, виписуючи поліси з вищими лімітами та пропонуючи всебічне покриття.
Платоспроможність і фінансова стабільність	Перестрахування забезпечує страховикам фінансову стабільність, допомагаючи розподіляти фінансовий тягар великих збитків та підтримувати платоспроможність.
Ринкова конкуренція та інновації	Розвинений ринок перестрахування сприяє конкуренції та інноваціям, що стимулює страховиків розширювати пропозицію продуктів та запроваджувати нові рішення.

Продовження таблиці 2.2.1

Глобальна передача ризиків	Перестрахування сприяє глобальній передачі ризиків, дозволяючи страховикам передавати їх на міжнародний рівень, що особливо важливо для ринків, що розвиваються.
Економічний розвиток	Ринок перестрахування сприяє економічному розвитку, залучаючи іноземні інвестиції, створюючи робочі місця та стимулюючи розвиток суміжних галузей.
Стійкість до катастроф	Перестрахування відіграє важливу роль у підвищенні стійкості до катастроф, забезпечуючи фінансову підтримку для відновлення після стихійних лих та сприяючи економічній стабільності.

Джерело: *сформовано автором на основі даних* [9; 43].

Проведений у попередньому підпункті аналіз функціонування вітчизняного ринку перестрахування, дав можливість оцінити його сучасний стан та визначити негативні фактори, які стримують подальший розвиток. Найвагомішими факторами негативного впливу на розвиток перестрахового ринку має відсутність чіткого нормативно-правового регулювання, несприятлива політична та економічна ситуація в країні, низька капіталізація ринку, слабка інформаційно-статистична база та недостатній попит на перестрахові послуги.

Зважаючи на окреслені проблеми державі необхідно прийняти відповідні заходи для покращення функціонування ринку перестрахування. Ми поділяємо думку О.В. Воронченко щодо виокремлення макроекономічних та мікроекономічних стимулів розвитку ринку перестрахування [8]. До таких напрямів науковець включає формування чіткої державної політики та введення інноваційних перестрахових послуг відповідно. Ми вважаємо, що ці напрями повинні зосереджуватися на різних аспектах, включаючи нормативно-правову базу, інновації, управління ризиками, розширення ринку та співпрацю.

Першочерговим завданням є формування регуляторної підтримки. Уряд та регуляторні органи можуть сприяти розвитку ринку перестрахування шляхом запровадження сприятливих і прозорих регуляторних рамок. Чіткі та послідовні правила можуть підвищити довіру ринку та залучити нових гравців до виходу на ринок. Вітчизняний науковець А. О. Бойко також вважає, що починати потрібно

саме зі створення нормативно-правового поля для регулювання діяльності, пов’язаної з перестрахуванням. Перестрахове законодавство має регламентувати перестрахову діяльність та виконуватись всіма суб’єктами ринку [5]. Незважаючи на те, що Україна не є членом ЄС, вона вживає заходів для приведення свого страхового законодавства та практики до міжнародних стандартів. Український страховий та перестраховий ринок регулюються Національним Банком України, який працює над удосконаленням нормативно-правової бази для покращення платоспроможності та управління ризиками у страховій сфері. Проблемним залишається питання імплементації нормативних вимог, встановлених Європейським Союзом, щодо регулювання страхування та перестрахування. Станом на 2024 рік Україна повністю не імплементувала Solvency I та Solvency II у своєму страховому законодавстві, зважаючи на початок повномасштабної війни, формування перестрахового та доповнення страхового правового поля дещо сповільнилося.

Зокрема впровадження вимог Solvency наблизить Україну до європейської форми нагляду та регулювання страхового та перестрахового ринку, але НБУ повинно не сліпо запровадити європейські вимоги, а й врахувати реальний стан та можливості перестрахового ринку в Україні. Так, введення Європейської Директиви 2009/138 «Solvency II» сформувало не лише єдині вимоги регулювання європейських перестраховиків, але й спричинило негативний вплив на страхові компанії: підвищення вимог до капіталізації для зниження рівня ризику призвело до зниження фінансової стійкості, що в кінцевому підсумку спричинило вихід деяких компаній з ринку. Як зазначає М.М. Александрова, після посилення вимог до капіталу та щодо напрямків їх розміщення майже 35% обсягу перестрахування було використано на такий фінансовий інструмент, як катастрофічні облігації, а не виплачено перестраховикам в якості страхових премій [1]. Тобто, державні органи влади повинні ретельно підійти до формування вимог до капіталу перестрахової компанії: оцінити різні фактори і нормативні вказівки, щоб переконатися, що компанія матиме достатні фінансові ресурси для покриття потенційних ризиків і виконання зобов'язань перед страхувальниками. Ці вимоги повинні

диверсифікуватися залежно від розміру перестрахової компанії, її профілю ризику та потенційного впливу банкрутства перестраховика на страхувальників і страховий ринок.

На нашу думку, профіль ризику – найважливіший фактор визначення розміру капіталу. Для подальшого розвитку ринку перестрахових послуг необхідно удосконалити наявну систему управління ризиків. Перестраховик повинен оцінити ризики, пов'язані з операціями перестрахування, і визначити обсяг капіталу, необхідний для покриття потенційних збитків, з урахуванням ризику. Це може включати аналіз історичних даних, проведення стрес-тестів і врахування зовнішніх факторів, таких як катастрофічні події. Загальна величина капіталу на основі ризику включає оцінку андеррайтингового ризику, кредитного ризику, ринкового ризику, операційного ризику і ризику активів, де кожен окремий ризик отримує ваговий коефіцієнт, щоб відобразити його відносну важливість і потенційний вплив на фінансову стабільність компанії. Розрахована вимога до капіталу за ризик-орієнтованим підходом являє собою мінімальний розмір капіталу, який компанія повинна мати для адекватного покриття своїх ризиків. В результаті оцінки основних ризиків, перестрахова компанія визначає ліміти ризиків, що формують ризик-апетит та толерантність до ризику перестраховика.

Оцінка ризиків перестраховика включає використання різноманітних методів для визначення, аналізу та мінімізації потенційних збитків. Існує кілька основних методів, які застосовуються для оцінки ризиків у перестрахуванні.

Таблиця 2.2.2

Методи оцінки ризиків перестраховика

Метод	Опис
Методи статистичного аналізу	Використовуються для прогнозування ризиків за допомогою статистичних даних та моделей. Наприклад: визначення зв'язку між різними змінними для прогнозування майбутніх подій; моделювання різних сценаріїв можливих подій для оцінки ймовірності та величини збитків.

Продовження таблиці 2.2.2

Метод Монте-Карло	Статистичне випробування, яке моделює різні сценарії розвитку подій, враховуючи ймовірнісні фактори. Використовується для оцінки різних варіантів розвитку страхової діяльності, дозволяє змоделювати багато можливих варіантів розвитку подій (сценарії), що дає можливість оцінити ймовірність різних результатів
Стандартне відхилення	Оцінка ризику за допомогою стандартного відхилення, яке показує, на скільки ймовірні варіанти випадкових результатів відрізняються від очікуваного значення.
Value at Risk (VaR)	Оцінка величини очікуваних втрат у грошових одиницях за заданий період часу з певною ймовірністю. Визначає максимальні можливі втрати на заданому рівні ймовірності.
BIA (Basic Indicator Approach)	Метод базових показників, що оцінює капітал, необхідний для покриття ризиків. Залежить від обсягу бізнесу, але не враховує контроль за ризиками або специфіку страхового портфеля.
LDA (Loss Distribution Approach)	Оцінка втрат за допомогою розподілу збитків на основі випадкових величин для різних типів втрат. Розподіл розраховується через метод Монте-Карло.
Метод функціональних кореляцій	Моделювання ризику через зв’язки між підрозділами або співробітниками компанії за допомогою орієнтованих графів та стохастичних залежностей між елементами організації.
Sb-AMA (Scenario-based Advanced Measurement Approach)	Сценарне моделювання, що генерує можливі сценарії ризику на основі чинників ризику та прогнозує майбутні втрати.
Регресійні моделі	Оцінка причинно-наслідкових зв'язків між різними індикаторами й рівнем ризику, що допомагає прогнозувати рівень втрат через кореляцію з факторами ризику.
Методи нечіткої логіки	Використовуються для оцінки ризиків, коли точні дані відсутні або неповні, допомагають формувати висновки на основі експертного оцінювання.
Динамічний фінансовий аналіз (ДФА)	Інтегрує різні моделі в одну складну модель для динамічної симуляції, що дає змогу більш ефективно оцінювати і прогнозувати ризики страховика.

Джерело сформовано автором на основі даних [47].

Ці методи є основою для побудови ефективних моделей управління ризиками у страховій діяльності, сприяючи точнішій оцінці можливих збитків і допомагаючи мінімізувати фінансові втрати.

Використання того чи іншого методу залежить від обраного підходу для оцінки ризиків.

Таблиця 2.2.3

Підходи до оцінки ризиків

Підхід до оцінки ризиків	Опис	Недоліки
Кількісна оцінка	використання статистичних даних для вимірювання рівня ризику. Дозволяє конкретно визначити можливі фінансові втрати, що можуть виникнути через різні події. Для цього використовуються різні статистичні показники, такі як ймовірність втрат, середнє значення збитків та варіація цих збитків.	потребує наявності великих обсягів точних даних. Для багатьох складних чи екстремальних подій кількісні методи можуть не дати достатньо точних прогнозів, оскільки вони не завжди враховують неочікувані чи нові ризики.
Якісна оцінка	підхід, який спрямований на визначення типів ризиків, які можуть виникнути, а також на виявлення причин і факторів, що можуть ці ризики викликати. Наприклад, це може бути вивчення внутрішніх або зовнішніх обставин, які можуть сприяти настанню певних подій, що не завжди можна точно виміряти.	мають значну суб'єктивну складову, оцінка за допомогою експертів може залежати від їхнього досвіду та інтуїції, що може спричиняти упередженість, особливо в складних ситуаціях.
Методи моделювання	використовують математичні моделі та статистику для створення прогнозів щодо можливих сценаріїв майбутніх втрат і того, як ці втрати можуть змінюватися залежно від різних факторів.	отрібно зробити багато припущень про розподіл ймовірностей і взаємозв'язки між факторами. Якщо ці припущення не будуть правильними, результат моделювання може бути не точним; вимагає значних обчислювальних ресурсів і точних даних.

Джерело: *сформовано автором*.

Всі ці підходи разом дають змогу страховикам ефективно оцінювати ризики і планувати свої фінансові стратегії для мінімізації потенційних збитків. Ризики можуть бути складними і багатофакторними, тому важливо розуміти їхню природу і враховувати можливі недоліки кожного методу при плануванні стратегії ризик-менеджменту. Для вдосконалення оцінки ризиків перестраховиків в Україні ми пропонуємо новий метод, що базується на інтеграції моделей на основі великих даних і штучного інтелекту (AI). Цей підхід дозволить більш точно прогнозувати ризики і управляти ними, використовуючи широкий спектр даних і потужні аналітичні інструменти.

1. Збір і інтеграція даних: збір даних з різних джерел, таких як внутрішні системи (наприклад, історичні дані про клієнтів і випадки страхування), зовнішні джерела (публічні дані, соціальні медіа, метеорологічні дані), а також нетрадиційні джерела (датчики Інтернету речей, дані з блокчейна), шляхом впровадження платформ для збору і зберігання великих обсягів даних, таких як хмарні рішення або великі бази даних. Наступним кроком буде інтеграція зібраних даних з різних джерел для створення єдиного інформаційного простору, використовуючи ETL (Extract, Transform, Load) процесів для консолідації даних.

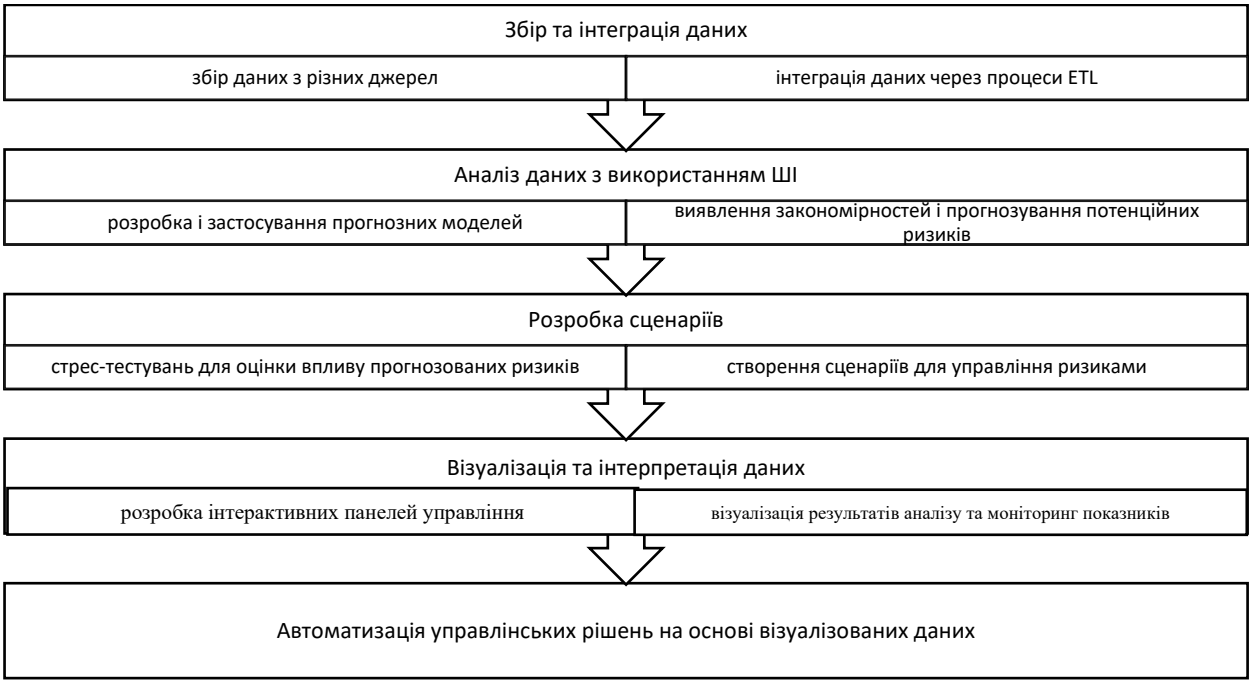

Рисунок 2.2.1 Алгоритм методу.

Джерело: *авторська розробка*.

2. Аналіз даних з використанням штучного інтелекту: розробка, побудова і застосування прогнозних моделей для аналізу історичних даних і виявлення закономірностей за допомогою алгоритмів та здійснити прогнозування потенційних ризиків.

3. На основі результатів моделей прогнозування потенційних ризиків розробити сценарії і симуляції, для оцінки впливу ризиків, шляхом стрес-тестувань.

4. Візуалізація та інтерпретація даних шляхом розробка інтерактивних панелей управління для візуалізації даних і результатів аналізу, як наприклад, створення дашбордів, що дозволяють моніторити ключові показники ризику в режимі реального часу, а також взаємодіяти з даними для глибшого аналізу.

5. На основі результатів візуалізованих даних автоматизувати прийом управлінських рішень для управління ризиками. Це може бути впровадження систем для автоматичного генерування рекомендацій для дій на основі аналізу ризиків та розробка механізмів для постійного моніторингу і адаптації моделі в умовах змінного середовища.

Новий метод оцінки ризиків для перестраховиків в Україні, що базується на великих даних і штучному інтелекті, дозволить підвищити точність і ефективність аналізу ризиків. Та включає в себе збір і інтеграцію даних, використання сучасних моделей машинного навчання для прогнозування, розробку інтерактивних інструментів для візуалізації результатів, автоматизацію управлінських рішень і постійний моніторинг ризиків. Такі заходи сприятимуть кращому управлінню ризиками і підвищенню стійкості перестраховиків на українському ринку.

Для оцінки ризиків у процесі аналізу, прогнозування та прийняття управлінських рішень можна включити різноманітні показники, що допоможуть у глибшому розумінні ризиків та їхніх потенційних впливів:

- Фінансові показники (страхові премії, виплати по страхових випадках, резерви на покриття ризиків, Коефіцієнт страхового збитку, Рентабельність перестраховика);

- Показники ризику (коефіцієнт волатильності ринку, поточні та прогнозовані збитки від страхових випадків, оцінка стійкості до різних змін та чутливість до факторів);
- Клієнтські та демографічні показники (історія страхових випадків, захворюваність, смертність, місце проживання тощо);
- Екологічні та зовнішні фактори (метеорологічні умови, технологічні фактори).

Окрім вимог до капіталу, необхідно визначити додаткові буфери капіталу, щоб забезпечити додатковий запас міцності понад мінімальні вимоги. Це може допомогти компенсувати несподівані збитки та зберегти довіру серед страхувальників, регуляторів та інших зацікавлених сторін. Також, варто вимагати від перестраховиків розробити план управління капіталом, який визначатиме, як перестрахова компанія має намір розподіляти, контролювати та управляти своїми капітальними ресурсами. Цей план повинен містити положення щодо постійного моніторингу та коригування вимог до капіталу на основі змін ринкових умов і ризику. Окрім такого плану варто звернути увагу на регулярну фінансову звітність, що необхідна для того, щоб компанії підтримували достатній рівень капіталу. Це включає надання детальної інформації про розрахунки, ризики та утриманий капітал. НБУ може встановлювати формати звітності та терміни для забезпечення узгодженості та полегшення аналізу, також може використовувати стрес-тестування та аналіз сценаріїв для оцінки стійкості компаній у несприятливих умовах.

На наш погляд важливо вірно та своєчасно ввести в дію вимоги Європейські Директиви Платоспроможності. Для прискорення цього процесу, ми розробили «Дорожню карту реалізації запровадження Solvency I та Solvency II в практичну діяльність страховиків та перестраховиків в Україні» (табл. 2.2.4), що дозволить ефективно впровадити норми міжнародного законодавства у вітчизняну практику для розвитку страхового ринку за міжнародними стандартами.

Таблиця 2.2.4

«Дорожня карта імплементації Європейських Директив у регулювання вітчизняного ринку»

Завдання	Часовий термін /Відповідальні
1. Аналіз поточного стану і планування	
1.1. Оцінка існуючого регуляторного середовища 1.2. Визначення ключових Європейських директив 1.3. Розробка плану імплементації	1-2 місяці НБУ, Міністерство фінансів, аналітичні компанії, експертні ради, юридичні фірми
2. Розробка і перегляд законодавства	
2.1. Розробка нових законопроектів 2.2. Перегляд існуючих нормативних актів 2.3. Консультації з зацікавленими сторонами	3-6 місяців Міністерство фінансів, НБУ, юридичні експерти, асоціації
3. Розробка регуляторних стандартів	
3.1. Встановлення нових регуляторних стандартів 3.2. Розробка настанов і інструкцій 3.3. Організація навчання і підготовки	3-4 місяці НБУ, юридичні та фінансові експерти, освітні організації
4. Впровадження та моніторинг	
4.1. Запровадження нових норм 4.2. Моніторинг і оцінка 4.3. Коригування і вдосконалення	3-6-12 місяців НБУ, міністерство фінансів, страховики, перестраховики, незалежні аудиторські компанії
5. Інтеграція з європейським ринком	
5.1. Розширення міжнародної співпраці 5.2. Підвищення конкурентоспроможності	Постійно НБУ, Міністерство фінансів, Міністерство фінансів, міжнародні організації

Джерело: *авторська розробка*.

1.1. Проведення детального аудиту чинного законодавства та регуляторних норм у сфері перестрахування в Україні. Визначення розбіжностей з європейськими директивами.

1.2. Ідентифікація основних директив ЄС, таких як Директива 2009/138/ЄС (Solvency II), Директива 2016/97/ЄС (Інтермедіарна директива), та інших, що мають вплив на ринок перестрахування

1.3. Розробка комплексного плану імплементації з визначенням термінів, ресурсів, відповідальних осіб та ключових етапів.

2.1 Розробка і подання на розгляд нових законопроектів, що відповідають вимогам європейських директив. Це може включати зміни до законів про страхування, перестрахування, а також до фінансового і корпоративного законодавства.

2.2 Оновлення і коригування чинних нормативно-правових актів, що регулюють ринок перестрахування для забезпечення відповідності європейським стандартам.

2.3 Проведення консультацій з представниками страхового та перестраховочного секторів, асоціаціями, регуляторними органами для отримання зворотного зв'язку та врахування пропозицій.

3.1 Розробка нових стандартів і процедур для забезпечення відповідності європейським вимогам, включаючи капітальні вимоги, резерви, звітність та управління ризиками.

3.2. Розробка детальних настанов і інструкцій для страхових і перестраховочних компаній щодо впровадження нових стандартів і процедур.

3.3. Проведення тренінгів і семінарів для представників страхової та перестраховочної галузі, а також для співробітників регуляторних органів.

4.1. Поступове впровадження нових регуляторних норм і стандартів у діяльність страхових і перестраховочних компаній. Набрання чинності нових законів і стандартів.

4.2. Впровадження системи моніторингу і оцінки виконання нових вимог. Оцінка ефективності нововведень та їхнього впливу на ринок.

4.3. Внесення необхідних коригувань у разі виявлення проблем або недоліків. Постійне вдосконалення нормативно-правового середовища на основі отриманого досвіду.

5.1. Розвиток співпраці з європейськими регуляторними органами, участь в європейських форумах і робочих групах для обміну досвідом і кращими практиками.

5.2. Впровадження нових стандартів для підвищення конкурентоспроможності українського ринку перестрахування на європейському рівні. Стимулювання інвестицій та залучення міжнародних партнерів.

Імплементація Європейських Директив у регулювання українського ринку перестрахування є складним, але важливим процесом. Він включає в себе аналіз поточного регуляторного середовища, розробку і перегляд законодавства, створення нових регуляторних стандартів, впровадження нових норм і моніторинг їх ефективності, а також інтеграцію з європейським ринком. Імплементація європейських директив у нормативно-правовий простір України матиме кілька значних результатів і переваг для страховиків та перестраховиків, страхувальників і страхової галузі країни в цілому. Наведемо основні результати від запровадження нормативних вимог Solvency I:

1. Підвищена фінансова стабільність компаній, через встановлення мінімальних вимоги до капіталу для страховиків і перестраховиків, дотримання яких гарантуватиме наявність можливості виконання своїх зобов’язань і протистояння негативним подіям.

2. Покращене управління ризиками, через вдосконалення практики управління ризиками. Страховики та перестраховики повинні більш ефективно оцінювати свої ризики та керувати ними, щоб підтримувати відповідність вимогам до капіталу платоспроможності.

3. Покращений захист страхувальників, удосконалена нормативно-правова база допомагатиме захистити інтереси страхувальників.

4. Стандартизована звітність, що полегшує для регуляторів і зацікавлених сторін оцінку фінансового стану страховиків і перестраховиків.

5. Більша впевненість ринку, оскільки забезпечується більша прозорість, підзвітність в управлінні ризиками та капіталом та формується більша капіталомісткість ринку.

Основними результатами від запровадження нормативних вимог Solvency II є наступні:

1. Нагляд на основі оцінки ризиків, за такого підходу страховики та перестраховики зобов'язані комплексно оцінювати свої ризики, а регулятори оцінювати достатність капіталу на основі цих оцінок ризиків. Це також заохотить страховиків та перестраховиків застосовувати надійні методи управління ризиками та розробляти ефективні системи управління ризиками для вчасного визначення, вимірювання та пом’якшення ризиків.

2. Покращене управління капіталом, адже введена система дозволятиме страховикам і перестраховикам краще управляти капіталом, дозволяючи їм ефективно розподіляти капітал для підтримки зростання бізнесу та оптимізації профілів ризику та прибутку.

3. Транскордонна конкурентоспроможність, адже українські страховики та перестраховики діятимуть в єдиному нормативно-правовому середовищі з європейськими компаніями, що безумовно полегшить їм роботу на ринку ЄС і посилить інтерес іноземних компаній в українському перестраховому ринку, сприяючи співпраці та створюючи нові можливості для страховиків і перестраховиків в Україні.

Таким чином Solvency I та II спрямовані на посилення стабільності та стійкості страхової та перестрахової галузі, просування ефективних практик управління ризиками та посилення захисту страхувальників. Ми вважаємо, що запровадження цих регуляторних рамок сприятиме загальному зростанню та розвитку страхового сектору в Україні.

Зокрема, окрім впровадження нормативних вимог ЄС, на нашу думку варто аби перестрахуванням займалися не страховики, а безпосередньо професійні перестраховики. Вони можуть підвищити потужність, стабільність та конкурентоспроможність страхового ринку в Україні. Професійні перестраховики відіграють життєво важливу роль у підтримці первинних страховиків і забезпеченні надійної системи управління ризиками, сприяючи загальному зростанню та розвитку страхової галузі в країні [7].

Професійні перестраховики важливі для страхового ринку в Україні, оскільки:

-Передача ризику та спроможність: професійні перестраховики пропонують додаткові можливості основним страховикам, що дозволяє їм гарантувати більші та складніші ризики. Беручи на себе частину ризиків від первинних страховиків, перестраховики допомагають їм керувати ризиками та підтримувати фінансову стабільність.

-Фінансова стабільність: перестраховики, як правило, добре капіталізовані та мають великий досвід управління ризиками. Їх присутність підвищує фінансову стабільність страхового ринку, оскільки вони можуть компенсувати значні збитки від катастрофічних подій або несприятливих позовів.

-Покриття катастрофічних ризиків: перестраховики особливо важливі для забезпечення покриття катастрофічних подій, таких як стихійні лиха або великомасштабні події, спричинені людиною. Ці події можуть призвести до значних збитків, і перестраховики допомагають розподілити фінансовий тягар по всій галузі.

-Експертиза та спеціалізація: перестраховики часто мають спеціалізований досвід андеррайтингу в конкретних сферах діяльності чи секторах промисловості. Їхній досвід дозволяє їм точніше оцінювати ризики та надавати цінну інформацію основним страховикам.

-Доступ до ринку та глобальне охоплення: перестраховики мають ширше географічне охоплення, що дозволяє їм надавати покриття ризиків у різних країнах та регіонах. Цей глобальний доступ може принести користь первинним страховикам, які прагнуть запропонувати покриття багатонаціональним клієнтам або вийти на міжнародні ринки.

-Підтримка управління ризиками: професійні перестраховики часто співпрацюють з основними страховиками в ініціативах з управління ризиками, зокрема надаючи інструменти оцінки ризиків, аналітику та інформацію, щоб допомогти основним страховикам ефективніше керувати своїми ризиками.

-Ринкова конкуренція: наявність професійних перестраховиків може сприяти конкуренції на страховому ринку, створюючи кращі ціни та варіанти покриття для страхувальників.

Поруч з професійних перестраховиків, що на вітчизняному перестраховому ринку відсутні пули перестрахування. Думки науковців, щодо доцільності створення пулів розходяться.

Пули перестрахування — це домовленості про співпрацю між страховиками та перестраховиками для спільного прийняття та розподілу ризиків, особливо щодо тих ризиків, які важко або дорого застрахувати окремо. Вони часто обслуговують певні типи ризиків або обслуговують певні географічні регіони. Пули перестрахування можуть надати невеликим страховим компаніям доступ до більшої потужності та дозволити їм гарантувати ризики, з якими вони інакше не змогли б впоратися самостійно[14]. Однак важливо зазначити, що пули перестрахування можуть не підходити для всіх ринків або ситуацій. Їхній успіх і ефективність залежать від різних факторів, включаючи розмір і структуру страхового ринку, типи залучених ризиків, регуляторні міркування та готовність страховиків до співпраці. Ми вважаємо, що пули перестрахування можна вважати необхідними або вигідними за наступних причин:

1. Розподіл ризиків і диверсифікація: пули перестрахування дозволяють страховикам об’єднувати свої ризики разом, розподіляючи їх між кількома учасниками. Ця диверсифікація допомагає зменшити ризики індивідуальних страховиків для великих або катастрофічних збитків і гарантує більш рівномірний розподіл тягаря вимог між членами пулу.

2. Підтримка потужностей і андеррайтингу: Пули перестрахування можуть надати невеликим або регіональним страховим компаніям доступ до додаткових можливостей і підтримки андеррайтингу. Це дає їм змогу гарантувати більші чи складніші ризики, з якими вони можуть не мати фінансової спроможності чи досвіду, щоб впоратися самостійно.

3. Економічність: завдяки розподілу ризиків між членами пулу загальна вартість перестрахового покриття може бути зменшена для окремих страховиків. Це може призвести до економії коштів і потенційно більш конкурентоспроможних страхових продуктів для страхувальників.

4. Оцінка та управління ризиками: пули перестрахування часто мають доступ до більш широкого набору даних і досвіду в оцінці ризиків. Вони можуть допомогти страховикам-учасникам більш точно оцінювати ризики та розробляти ефективні стратегії управління ризиками.

5. Відповідність нормативним вимогам: у деяких юрисдикціях регулятори можуть заохочувати або вимагати від страховиків брати участь у перестрахових пулах, щоб відповідати певним вимогам до платоспроможності чи достатності капіталу.

6. Стабільність і безперервність: пули перестрахування можуть забезпечити стабільність і безперервність на страховому ринку, особливо в періоди економічної невизначеності або при роботі з високочастотними ризиками низької серйозності.

Зрештою, рішення про створення та участь у перестраховому пулі має бути ретельно оцінене страховиками на основі їхніх конкретних потреб, профілів ризику та динаміки ринку. Пули перестрахування можуть бути корисними для сприяння стабільності, ефективності та управління ризиками в страховій галузі, але їх впровадження має відповідати унікальним вимогам кожного ринку.

Розвиток ринку перстрахування України також можливий за створення асоціації перестраховиків. Така асоціація може слугувати платформою для співпраці, обміну знаннями та колективного представництва інтересів перестраховиків, які працюють в Україні. Для створення успішної асоціації перестраховиків важливою буде співпраця та підтримка з боку ключових гравців галузі. Асоціація повинна прагнути до інклюзивності, заохочуючи участь усіх перестраховиків, які працюють в Україні. Крім того, чіткі цілі, прозоре управління та ефективна комунікація будуть критично важливими для досягнення цілей асоціації та забезпечення її довгострокового успіху в просуванні інтересів галузі перестрахування в Україні.

Серед потенційних переваг створення асоціації перестраховиків можемо виділити такі:

1) колективне представництво;
2) обмін інформацією, даними та практикою;

3) міжнародна співпраця.

Асоціація може діяти як єдиний голос для представлення інтересів і проблем перестраховиків перед регуляторними органами, державними органами та іншими зацікавленими сторонами. Це колективне представництво може мати більшу вагу та впливати на формування галузевої політики та правил.

Асоціація може сприяти обміну інформацією, досвідом і найкращими практиками між компаніями-членами. Це може призвести до покращення практики управління ризиками або розробкою спільних стратегій зменшення ризиків, стандартів андеррайтингу та підвищення операційної ефективності в усій галузі. Асоціація може співпрацювати з регуляторними органами для захисту справедливої та сприятливої регуляторної політики, яка сприяє зростанню та стабільності галузі перестрахування в Україні. Асоціація може представляти українських перестраховиків на міжнародних форумах і співпрацювати з глобальними асоціаціями перестрахування, підвищуючи впізнаваність галузі та сприяючи міжнародному партнерству.

На розвиток українського ринку перестрахування впливають кілька ключових факторів, включаючи регуляторні реформи, економічна стабільність, консолідація галузі, технологічні інновації, міжнародне співробітництво та зміна ландшафту ризиків. Основні детермінанти розвитку ринку перестрахування України: у міру розвитку нормативно-правової бази для підвищення ефективності ринку та захисту споживачів економічна стабільність забезпечує основу для зростання та інвестицій. Консолідація галузі та технологічні інновації сприяють підвищенню ефективності та інноваціям продуктів, тоді як міжнародна співпраця сприяє інтеграції ринку та доступу до глобальних можливостей перестрахування. Крім того, зміни в ландшафті ризиків, включаючи кліматичні події та геополітичні зміни, формувати попит на рішення у сфері перестрахування, сприяючи розвитку та адаптації ринку.

Одним із практичних нових підходів до розвитку ринку перестрахування в Україні могло б стати створення інноваційного центру, який слугуватиме платформою для співпраці, яка об’єднає страховиків, перестраховиків,

постачальників технологій, регуляторів та інших зацікавлених сторін для сприяння інноваціям, стимулювання цифрової трансформації та прискорення розвитку ринку в секторі перестрахування. Фактично це стане страховою екосистемою, яка сприятиме співпраці, обміну знаннями та спільному створенню інноваційних рішень. Це забезпечить фізичний або віртуальний простір, де учасники галузі зможуть спілкуватися, обмінюватися ідеями та співпрацювати над проектами, спрямованими на вирішення проблем ринку та використання можливостей для зростання. Також, центр сприятиме впровадженню нових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн і аналітика даних, у галузі перестрахування. Це забезпечить доступ до передових технологій, досвіду та ресурсів, щоб допомогти страховикам і перестраховикам модернізувати свої операції, покращити можливості оцінки ризиків і покращити взаємодію з клієнтами. Центр пропонуватиме освітні програми, семінари та тренінги для нарощування потенціалу, підвищення обізнаності та просування найкращих практик щодо інновацій у перестрахуванні та впровадження технологій. Також, це може стати своєрідною платформою для розкриття ринкової інформації, досліджень щодо нових тенденцій, викликів і можливостей у секторі перестрахування.

Розвиток системи регулювання ринку перестрахування також може бути забезпечений шляхом підвищення рівня фінансової стабільності перестраховиків та зміцнення їх спроможності ефективно реагувати на потенційні фінансові втрати, пов’язані з прийнятими ризиками. Одним із ключових інструментів досягнення цього завдання є вдосконалення внутрішньої системи управління ризиками, що має стати обов’язковим елементом як операційної діяльності перестраховиків, так і пруденційного нагляду з боку державного регулятора.

Удосконалена система управління ризиками повинна передбачати:

- впровадження чітких процедур і політик щодо ідентифікації, оцінювання, моніторингу та мінімізації ключових ризиків (страхових, кредитних, ринкових, операційних);

- використання прогнозної аналітики та моделей на основі великих даних (Big Data) для виявлення потенційних загроз на ранніх стадіях;

- інтеграцію технологій штучного інтелекту (AI) для прийняття управлінських рішень у реальному часі;

- проведення регулярних stress-testing сценаріїв для оцінки стійкості фінансової моделі перестраховика до екстремальних подій;

- визначення risk appetite (толерантності до ризику) на рівні всієї компанії та її окремих підрозділів.

Крім того, для підвищення ефективності системи управління ризиками доцільно забезпечити її повну інтеграцію з системою корпоративного управління, процесами андеррайтингу, формуванням перестрахових резервів та капітального планування. Такий підхід дозволить не лише підвищити рівень захищеності перестраховика, а й зміцнити його позиції на національному та міжнародному ринках.

З точки зору державного регулювання, важливим кроком є запровадження мінімальних вимог до системи управління ризиками, які мають бути деталізовані в нормативних актах регулятора та відповідати принципам, визначеним Міжнародною асоціацією органів страхового нагляду (IAIS), а також вимогам Директиви Solvency II. Це дозволить забезпечити однакові правила гри на ринку, знизити системні ризики та підвищити загальну стійкість страхового сектору.

Таким чином, підвищення фінансової стабільності перестраховиків через удосконалення систем управління ризиками є стратегічно важливим напрямом як для самих учасників ринку, так і для регуляторних органів. Це створює передумови для побудови ефективної, адаптивної та конкурентоспроможної системи перестрахування в Україні, здатної забезпечити довгострокову фінансову надійність та підтримати економіку в умовах зростаючих глобальних викликів.

2.3 Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні в умовах економічних перетворень

Сучасні економічні відносини характеризуються посиленням глобалізації. Це означає, що країни та підприємства є більш взаємопов'язаними, полегшуючи потік товарів, послуг та інформації через кордони. Цей взаємозв'язок може призвести до розширення економічних можливостей і зростання споживання. Враховуючи глобальний характер сучасних економік, ефективне державне регулювання, в тому числі страхування та перестрахування, часто передбачає міжнародну співпрацю. Держави, співпрацюючи, створюють ефективнішу нормативно-правову базу для вирішення транскордонних проблем.

Вже протягом тривалого часу Україна знаходиться в умовах економічних перетворень, проте щороку навколишні обставини – затяжні кризові явища, Майдани та антитерористичні операції на сході та півдні країни, COVID-19 та розгортання повномасштабних воєнних дій в Україні, все більше й більше стримують розвиток страхового та перестрахового ринків. Всі ці негативні аспекти вимагають негайної реакції державних органів влади та вносять зміни у звичний механізм державного регулювання, спрямовуючи його на подолання нових викликів та проблем для забезпечення нормального функціонування та розвитку фінансового ринку загалом.

Економічні перетворення мають значний вплив на державне регулювання страхування та перестрахування, впливаючи на нормативні пріоритети, рамки та підходи та призводить до коригування нормативно-правової бази для вирішення нових викликів і можливостей. Регулювання перестрахової діяльності в контексті економічних трансформацій залежить від різноманітних факторів, включаючи зміни в економічних та політичних умовах, ринкову динаміку та відгуки-реакції компаній на регулятивні зміни.

Ефективне державне регулювання страхування відіграє важливу роль у розвитку діяльності страховиків та перестраховиків та створенні конкурентного середовища на ринку надання страхових послуг [40]. Встановлення чітких вказівок

та стандартів, формування сприятливих умов конкурентного середовища, а також запровадження відповідної нормативно-правової бази сприяють стабільності та зростанню галузі перестрахування.

Розвиток ринку страхування та перестрахування багато в чому залежить від збалансованого та ефективного державного втручання. Досить влучно описав український вчений Базилевич В.Д. про межі впливу держави в перестрахову діяльність : надмірне втручання призводить до зменшення обсягів перестрахування одночасно зі зростанням його вартості, а недостатнє – до створення «схемного» перестрахування [3].

Державне регулювання перестрахування під час економічних трансформацій є необхідним для забезпечення фінансової стабільності, захисту споживачів, сприяння чесній конкуренції та забезпечення адаптивності галузі до мінливих економічних умов. Регуляторний нагляд забезпечує основу для відповідальної ділової практики та сприяє загальному здоров'ю та стійкості сектору перестрахування.

Необхідність державного регулювання перестрахування проявляється в таких функціях та задачах, протягом цих періодів, як :

- Нагляд за фінансовою стабільністю та платоспроможністю перестраховиків;
- Стандарти управління ризиками та управління;
- Сприяння чесної ринкової поведінки та заходів захисту прав споживачів;
- Адаптація до нормативних, технологічних змін;
- Підтримка та спонукання до міжнародної співпраці [26; 48].

Виконання покладених на регулятора функцій під час економічних перетворень у країні можливе, за вірного розподілу людських та фінансових ресурсів при проведенні нагляду та контролю за перестраховою діяльністю. Ми сформували основні напрями регулювання перестрахування у період економічних перетворень (табл. 2.3.1), серед яких доцільно виділити : фінансова стійкість та платоспроможність, регулювання на основі оцінки ризику, прозорість розкриття інформації, захист прав споживачів, поведінка на ринку та конкуренція,

планування готовності до криз та вирішення проблем, міжнародна співпраця, проактивний нагляд.

Таблиця 2.3.1

Напрями державного регулювання перестрахування у період економічних перетворень

Напрями	Обґрунтування напряму
Фінансова стійкість та платоспроможність	шляхом встановлення та забезпечення дотримання стандартів платоспроможності, щоб перестраховики могли виконувати свої зобов'язання та протистояти економічній невизначеності.
Регулювання на основі оцінки ризику	застосування нормативного підходу, заснованого на оцінці ризику, з урахуванням характеру та масштабу ризиків, з якими стикаються перестрахові компанії.
Прозорість розкриття інформації	сприяння прозорості операцій з перестрахування та вимога чіткого та повного розкриття інформації, для зміцнення довіри між зацікавленими сторонами та прийняття обґрунтованих рішень.
Захист прав споживачів	Виведення на перше місце заходи для захисту інтересів прав та інтересів споживачів, забезпечуючи справедливе ставлення та етичну поведінку.
Поведінка на ринку та конкуренція	сприяння чесній поведінці на ринку та запобігання неконкурентній практиці в галузі перестрахування, що призведе до залучення інновацій та справедливе ціноутворення.
Планування готовності до криз та вирішення проблем	вимагати від перестрахових компаній розробки ефективних планів управління кризою та врегулювання, що допоможе зменшити системні ризики .

Продовження таблиці 2.3.1

Міжнародна співпраця	участь у міжнародному співробітництві для вирішення транскордонних проблем і гармонізації нормативних стандартів, для підвищення ефективності нормативно-правової бази та стабільності глобального ринку.
Проактивний нагляд	для передвчасного виявлення та усунення потенційних ризиків, сприяючи загальній стабільності ринку перестрахування.

Джерело: *сформовано на основі даних* [21; 43; 44].

Фокусування державного регулювання перестрахування за даними напрямами допоможе скласти основу для міцної та ефективної системи регулювання в періоди економічних трансформацій. Вони спрямовані на збалансування потреб галузі, споживачів і регуляторів, сприяючи стійкому та добре функціонуючому сектору перестрахування.

Починаючи з дня Незалежності та до сьогодення українська економіка постійно зазнає змін, швидка реакція регулюючих органів на нові виклики демонструє життєздатність та ефективність регулювання. Умовно розвиток ринку перестрахування можливий шляхом:

- макроекономічних змін : розробка державної політики з акцентом на залученні коштів у економіку країни за допомогою вхідного перестрахування.
- мікроекономічних змін : залучення інновацій у перестрахування та підвищення конкурентоспроможності перестраховиків [8].

Розвиток, макро- та мікроекономічні зміни неможливі без державного регулювання та нагляду. Держава в особі НБУ координує ринок перестрахування, забезпечує захист інтересів суб’єктів ринку та чесну конкуренцію, шляхом використання прямих та непрямих методів впливу. Використання прямих методів дозволяє створити систему нагляду та контролю із застосуванням адміністративно-

правових методів, а непрямі методи мають безпосередній вплив на ринкову діяльність перестраховиків, з метою формування антимонопольного та привабливого інвестиційного клімату [45; 41].

Конкретного поділу методів серед науковців немає. М.С. Жилкіна, В.Й. Плиса, З.П. Плиса, В.М. Фурман до прямих методів відносять адміністративне регулювання, тоді як до непрямих (опосередкованих) - економічне регулювання [11]. Водночас, О.І. Андрєєва, Н.В. Ткаченко, С.Л. Сухонос вважають, що до прямих методів державного регулювання належать: державно-господарське управління, це активна участь держави в економічному житті суспільства; адміністративно-правове регулювання, яке визначає правові межі для учасників; стратегічне планування і прогнозування, для визначення напрямку розвитку економічної системи загалом [2, 38]. Також автори вважають грошово-кредитне регулювання непрямими методами. Однак, і у твердженнях цих науковців є певні суперечності. Так, в одному випадку вони відносять регулювання фінансової діяльності до прямих методів регулювання, в іншому - до опосередкованого регулювання [16]. Зовсім інших поглядів дотримуються Базилевич В. Д. та Шумелда Я. П., поділяючи їх на три види (правові, адміністративні, економічні), без розмежування їх за прямим чи непрямим регулюванням[52]. Одночасно кожен вид реалізується у різних формах: правове регулювання – законах, нормативних актах, кодексах; адміністративне – ліцензування, нормування; економічне – оподаткування, фінансування, стимулювання.

Доцільно зазначити, що в регулюванні перестрахової діяльності в Україні варто застосовувати збалансовано як прямі, так і непрямі методи впливу, а їхнє співвідношення має визначатися конкретними особливостями вітчизняного ринку перестрахування. Як стверджує Яворська Т. В. : «Держава має виступати гарантом ринкової економіки, творцем формальних обмежень, органічно вписуватися у правила ринкової поведінки і не заважати дії ринковим механізмам» [53], то державне регулювання має бути оптимальним поєднанням ринку та держави. Таким чином, в регулюванні перестрахової діяльності доцільне помірне втручання держави та дія ринкового механізму саморегулювання.

«Саморегулювання – це підтримане державою делегування регулюючих функцій окремим галузевим об’єднанням учасників ринку», стверджує Залєтов О. [13]. Таким чином, автор вважає, що саморегулювання відбувається шляхом впливу саморегулівних організацій (ринкових інституцій, створених самими учасниками) на суб’єкти ринку. На ринку перестрахування в Україні діють такі інституцій саморегулювання, як Ліга страхових організацій України (ЛСОУ), Асоціація “Страховий бізнес”, Українська федерація убезпечення. Ці організації мають на меті врегулювати відносини між суб’єктами ринку перестрахування, державою та іншими ринковими інституціями, шляхом внесення пропозицій стосовно вдосконалення нормативно-правової бази їх діяльності. Таким чином, на вітчизняному ринку існує Держава як основний інституціональний регулятор та перелічені вище інституції саморегулювання. Інституціональні форми і механізми договірних відносин на вітчизняному перестрахувальному ринку відіграють вирішальну роль у формуванні динаміки, ефективності та загального функціонування сектору та потребують подальшого розвитку [16; 6]. Ці інституційні форми та механізми охоплюють різні аспекти структурування, управління та виконання операцій перестрахування, серед ключових елементів ми виділяємо наступні:

- Договори перестрахування є основним інституційним механізмом, що регулює відносини між страховиком, що передає, і перестраховиком. У цих контрактах визначаються терміни, умови та зобов’язання за договором перестрахування.

- Перестрахові пули та асоціації є інституційними формами, де кілька страховиків і перестраховиків співпрацюють для спільного розподілу ризиків. Основна їхня мета – дозволити учасникам об’єднувати ресурси, розподіляти ризики та пропускну здатність, яка може перевищувати можливості окремих організацій.

- Механізми вирішення спорів, окреслення процедур для вирішення розбіжностей між страховиками, що передають, і перестраховиками.

Проблема державного регулювання перестрахування, а особливо у період економічних перетворень є дуже актуальною. Це пояснюється перш за все змінами діяльності страхового ринку, постійними інтеграційними процесами та удосконаленням нормативної бази, зовнішніми впливами, економічною та політичною нестабільністю, всі ці фактори потребують зміни в діяльності регулятора.

Для більш ефективного нагляду та управління сектором перестрахування під час економічних перетворень розроблено план дій для регулятора:

1. Вивчити існуючу нормативну базу з регулювання перестрахування в період економічних перетворень. Важливо проаналізувати наскільки добре нинішня нормативна база відповідає унікальним викликам та чи існують спеціальні нормативні акти чи політики, які керують діяльністю перестрахування в періоди економічних змін.
2. Оцінити адаптивність чинного законодавства до мінливих економічних умов. Дослідити наскільки гнучкими є правила та чи існують механізми для оновлення нормативних актів для врахування нових ризиків і можливостей під час економічних перетворень.
3. Визначити ефективність нормативно-правових актів у забезпеченні фінансової стабільності перестрахових компаній. Встановити коригування щодо вимог до платоспроможності перестраховиків для подолання підвищених ризиків.
4. Здійснити аналіз нормативних актів стосовно управління перестраховиком у період кризи, тобто визначити наскільки добре підготовлені перестрахові компанії до управління під час криз та чи наявні розробки сценаріїв та тестування планів управління під час економічних перетворень.
5. Дослідити ефективність регулювання щодо захисту споживачів під час економічних перетворень.
6. Визначити ступінь міжнародної співпраці в регулюванні перестрахування. Проаналізувати наскільки міжнародні стандарти можуть вплинути на регулювання або допомогти у вирішенні транскордонних проблем.

Отже, НБУ має зосередити свою діяльність на вдосконаленні нормативно-правової бази, забезпеченні фінансової стабільності, захисті споживачів та розвитку міжнародної співпраці в сфері перестрахування.

За період незалежного існування затверджено та введено в дію велику кількість нормативно-правових актів щодо регулювання різних секторів економіки, що стосується сектору перестрахування, в українському законодавстві все ще існує прогалина. Основним законом, що регулює перестрахування в Україні є ЗУ «Про Страхування», але перестрахування в ньому висвітлено недостатньою мірою, тому виникає проблема відсутності комплексної нормативно-правової бази : бракує повноти та конкретності, що призводить до проблем у вирішенні нових проблем і нових ризиків у секторі перестрахування. Також, наявні нормативно-правові акти негармонізовані в повній мірі з міжнародними стандартами: вже протягом тривалого часу в регулювання страхової діяльності імплементуються вимоги ЄС і лише частина з них відображена у положеннях та вимогах законодавства. Тож, першочерговим завданням для зміцнення державного регулювання перестрахування під час економічних перетворень є завдання сформувати чітку законодавчу базу, нормативні акти якої :

- гарантують, що перестрахові компанії підтримують фінансову стабільність і платоспроможність, що є вирішальним під час економічних перетворень;
- скеровують перестрахові компанії у впровадженні надійних методів управління ризиками та вимагають від перестрахових компаній розробляти плани управління під час криз;
- передбачають заходи щодо захисту інтересів споживачів, забезпечення справедливого ставлення та прозорості операцій перестрахування;
- запобігають неконкурентній практиці та сприяють чесній ринковій поведінці серед перестраховиків;
- можуть адаптуватися до мінливих економічних умов і нових ризиків та бути гармонізованими до міжнародних стандартів.

Ще одним важливим засобом прямого регулювання державою перестрахування є ліцензування, воно сприяє загальній стабільності, цілісності та ефективності галузей страхування та перестрахування [24]. В Україні операції перестрахування мають право здійснювати страховики, що отримали ліцензії на провадження послуг перестрахування, проте окремої ліцензії для перестраховика ще не ввели. Це питання залишається актуальним для вітчизняного ринку, адже ліцензування перестраховиків окремо від страховиків це важливий крок до розвитку вітчизняного ринку.

На наш погляд ліцензування перестрахування необхідне та гарантує :

1) фінансову стабільність та зменшення ризику: перестрахування є критично важливим інструментом для розподілу ризику між кількома суб'єктами, а ліцензування гарантує, що на ринку працюють лише фінансово надійні та добре керовані перестраховики, що сприяє загальній фінансовій стабільності;

2) Захист прав споживачів та безпеку для страхувальників: вимоги до ліцензування часто включають критерії фінансової платоспроможності, це означає, що перестраховик має фінансову спроможність виконати свої зобов'язання забезпечує рівень безпеки для страхувальників;

3) Цілісність ринку, запобігання шахрайству та неефективному управлінню: процеси ліцензування передбачають ретельний аналіз фінансового стану перестраховика, методів управління та ділових операцій, що допомагає запобігти шахрайству, неефективному управлінню або проникненню суб'єктів із недостатнім досвідом.

4) Регуляторний нагляд: ліцензування дозволяє регулятору встановлювати та запроваджувати стандарти для перестрахових компаній, для забезпечення дотримання законів та нормативних актів.

5) Стабільність страхового ринку: ліцензовані перестраховики вважаються надійними партнерами, що підвищує довіру ринку перестрахування та страхового загалом.

6) Кризова готовність: ліцензовані перестраховики часто зобов’язані мати плани управління компанією під час криз, це гарантує, що вони готові долати виклики та збої, сприяючи стабільності системи.

7) Юридичні та договірні вимоги: ліцензування часто є необхідною умовою для укладення угод перестрахування, ця юридична вимога допомагає забезпечити виконання договірних зобов’язань і забезпечує правову основу для вирішення спорів.

8) Міжнародні стандарти та сприяння глобальним операціям: ліцензування на основі міжнародних стандартів полегшує транскордонні операції перестрахування та забезпечує співпрацю та координацію між регуляторними органами, сприяючи глобальній нормативній узгодженості [25; 42].

Таким чином, введення окремої ліцензії перестрахування, з відповідністю міжнародним вимогам та стандартам, дозволить посилити нагляд за діяльністю ліцензованих компаній, підвищить прозорість та довіру до перестрахового ринку.

Економічні зміни, особливо ті, що характеризуються фінансовою нестабільністю або економічним спадом, змушують регулятора більше зосередитися на фінансовій стабільності перестрахових компаній. Сьогодні на вітчизняному страховому ринку діє нова концепція пруденційного регулювання, вона включає зміни до вимірювання ризиків страховиків, правил обліку та звітності, а також розкриття інформації для відстеження органами нагляду платоспроможності страховиків. В існуючому нагляді необхідно посилити акцент на дотриманні вимог платоспроможності, щоб гарантувати, що компанії мають достатній капітал для покриття потенційних збитків і залишаються життєздатними в складних економічних умовах.

Економічні перетворення можуть створити нові ризики або змінити характер існуючих. За таких обставин окрім виконання нормативів платоспроможності, регулятору варто ретельніше перевіряти надійність систем управління, систем ризик-менеджменту та внутрішнього контролю, а також якість ведення бухгалтерського обліку [46; 54]. Стандарти управління та системи ризик-менеджменту встановлюють керівні принципи ефективної практики управління

ризиками в перестраховиків. Виходячи з міжнародної практики надійні системи управління та ризик-менеджменту в перестраховика має відповідати міжнародним вимогам (Solvency II) до внутрішнього контролю, наявності методологій оцінки ризиків і структур корпоративного управління, які сприятимуть ефективності та стійкості перестраховиків, а також вимог у розробці стратегій управління перестраховиком у випадку банкрутства, криз чи серйозних фінансових труднощів.

Перестрахування відіграє важливу роль у стабільності та стійкості ширшого страхового та фінансового секторів. Модернізація системи перестрахування справді має вирішальне значення для створення сприятливих умов для функціонування фінансової системи та підвищення конкурентоспроможності фінансового ринку. Підвищення ефективності перестрахування можливе за подальшого розвитку страхового та перестрахового ринку, зокрема забезпечення його стабільності; підвищення капіталізації та розвитку інфраструктури; розробки механізму захисту учасників ринку; вдосконалення механізмів контролю за фінансовою стійкістю та безпекою страхового ринку [29]; інтеграцію технологічних досягнень (insurtech); використання аналітики даних і прогнозного моделювання ризиків.

Державне регулювання перестрахування в Україні, зокрема в період її незалежності, зіткнулося з різними проблемами, серед яких ми виділяємо наступні:

1. Відсутність комплексної нормативно-правової бази: Україна зіткнулася з проблемами у розробці та підтримці комплексної нормативно-правової бази, спеціально розробленої для сектору перестрахування. Це в свою чергу призводить до певної невизначеності та прогалин у регулюванні.

2. Невідповідність нормативним вимогам: відсутність ефективних механізмів щодо дотримання нормативних вимог перестраховиками.

3. Гармонізація з міжнародними стандартами: Гармонізація має вирішальне значення для сприяння транскордонним операціям перестрахування та підтримки глобальної конкурентоспроможності. Наразі не досягнуто узгодженості з міжнародними нормативними стандартами, у вітчизняному законодавстві введені частково.

4. Виклики регулювання на основі ризиків: Запровадження надійного нормативного підходу, що базується на оцінці ризику, адаптованого до унікальних характеристик галузі перестрахування.

5. Виділення перестрахування у окремий вид діяльності.

6. Формування та розвиток професійних перестраховиків.

7. Нерозвиненість інституту перестрахового посередництва.

8. Недосконалість інформаційного забезпечення ринку перестрахування.

9. Недоліки в заходах захисту прав споживачів: зменшує рівень довіри до ринку.

10. Глобальні економічні та політичні виклики: Зовнішні фактори, такі як глобальна економічна невизначеність або політичні виклики, можуть впливати на ефективність державного регулювання. Координація реакцій на зовнішні чинники має вирішальне значення для збереження стабільності.

11. Непривабливий інвестиційний клімат в країні [15; 27; 39; 57].

Окрім наявних проблем, ми також проаналізували нові ризики і проблеми, пов’язаних з регуляцією перестрахування в Україні, серед низ виділили економічні та політичні ризики та регуляторні .

1. Економічні ризики

1.1. Висока волатильність валютного курсу- Українська економіка стикається з періодичною волатильністю валютного курсу, що може негативно вплинути на фінансові результати перестраховиків, особливо якщо їх резерви та активи мають значну частку в іноземній валюті, та можуть призвести до нестабільності фінансових показників перестраховиків, ускладнюючи управління ризиками та планування фінансових резервів.

1.2. Інфляційні процеси - Періодичне підвищення рівня інфляції в Україні може зменшити реальну вартість резервів і активів перестраховиків, а також підвищити витрати на виплати по страховим полісам, що ускладнює управління фінансовою стабільністю компаній.

1.3. Нестабільність банківської системи - Фінансові проблеми в банківському секторі можуть вплинути на доступність кредитування та інвестицій для

перестраховиків, а також на їхні фінансові резерви та може ускладнити управління ліквідністю перестраховиків і негативно вплинути на їхні фінансові показники.

2. Політичні ризики

2.1. Політична нестабільність і зміна законодавства - Політична нестабільність може створювати непередбачувані ризики для перестраховиків, які зіштовхуються з новими або зміненими регуляторними вимогами без достатньої підготовки.

2.2. Ризики, пов’язані з конфліктами і війнами - Геополітичні конфлікти та збройні конфлікти в регіоні можуть призвести до збільшення частоти і масштабів страхових випадків, а також до зростання ризиків для перестраховиків. Військові конфлікти можуть підвищити вартість перестрахування і ускладнити оцінку і управління ризиками, що створює додаткові труднощі для забезпечення стабільності ринку.

3. Регуляторні проблеми

3.1. Недостатній рівень прозорості і інформаційної відкритості - Низький рівень прозорості в регуляторних процесах може ускладнити доступ до важливої інформації для перестраховиків та інвесторів та зменшити довіру до ринку і ускладнити управління ризиками для перестраховиків.

3.2. Нерегулярне оновлення регуляторних стандартів - Регуляторні стандарти можуть не встиганати за змінами в міжнародній практиці та еволюцією ринкових умов. Це може призвести до того, що національні регуляторні вимоги будуть застарілими і не відповідатимуть сучасним реаліям ринку.

Вирішення цих проблем вимагає скоординованих зусиль регуляторних органів, зацікавлених сторін галузі та політиків. Регулярні перегляди та коригування нормативно-правової бази в поєднанні з поточними ініціативами з розбудови потенціалу можуть сприяти ефективному державному регулюванню перестрахування в Україні. Розвиток системи перестрахування та перестрахового ринку в Україні має відбуватись за такими напрямами:

Таблиця 2.3.2.

Комплексний підхід розвитку системи регулювання вітчизняного перестрахування

Вектор розвитку	Дії регулятора
1. Удосконалення форм державної підтримки: державна підтримка може відігравати вирішальну роль у створенні надійної системи перестрахування.	1.Розробити цільові субсидії або податкові пільги для перестраховиків, щоб сприяти зростанню та стабільності. 2.Створити нормативне середовище, яке полегшить відкриття та діяльність перестраховиків. 3. Розробити чіткі та сприятливі правила, які сприятимуть інноваціям і конкуренції в секторі перестрахування. 4.Інвестувати в інфраструктуру, таку як цифрові платформи та комунікаційні мережі, щоб сприяти безперебійному функціонуванню перестрахових операцій.
2. Модернізація процесу перестрахування: передбачає оптимізацію та впорядкування діяльності, яка сприяє функціонуванню ринку перестрахування.	1. Сприяти використанню передових технологій (таких як insurtech) для оптимізації таких процесів, як оцінка ризиків, андеррайтинг і управління претензіями. 2. Заохочувати співпрацю та обмін інформацією між перестраховиками для покращення моделювання та оцінки ризиків.
3. Заходи захисту прав споживачів: для підтримки цілісності ринку та довіри.	1. Запровадити заходи захисту споживачів, такі як вимоги щодо розкриття інформації та стандарти справедливого ставлення. 2.Передбачити механізми вирішення спорів між споживачами та перестраховиками.
4. Планування готовності до кризових ситуацій та вирішення проблем: сприяє системній стабільності та впорядкованій діяльності під час економічних стресів або криз.	1. Доручити розробку та регулярне тестування планів управління під час криз.

Продовження таблиці 2.3.2

5. Безпека даних і захист конфіденційності:враховуючи все більшу залежність від даних, забезпечення надійних правил безпеки та конфіденційності даних є вирішальним для підтримки довіри та цілісності.	1. Впровадити правила, які захищають конфіденційну інформацію та конфіденційність споживачів. 2.Встановити стандарти кібербезпеки для перестрахових компаній.

Джерело: *сформовано на основі даних* [18-20; 49].

Зосереджуючись на цих компонентах, держава може створити регуляторне середовище, яке заохочує відповідальну та конкурентоспроможну діяльність у сфері перестрахування, сприяючи загальній стабільності та ефективності фінансового ринку.

В умовах економічних перетворень в Україні і постійного розвитку світових фінансових ринків, інтеграція національного ринку перестрахування до світового фінансового простору є стратегічно важливим кроком. Вона дозволить Україні залучити міжнародні інвестиції, збільшити доступ до глобальних перестраховиків та підвищити конкурентоспроможність внутрішнього ринку.

Висновки до розділу 2

Вітчизняний ринок перестрахування перебуває на етапі початкового розвитку та характеризується низьким рівнем інституційної сформованості, недостатньою капіталізацією, обмеженим попитом на перестрахові послуги, а також переважною відсутністю спеціалізованих перестраховиків. Серед ключових проблем розвитку перестрахування в Україні виокремлено: економічну та політичну нестабільність, вплив війни, інфляційні ризики, відсутність чіткої нормативно-правової бази, низький рівень прозорості ринку, слабку інформаційну підтримку та обмежене впровадження цифрових технологій.

Регулювання перестрахової діяльності в Україні наразі здійснюється в межах загального регулювання страхування без урахування специфіки перестрахування. Відсутність спеціалізованих механізмів державного впливу ускладнює ефективне функціонування цього сегмента ринку. Аналіз чинного нормативно-правового забезпечення (Цивільний кодекс України, Закон України «Про страхування», розпорядження НБУ, Кабінету Міністрів України тощо) засвідчує загальність і фрагментарність формулювань, що обмежує їх ефективну практичну реалізацію.

Проведений статистичний аналіз виявив, що у 2016–2024 рр. кількість страхових компаній в Україні скоротилася з 361 до 101, що зумовлено, зокрема, процесами консолідації ринку. Попри загальне зростання обсягів валових страхових премій, рівень проникнення страхування в Україні зменшився з 1,13% до 0,7%, а в перестрахуванні — з 0,37% до 0,2%. Це свідчить про звуження страхового покриття та зменшення потреби в перестрахуванні, що може бути наслідком погіршення економічної ситуації, зниження довіри та обмежених інструментів ринкової підтримки.

Узагальнено та систематизовано основні ризики перестрахувальної діяльності, на основі чого розроблено матрицю ризиків перестраховика, яка враховує ймовірність настання ризикових подій і їхній потенційний вплив на капітал. Запропоновано використовувати цю матрицю для формування сценаріїв управління ризиками та оперативного прийняття рішень. Сформовано підходи до

вдосконалення системи управління ризиками перестраховика з використанням інструментів великих даних та штучного інтелекту. Запропонована модель включає такі етапи: інтеграція даних; інтелектуальний аналіз; розробка планів дій; візуалізація та інтерпретація результатів; автоматизація управлінських рішень.

На основі вивчення зарубіжного досвіду запропоновано розробити «Дорожню карту» адаптації Директив Solvency I та Solvency II до українських реалій, що включає: оцінку поточного стану; розробку регуляторної бази; запровадження стандартів управління капіталом і ризиками; моніторинг ефективності; подальшу інтеграцію з європейським ринком перестрахування. Сформульовано принципи ефективного управління ризиками перестраховика, серед яких: визначення ризик-апетиту, проведення комплексної оцінки ризиків, забезпечення достатнього капіталу, диверсифікація, стрес-тестування та розробка антикризових стратегій.

Запропоновано створення інноваційного центру перестрахування — платформи співпраці страховиків, перестраховиків, технологічних провайдерів та регуляторів, що сприятиме інноваціям, цифровізації, обміну досвідом і впровадженню сучасних технологій (AI, Big Data, blockchain) в перестраховій сфері.

Розроблено практичні напрями удосконалення регулювання перестрахування в Україні, а саме: оновлення Закону України «Про страхування» з урахуванням специфіки перестрахування; запровадження обов’язкового електронного документообігу; посилення вимог до управління ризиками та фінансової стійкості перестраховиків; створення відокремленого підрозділу в межах НБУ для регулювання перестрахування; підвищення кваліфікації учасників ринку та формування системи сертифікації; створення прозорої інформаційної бази та системи моніторингу.

Ефективне державне регулювання перестрахової діяльності має ґрунтуватися на системному підході, який передбачає поєднання нормативно-правового вдосконалення, міжнародної інтеграції, цифрової трансформації та розвитку інституційної спроможності регулятора. Успішна реалізація запропонованих

заходів дозволить створити конкурентоспроможний, інноваційний та фінансово стійкий ринок перестрахування, здатний забезпечувати захист національних інтересів і сприяти економічній стабільності України.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у другому розділі дисертаційної роботи знайшли своє відображення у наступних публікаціях: [48-51; 57].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Александрова М.М. Європейський вектор регуляторних вимог до страховиків URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/249.pdf (дата звернення: 07.07.2023).

2. Андрєєва О.І. Обґрунтування теоретичних підходів до визначення механізму державного регулювання розвитку ринку страхових послуг. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2010. №3. С.138-142

3. Базилевич В.Д. Сучасна парадигма страхування: суть та протиріччя. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.Серія "Економіка".* 2006. Вип. 81-82. С.6-9.

4. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ.2020.URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення: 07.04.2023).

5. Бойко А.О. Перестрахування як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії : дисертація. канд. економ. наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит. наук. керівник О.В. Козьменко. - Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ". 2011. 278с. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/51399 (дата звернення: 25.06.2023).

6. Войтович Л.М. Механізм державного регулювання розвитку страхової системи України. *Проблеми економіки.* 2020. №3(45). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizm-derzhavnogo-regulyuvannya-rozvitku-strahovoyi-sistemi-ukrayini (дата звернення: 02.07.2024).

7. Волошина А. Поява в Україні професійних перестраховиків-закономірність! *"Страхова справа".* 2005. №2(18). URL: https://forinsurer.com/public/06/11/24/2799 (дата звернення: 07.07.2023).

8. Воронченко О.В. Ринок перестрахування в Україні: становлення, проблеми та перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5937 (дата звернення: 20.06.2023).

9. Галицька Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку перестрахування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7672 (дата звернення: 20.06.2023).

10. Герус Ю.В. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення медичного страхування і можливості його застосування в Україні. *Бізнес інформ.* 2015. №4. С.224-232

11. Жилкина М.С. Державне регулювання страхового ринку в зарубіжних країнах. *Фінансовий бізнес*. 2001. №1. С.13-16.

12. Журавка, О. С., Кожушко, І. О., Рябушка, Л. Б. Процес управління страховим портфелем страхової компанії. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. №9. URL:https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-9-08-02/2023-9-08-02

13. Залєтов О.М. Убезпечення життя: моногр. К.: Міжнародна агенція "БІЗОН", 2006. С.271

14. Іванців А. Українське перестрахування. *Можливість та вигоди об'єднання*. URL: https://exposk.com.ua/news/novyny-strakhovoho-rynku/ua-reinsurance.html (дата звернення: 08.07.2023).

15. Кнейслер О. В. Державне регулювання ринку перестрахування. *Вісник КНТЕУ*. 2012. №4. С.46-53.

16. Кнейслер О.В. Інституціональні регулятори ринку перестрахування в Україні. *Банківська справа*. 2012. №1(128). С.110-118. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/14288 (дата звернення: 19.06.2024).

17. Козарезенко Л.В., Савченко Н.Г., Кукурудз О.М. Фінансове забезпечення державних соціальних гарантій в умовах соціально-економічних трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. №66. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4598

18. Козьменко О. В. Нові вектори розвитку страхового ринку України: монографія. Суми: Університетська книга. 2012. 317 с.

19. Козьменко О. В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія. Суми: Університетська книга. 2011. 388 с.

20. Козьменко О. В. Сучасний стан і перспективи розвитку перестрахування в Україні. *Фінанси України.* 2011. №6. С.24-32.

21. Кудрявська Н. В. Напрями вдосконалення регулятивної бази діяльності страхових посередників у забезпеченні сталого розвитку страхового ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 12(1). С. 172-174.

22. Микитюк І. С., Янчевська К. П. Страхові екосистеми в умовах пандемії. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 30–35. URL: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/784

23. Морозова Л.С., Микитюк І.С. Цифрова трансформація страхового ринку. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 17. С.49-53. https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2039

24. Нечипоренко А. В. Державне регулювання страхової діяльності в Україні: теоретичний аспект. *Ефективна економіка.* 2021. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9079 (дата звернення: 02.07.2024).

25. Олійник В. М. Аналіз стану ринку перестрахування в Україні. *Ефективна економіка.* 2014. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_9_11 (дата звернення: 02.07.2024).

26. Пацурія Н. Б., Войцеховська І. М., Головачова А. С. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестрахування: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Ліра-К. 2017. 256с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22963 (дата звернення: 17.06.2024).

27. Панченко О., Садчикова І. Вплив цифрових технологій на розвиток страхового бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал. Національний університет «Чернігівська політехніка*», 2023. N 4(36). С. 291 – 301. URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/299262/291770

28. Приказюк Н.В., Щука Ю. Оцінка фінансової стійкості страхових компаній в Україні в умовах нових викликів. *Економічний аналіз.* 2023. Том 33. №2. С.110-120. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5664/6565657232

29. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 13–17.

30. Статистика страхового ринку України у 2016 році URL: https://forinsurer.com/files/file00565.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

31. Статистика страхового ринку України у 2017 році URL: https://forinsurer.com/files/file00602.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

32. Статистика страхового ринку України у 2018 році URL: https://forinsurer.com/files/file00634.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

33. Статистика страхового ринку України у 2019 році URL: https://forinsurer.com/files/file00654.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

34. Статистика страхового ринку України у 2020 році URL: https://forinsurer.com/files/file00674.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

35. Статистика страхового ринку України у 2021 році URL: https://forinsurer.com/files/file00702.rar (дата звернення: 07.06.2023).

36. Статистика страхового ринку України у 2022 році URL: https://forinsurer.com/files/file00726.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

37. Статистика страхового ринку України у 2023 році URL: https://forinsurer.com/files/file00745.pdf (дата звернення: 07.06.2023).

38. Сухонос С.Л. Механізм державного регулювання ринку страхових послуг. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2010. №1(48). С.134.

39. Теребус О.М. Перестрахування та проблеми його розвитку в Україні. *Галицький економічний вісник.* 2009. № 2. С.105–109.

40. Тимощук О.В. Державне регулювання страхової діяльності в умовах економічних перетворень. *Sciences of Europe.* 2021. №75-2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/derzhavne-regulyuvannya-strahovoyi-diyalnosti-v-umovah-ekonomichnih-peretvoren (дата звернення: 17.06.2024).

41. Ткаченко Н.В. Державне регулювання страхової діяльності . *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Серія: Економіка і фінанси*. Вип. 109/2010. Севастополь. 2010. С.160.

42. Третяк К. В. Ліцензування перестрахової діяльності як захід покращення державного регулювання вітчизняного ринку перестрахування. Інноваційні напрямки розвитку страхового ринку України: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. К.: КТ «Забєліна-Фільковська Т. С. і компанія Київська нотна фабрика». 2016. С.362-364.

43. Третяк К. В. Ринок перестрахування в Україні: формування та перспективи розвитку : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». К. 2016. 251с.

44. Третяк К. В. Удосконалення державного регулювання ринку перестрахування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №20. С.133-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_20_30 (дата звернення: 18.06.2024).

45. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: моногр. К. КНЕУ. 2005. С.147. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5937 (дата звернення: 19.06.2024).

46. Чугунов В. І. Бюджетне планування як складова соціально-економічного розвитку країни. *Ефективна економіка*. 2020. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8475 (дата звернення: 03.07.2024).

47. Шевчук О. О., Кулик М.І. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. №2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/metodi-otsinyuvannya-rizikiv-u-strahoviy-diyalnosti (дата звернення: 27.01.2025).

48. Шкурко В. І. Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні. *Modern research in world science. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 1743-1745. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-28-30.11.2022.pdf

49. Шкурко В. І. Послуги перестрахування: сучасні реалії. *Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 31 жовтня 2022 р.) / відп. ред. Н. П. Шульга. Київ:

Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. с.77-78. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/daa741958105e699b2f6f8e99214d13f.pdf

50. Шкурко В. Сектор перестрахування у фінансовій системі. *Scientia fructuosa. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2022. №143(3), С. 93–102.. URL: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/485

51. Шкурко В. Стратегічні підходи до посилення державного регулювання ринку перестрахування. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 332(4). С. 150-154. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/237/248

52. Шумелда Я.П. Страхування: навч. посіб. Видання друге, розширене. К. Міжнародна агенція “БІЗОН”, 2007. С.118.

53. Яворська Т.В. Понятійно-категоріальний апарат теорії державного регулювання страхового підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2010. Спец.вип.29 (частина 2). С.305.

54. Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V., Kaneva T., Nikitishin A. Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. 10(1). pp. 42–52.

55. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Savchenko N., Husarevych N., Adamenko I. Financial and budgetary provision of social protection of the population of Ukraine under the conditions of the state of martial. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2024. № 4(57). PP.446–456. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4432

56. Prykaziuk N., Lobova O., Motashko T., Prokofieva O., Diachuk H., Yukhumenko V. Optimization of the Mechanism of Natural and Climate Risk Insurance at the Macro- and Meso-levels of the National Economy. *Estudios de Economia Aplicada*. Vol.39 No.3. 2021. Sustainable Economics. URL: http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4655

57. Shkurko V. State regulation of reinsurance activities in Ukraine during the war. *Economics & Education.* 2024. № 9(3). P. 37-42. URL:http://baltijapublishing.lv/index.php/econedu/article/view/2553

58. Zhuravka, O., Medvid, A. & Zhuravka, A. (2023). Current trends in insurance market digitalization. *Visnyk of Sumy State University.* Economy Series, 7(2), 24–31. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/2_2023/3.pdf

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕСТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями удосконалення управління ризиками перестраховиків

Управління ризиками перестраховиків – це процес виявлення, оцінки та зменшення ризиків, з якими стикається перестрахова компанія для забезпечення її фінансової стабільності, довгострокової прибутковості та здатності виконувати свої зобов’язання перед клієнтами та зацікавленими сторонами. Перестраховики мають справу з широким спектром ризиків, включаючи ризик андеррайтингу, ризик катастрофи, кредитний ризик, операційний ризик і ринковий ризик. Ефективне управління ризиками має важливе значення для перестраховиків, щоб орієнтуватися в складнощах галузі та оптимізувати свої профілі ризик-прибуток. Удосконалення управління ризиками перестраховиків має вирішальне значення для підтримки фінансової стабільності, забезпечення довгострокової прибутковості та виконання їхніх зобов’язань перед клієнтами та зацікавленими сторонами.

Оцінку ризиків у перестраховій компанії проводить відповідальний працівник і підпорядковується Генеральному директору, який несе відповідальність за практичну реалізацію основних завдань системи управління ризиками. Призначений співробітник, який виконує функції оцінки ризиків для страховика, відповідає за різні завдання, пов'язані з оцінкою та управлінням ризиками. До їхніх обов’язків зазвичай входить:

1) Ідентифікація ризиків: працівник відповідає за ідентифікацію та документування різних ризиків, з якими стикається страховик. Це передбачає проведення оцінки ризиків у різних сферах діяльності організації, включаючи андеррайтинг, інвестиції, операції, відповідність нормативним вимогам і ринкові умови.

2) Аналіз ризиків: працівник аналізує виявлені ризики, щоб зрозуміти їхній потенційний вплив на діяльність, фінанси та репутацію страховика. Вони оцінюють

ймовірність виникнення ризику, величину потенційних втрат і співвідношення між різними ризиками. Цей аналіз допомагає визначити пріоритети ризиків і визначити відповідні стратегії зменшення ризиків.

3) Вимірювання ризику: працівник кількісно оцінює ризики за допомогою відповідних методів і методологій вимірювання ризиків. Вони можуть використовувати статистичні моделі, актуарні методи, аналіз сценаріїв або інші кількісні інструменти для оцінки ризику, ймовірності та потенційного фінансового впливу. Це вимірювання полегшує розуміння розміру та значущості різних ризиків.

4) Моніторинг ризиків: працівник стежить за поточною продуктивністю та змінами факторів ризику. Вони відстежують ключові показники ризику, аналізують нові ризики та оцінюють ефективність існуючих заходів із зменшення ризиків. Регулярний моніторинг забезпечує безперервну оцінку ризиків і керування ними для підтримки оптимального профілю ризику для страховика.

5) Звітування про ризики: працівник готує вичерпні звіти про ризики, щоб повідомити результати оцінки ризиків ключовим зацікавленим сторонам, таким як вище керівництво, рада директорів і регулюючі органи. Ці звіти окреслюють ідентифіковані ризики, їхній потенційний вплив, стратегії зменшення ризиків і рекомендації щодо вдосконалення управління ризиками.

6) Зменшення ризиків: працівник співпрацює з відповідними відділами та зацікавленими сторонами для розробки та впровадження стратегій зменшення ризиків. Вони беруть участь у розробці та впровадженні засобів контролю ризиків, політики, процедур і механізмів управління ризиками. Вони також містять вказівки щодо уникнення ризиків, передачі ризиків, диверсифікації ризиків та інших методів зменшення ризиків.

7) Відповідність і нормативні вимоги: працівник гарантує, що процеси та методи оцінки ризиків страховика відповідають застосовним нормативним вимогам і галузевим стандартам. Вони залишаються в курсі відповідних законів, нормативних актів і вказівок, пов’язаних з управлінням ризиками, і допомагають забезпечити дотримання вимог страховиком.

8) Культура ризику та навчання: працівник відіграє важливу роль у формуванні сильної культури ризику в організації. Вони забезпечують навчання та настанови для працівників щодо усвідомлення ризиків, практики управління ризиками та важливості проактивної оцінки ризиків. Вони сприяють усвідомленню ризиків і сприяють зменшенню ризиків і звітності на всіх рівнях організації [21; 28].

Загалом, призначений працівник, відповідальний за оцінку ризиків, відіграє вирішальну роль у виявленні, аналізі, моніторингу та зменшенні ризиків для забезпечення фінансової стабільності страховика, операційної стійкості та дотримання нормативних вимог.

Згідно з Розпорядженням [21], перестраховики виділяють наступну класифікацію ризиків:

Рисунок 3.1.1 Класифікація ризиків

Джерело: *сформовано на основі даних* [21].

Згідно з нормативно-правовими актами України, основні категорії ризиків для страховиків можна поділити наступним чином[17; 21] :

Андеррайтинговий ризик — включає ризики, пов'язані з недостатністю страхових премій, резервів, катастрофічними подіями, а також специфічні ризики для страхування життя і медичного страхування.

Ринковий ризик — включає ризики, пов’язані з коливаннями ринкової вартості активів та зобов’язань страховика, такі як ризик інвестицій в акції, ризик процентної ставки, валютний ризик, майновий ризик, ризик ринкової концентрації.

Ризик дефолту контрагента — пов'язаний з можливістю того, що контрагент страховика (перестраховик, боржник, дебітор) не виконуватиме свої зобов'язання.

Операційний ризик — ризик, що виникає через недоліки в управлінні процесами, обробці інформації, надійності технологій або через помилки персоналу.

Ризик учасника фінансової групи — ризик негативного впливу на фінансовий стан страховика через погіршення фінансового стану іншого учасника його фінансової групи.

Управління ризиками у перестраховиків — це ключовий аспект їх діяльності, основною метою якого є мінімізація ймовірних втрат та забезпечення фінансової стабільності організації. Ефективне управління ризиками відбувається в декілька етапів системного підходу(рис.3.1.2).

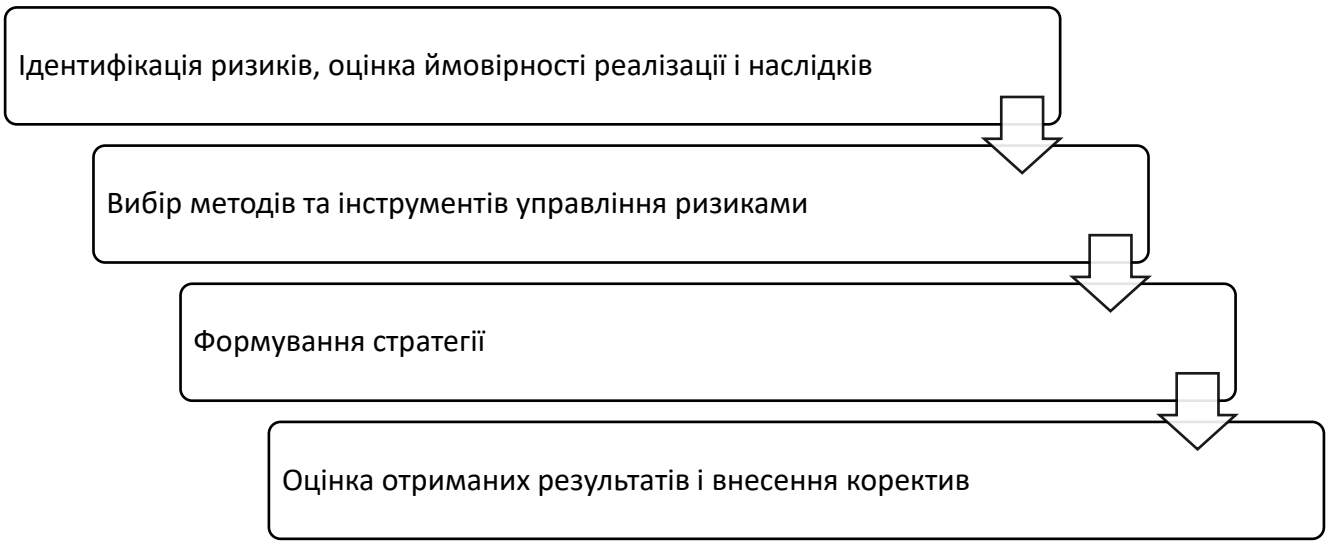

Рисунок 3.1.2 Етапи управління ризиками перестраховика

Джерело: *сформовано на основі даних* [10].

Ідентифікація ризиків, оцінка та вимірювання ризиків – це перший етап управління ризиками: оцінка клієнтських ризиків; визначення ризиків внутрішнього управління, може включати ризики, пов'язані з недостатньою капіталізацією, некоректною оцінкою активів, або управлінськими помилками; врахування зовнішніх впливів. Використовують математичні моделі для оцінки ймовірності виникнення різних ризиків і потенційних фінансових втрат.

Наступний етап – це формування стратегії для прийняття чи відмови від прийняття ризиків: диверсифікація ризиків на кілька джерел, щоб зменшити ймовірність великих втрат; передача ризиків, шляхом використання додаткових перестрахувальних договорів, таких як факультативне або пропорційне перестрахування, для перекладання частини ризиків на інші компанії.

Фінальний етап – це постійний моніторинг змін в умовах страхування і перестрахування, також контроль за дотриманням національних і міжнародних стандартів (наприклад, стандартів Solvency II в ЄС), які регулюють капітальні вимоги і вимоги до управління ризиками для забезпечення стабільності перестраховиків.

Кожен ризик оцінюється перестраховиком за вірогідністю настання, величиною його впливу та масштабом імовірних збитків для перестраховика, що формує чутливість компанії до ризику відповідно до певного сценарію, для мінімізації та пом’якшення наслідків спричинених певними ризиками. Найбільший збиток, що може спричинити ризик, за реалізації сценарію, показує чутливість перестраховика, а ймовірність настання ризику визначає вірогідність втілення сценарію. Таким чином, можна сформувати матрицю ймовірності та впливу ризиків на капітал перестраховика : вертикальна вісь відображає вплив ризику в діапазоні від низького до високого, тоді як горизонтальна вісь представляє ймовірність виникнення ризику, також у діапазоні від низького до високого (табл.3.1.1).

Таблиця 3.1.1

Матриця ймовірності та впливу ризиків на капітал перестраховика*

Ймовірність/Вплив	Низький (1)	Середній (2)	Високий (3)
Низька (1)	Низький	Середній	Середній
Середня (2)	Низький	Середній	Високий
Висока (3)	Середній	Високий	високий

Джерело: *сформовано на основі даних* [27].

Таким чином, ризики, що мають такі характеристики як:

- низька ймовірність настання, незначні наслідки ризику або відсутність їхнього впливу – не потребують негайного реагування та застосування посилено заходів мінімізації ризиків;

- середня ймовірність настання ризику та середні наслідки – потребують виділення додаткових засобів для помірного реагування та моніторингу показників, щоб переконатися, що виявлені ризики не переростуть в категорію з вищими наслідками;

- тяжкі наслідки та висока ймовірність настання такого ризику – в цьому випадку потрібно перестраховику вжити посилених заходів мінімізації наслідків ризику.

Використовувати матрицю слід наступним чином :

1) Визначити, які ризики є найбільш критичними для капіталу компанії і потребують термінового реагування. Проаналізувати ризики, що знаходяться в червоній та оранжевій зонах, для визначення пріоритетів в управлінні ризиками.

2) Розробити плани і заходи для управління і мінімізації ризиків вищої категорії. Визначити стратегії для зниження ймовірності та впливу ризиків.

3) Регулярний моніторинг і перегляд матриці для забезпечення актуальності інформації. Оновлення матриці на основі нових даних і змін у середовищі ризиків.

Перестраховики оцінюють і призначають кожен сценарій ризику до певної клітинки матриці на основі свого судження та аналізу. Ця оцінка враховує

потенційний вплив і ймовірність виникнення ризикової події. Призначена клітинка вказує на передбачуваний рівень ризику для кожного сценарію. Після того, як ризики оцінені та внесені в матрицю, перестраховики можуть розробити стратегії реагування на ризики для кожної категорії. Це може включати заходи щодо зменшення ризику, передачу ризику через перестрахування або хеджування, уникнення ризику або прийняття певних ризиків у межах ризик-апетиту перестраховика.

Використання матриці ризиків має свої переваги та недоліки (табл.3.1.2).

Таблиця 3.1.2.

Переваги та недоліки використання матриці ризиків перестраховиками

Переваги	Недоліки
1.Структурованість та організованість: дозволяє систематизувати ризики, забезпечуючи чітке розуміння їх можливих наслідків та ймовірності. 2.Покращення прийняття рішень: визначення ризиків і їх оцінка, дозволяє краще планувати стратегії страхування та перестрахування. 3.Покращення управління ризиками: дозволяє ідентифікувати найбільш критичні ризики, що дозволяє вживати своєчасні заходи для їх мінімізації. 4.Комунікація всередині компанії: дозволяє чітко передати важливу інформацію про ризики різним зацікавленим сторонам всередині компанії, включаючи керівників, аналітиків і підрозділи з управління ризиками. 5.Оптимізація використання ресурсів: оцінка ризиків допомагає виявити найважливіші проблеми, до яких треба приділяти особливу увагу, і в результаті ефективніше використовувати ресурси компанії для їх вирішення.	1.Суб'єктивність оцінок: оцінка ймовірності та наслідків ризиків часто залежить від суб'єктивних припущень аналітиків, що може призвести до помилок чи неточностей у визначенні пріоритетів. 2.Невизначеність зовнішніх факторів: може не враховувати всі можливі зовнішні фактори, які можуть змінити ймовірність або тяжкість ризиків. 3.Омана впевненості: якщо матриця виглядає занадто чіткою і структурованою, це може створити ілюзію, що всі ризики були враховані, що не завжди є правдою. 4.Витрати часу та ресурсів: створення та оновлення матриці ризиків може бути затратним процесом, який потребує значних ресурсів для збору даних, аналізу та коригування. 5.Ігнорування низькоризикових, але важливих факторів: часто зосереджується на великих ризиках, і менш ймовірні, але важливі фактори можуть бути недооцінені або не враховані належним чином.

Джерело: *авторська розробка*.

Не менш важливим є встановлення прийнятного рівня ризику перестраховика, передбачає визначення максимального розміру ризику, який він готовий взяти на себе за конкретним полісом або портфелем полісів. Перестраховики використовують різні методи для оцінки ризику та розрахунку прийнятного рівня. Одним із поширених підходів є використання терпимості до ризику або схильності до ризику[6].

Матриця ризиків допомагає перестраховикам візуально ідентифікувати та визначати пріоритетність ризиків на основі їхньої ймовірності та впливу, дозволяючи їм виділяти відповідні ресурси для пом'якшення та управління ризиками, які можуть суттєво вплинути на діяльність і фінансову стабільність страховика. Конкретні ризики та їх розташування на карті ризиків будуть відрізнятися залежно від унікальних обставин перестраховика, галузі та профілю ризику. Страховики повинні адаптувати свої карти ризиків, щоб точно відображати їхні специфічні ризики, і регулярно оновлювати їх у міру появи нових ризиків або еволюції існуючих ризиків. Матриця ризиків у подальшому застосовуватиметься перестраховиками для мінімізації впливу ризиків формуючи конкретні сценарії.

Таблиця 3.1.3.

Заходи мінімізації впливу ризиків на перестраховика

Ризик	Заходи мінімізації ризику
Андеррайтингу	-ретельна оцінка та аналіз ризику; -диверсифікація ризиків та механізмів їхньої передачі; -ефективне та проактивне управління претензіями; -моніторинг.
Кредитний	-ретельна оцінка контрагента; -управління концентрацією ризику; -зміцнення фінансових резервів.
Операційний	-посилення внутрішнього контролю; -належна IT-інфраструктура та кібербезпека; -навчання та компетентність персоналу.
Ринковий	-управління активами і пасивами; -дерсифікація інвестиційного портфеля; -стрес-тестування.

Продовження таблиці 3.1.3

Репутаційний	-високі етичні стандарти; -ефективна комунікація та прозорість; -компетентність персоналу.
Ліквідності	-планування ліквідності та стрес-тестування; -постійний моніторинг; -план фінансування на випадок непередбачених ситуацій.

Джерело: *сформовано на основі даних* [5; 8; 19].

Перестраховики повинні проводити ретельну оцінку та аналіз ризику, щоб оцінити потенційні ризики, пов’язані з кожним ризиком. Це включає аналіз історичних даних, моделювання ризиків і використання складних інструментів оцінки ризиків. Розуміючи базові ризики, перестраховики можуть приймати більш обґрунтовані рішення та належним чином оцінювати свої договори перестрахування.

Розподіл ризику андеррайтингу між різними географічними регіонами, напрямами діяльності та типами ризиків допомагає пом’якшити вплив збитків від будь-якої окремої події чи сектора. Диверсифікація допомагає зменшити ризик концентрації та забезпечує більш збалансований портфель ризиків. Механізми передачі ризику для подальшої мінімізації ризику андеррайтингу включають ретроцесію (перестрахування для перестраховиків), перестрахування ексцедентних збитків, перестрахування частки квоти та облігації на випадок катастрофи [6].

Впровадження надійних процесів обробки претензій, включаючи ефективні практики резервування, ретельний аналіз претензій і оперативне врегулювання, допомагає ефективно управляти претензіями. Своєчасне та точне врегулювання збитків мінімізує вплив збитків на фінансовий стан перестраховика.

Регулярний моніторинг і оцінка ефективності портфеля є важливими інструментами зменшення ризиків. Перестраховики повинні відстежувати свої результати андеррайтингу, визначати нові тенденції чи закономірності та відповідно коригувати свою стратегію андеррайтингу.

Перестраховики повинні провести ретельну належну перевірку та оцінку фінансової стабільності, кредитоспроможності та репутації цедента. Це включає в

себе аналіз фінансової звітності цедента, кредитних рейтингів, репутації в галузі та здатності виплачувати претензії. Перестраховики повинні встановити критерії вибору надійних і фінансово надійних цедентів як ділових партнерів [24].

Для перестраховиків важливо уникати надмірного впливу будь-якого окремого цедента або групи пов'язаних цедентів. Розподіл кредитного ризику між декількома цедентами, географічними регіонами та видами діяльності допомагає зменшити ризик концентрації. Диверсифікація портфеля перестраховика гарантує, що будь-який потенційний дефолт або фінансові труднощі конкретного цедента матимуть обмежений вплив на загальний кредитний ризик.

Підтримка достатнього рівня капіталу та резервів має вирішальне значення для перестраховиків для покриття потенційних кредитних збитків. Перестраховики повинні оцінити та встановити відповідні рівні капіталу, беручи до уваги рівень кредитного ризику та нормативні вимоги. Адекватна фінансова стійкість забезпечує захист від несподіваних кредитних подій і допомагає підтримувати довіру ринку. Відповідність платоспроможності та пруденційним нормам гарантує, що перестраховик підтримує відповідні фінансові ресурси та практику управління ризиками [15].

Запровадження сильного внутрішнього контролю має вирішальне значення для мінімізації операційного ризику. Перестраховики повинні встановити надійну політику, процедури та механізми контролю, щоб забезпечити ефективне виконання операційних процесів відповідно до встановлених інструкцій. Це включає розподіл обов'язків, незалежні звірки, регулярні аудити та моніторинг основних засобів контролю [14].

Перестраховики повинні інвестувати в надійну та безпечну IT-інфраструктуру для підтримки своїх операцій. Це включає надійні апаратні та програмні системи, резервне копіювання даних, плани аварійного відновлення та заходи кібербезпеки. Для захисту від кіберзагроз важливі регулярне тестування, оцінка вразливості та навчання співробітників найкращим практикам кібербезпеки.

Забезпечення того, щоб працівники володіли необхідними навичками та знаннями для ефективного виконання своїх функцій, є важливим для мінімізації

операційних ризиків. Перестраховики повинні забезпечити комплексні навчальні програми, які охоплюють відповідні операційні процеси, управління ризиками, відповідність та IT-безпеку. Постійне навчання та професійний розвиток інформують співробітників про нові ризики та найкращі практики.

Перестраховики повинні ретельно узгоджувати свої активи та пасиви, беручи до уваги тривалість, ліквідність та профілі ризику. Це включає зіставлення тривалості їхніх активів із очікуваними грошовими потоками зобов'язань та врахування потенційного впливу змін процентних ставок, кредитних спредів та інших ринкових факторів.

Добре диверсифікований інвестиційний портфель за різними класами активів, секторами та географічними регіонами допомагає зменшити вплив несприятливих подій на будь-якому конкретному ринку чи класі активів. Розподіляючи інвестиції між різноманітними активами, такими як акції, цінні папери з фіксованим доходом, нерухомість та альтернативні інвестиції, перестраховики можуть мінімізувати ризик концентрації та підвищити стабільність портфеля.

Проводити стрес-тестування для оцінки впливу несприятливих ринкових сценаріїв передбачає моделювання та аналіз потенційних ринкових змін, коливань процентних ставок, розширення кредитного спреду та інших відповідних факторів. Стрес-тестування допомагає виявити вразливі місця та дозволяє впроваджувати заходи з пом'якшення ризиків [22].

Перестраховики повинні підтримувати високі етичні стандарти та заохочувати відповідальну поведінку у всій своїй організації. Це включає дотримання законодавчих і нормативних вимог, підтримку прозорості ділової практики та уникнення конфлікту інтересів. Демонстрація чесності та етичної поведінки допомагає зміцнити довіру та авторитет серед зацікавлених сторін.

Відкрита та прозора комунікація є життєво важливою для управління репутаційним ризиком. Перестраховики повинні надавати чітку та своєчасну інформацію зацікавленим сторонам, включаючи страхувальників, брокерів, інвесторів, регулятори та широку громадськість. Це включає прозору звітність про

фінансову діяльність, практику управління ризиками та ініціативи корпоративної соціальної відповідальності.

Після проведення всіх необхідних заходів мінімізації ризиків перестраховик оцінює залишковий рівень ризику і якщо він відповідає прийнятному рівню ризик-апетиту перестраховика, то посилені заходи поступово послаблюють.

Таким чином, для ефективного функціонування системи управління ризиками перестраховика, необхідно дотримуватися наступного:

1) створення надійної структури управління ризиками, яка чітко визначає ролі, обов'язки та лінії звітності, включаючи нагляд ради директорів, комітети з ризиків і спеціальні групи управління ризиками;

2) визначення апетиту перестраховика до ризику та рівню толерантності до ризику;

3) проведення комплексної та постійної оцінки всіх відповідних ризиків, з якими стикається перестраховик;

4) диверсифікація портфеля перестрахування, щоб розподілити ризик між різними сферами діяльності та географічними регіонами;

5) збереження достатніх резервів капіталу для виконання нормативних вимог і покриття потенційних збитків, що включає проведення регулярної оцінки достатності капіталу;

6) запровадження системи моніторингу ризиків у реальному часі для відстеження ризиків і надання своєчасної інформації особам, які приймають рішення;

7) розроблення комплексних планів на випадок надзвичайних ситуацій для вирішення потенційних криз або несприятливих подій та встановлення чітких протоколів реагування на надзвичайні ситуації та управління ризиками під час стресу;

8) проведення регулярних стрес-тестувань та аналіз сценаріїв, щоб оцінити стійкість балансу перестраховика за несприятливих ринкових умов;

9) розроблення стратегії зменшення ризиків для визначених ризиків, використовуючи передачу ризику, хеджування або інші інструменти зниження ризику.

Удосконалення напрямів управління ризиками може мати значні переваги для перестраховика, його клієнтів і зацікавлених сторін, а також для всієї галузі перестрахування. Серед позитивних результатів можемо виділити наступні:

-Покращена фінансова стабільність перестраховика;

-Краща та точніша оцінка ризиків і ціноутворення;

-Підвищена здатність до ризиків;

-Покращене управління капіталом;

-Підвищена довіра клієнтів;

-Відповідність нормативним вимогам і репутація;

-Підвищена конкурентоспроможність на ринку;

-Стійкість до ринкових коливань;

-Довіра зацікавлених сторін і прозорість.

Загалом покращене управління ризиками для перестраховиків призводить до більшої фінансової стабільності, підвищення конкурентоспроможності та підвищення довіри з боку клієнтів і зацікавлених сторін. Постійно вдосконалюючи практику управління ризиками, перестраховики можуть позиціонувати себе для сталого зростання та довгострокового успіху в галузі перестрахування.

3.2. Інтеграція вітчизняного ринку перестрахування до світового фінансового простору

Інтеграція у сфері перестрахування передбачає спільні зусилля, партнерство та взаємозв’язок між різними зацікавленими сторонами, включаючи страховиків, перестраховиків, регуляторні органи та інших учасників галузі. Ця інтеграція може відбуватися на національному, регіональному або глобальному рівнях і спрямована на підвищення ефективності, управління ризиками та розвитку ринку. Україна, як країна, що розвивається, прагне до поглиблення міжнародної співпраці, стати

інвестиційно привабливою та повноправним членом ЄС, досягнути цього можна за умови наявності добре розвинутого ринку страхування та перестрахування.

Проведене дослідження показало, що вітчизняному ринку буде «корисно» інтегруватися до світового. По-перше, розвиток економічних зв'язків між країнами має суттєвий вплив на страхову галузь, у тому числі на сектор перестрахування, стимулює попит на перестрахування та призводить до збільшення транскордонної торгівлі та інвестиційної діяльності, а перестраховики адаптуються до мінливої ринкової динаміки, пропонуючи інноваційні продукти, використовуючи технології та налагоджуючи стратегічні партнерства, щоб задовольнити мінливі потреби компаній, що працюють у взаємопов'язаному світі[1]. По-друге, інноваційні підходи до перестрахування, які застосовуються в усьому світі (альтернативні рішення передачі ризику, розширена аналітика даних і методи прогнозного моделювання, покриття кіберризиків, блокчейн), створюють значні можливості для національних страхових компаній для підвищення конкурентоспроможності, покращення можливостей управління ризиками та стимулювання зростання. По-третє, адаптація перестрахових компаній до міжнародного фінансового середовища є важливою для підвищення їхньої конкурентоспроможності та покращення якості наданих страхових послуг. Застосовуючи технологічні інновації, віддаючи пріоритет підходам, орієнтованим на клієнта, забезпечуючи відповідність нормативним вимогам і розвиваючи стратегічне співробітництво, перестрахові компанії можуть процвітати на глобалізованому ринку, надаючи послуги, які відповідають мінливим потребам клієнтів і зацікавлених сторін.

Глобалізаційні процеси мають прямий вплив на формування та розвиток українського ринку перестрахування. На вітчизняний ринок перестрахування в Україні мають вплив внутрішні та зовнішні фактори. Для розвитку надійної та сталої галузі перестрахування першочергово необхідно детально дослідити ринок та виявити проблеми та виклики з якими він стикається і сформувати стратегію щодо їхнього вирішення. Ці фактори можна поділити на внутрішні, що виникають всередині країни, і зовнішні, що випливають із глобальної чи регіональної

динаміки. Основні внутрішні та зовнішні фактори, що стримують розвиток ринку перестрахування в Україні наведено в табл.3.2.1.

Таблиця 3.2.1.

Системні прогалини у розвитку вітчизняного ринку перестрахування

Проблеми розвитку вітчизняного ринку перестрахування	
Внутрішні: - Неузгоджена нормативно-правова база, невідповідність міжнародним стандартам; - Низька місткість перестрахового ринку; - Економічна та політична нестабільність, воєнний стан; - Обмежений розмір ринку, низьке проникнення страхування; - Відсутність прозорості та досконалого інформаційного забезпечення ринку; - Відсутність професійних перестраховиків; - Відсутність спеціалізації; - Відсутність технологічного впровадження; - Волатильність валюти та економічна нестабільність.	Зовнішні: - Глобальні економічні умови; - Регуляторні зміни на ключових ринках; - Конкурентний глобальний ринок; - Політична нестабільність і геополітичні ризики; - Співпраця та інновації; - Пандемії та ризики для здоров'я.

Джерело: *сформовано на основі даних* [4; 16; 25; 49].

Серед внутрішніх проблем:

- Недосконала нормативно-правова база, яка є недостатньою для вирішення проблем, що розвиваються в галузі перестрахування; обмежене регулювання на основі ризиків, відсутні надійні регуляторні заходи на основі ризиків, що перешкоджає ефективному нагляду за перестраховиками та призводить у результаті до потенційних проблем з платоспроможністю.

- Недостатня спроможність перестрахування, що перешкоджає спроможності страховиків передавати ризики, обмежуючи загальний потенціал зростання ринку перестрахування.

- Низький рівень проникнення страхування в Україні призводить до обмеженого попиту на продукти перестрахування, що стримує потенціал зростання ринку перестрахування.

- Практики управління ризиками: деякі перестраховики не мають дієвих методів щодо попередження та управління ризиками, а також відсутні надійні інструменти моделювання катастроф та криз, що потенційно наражає ринок на фінансову нестабільність у разі масштабних або непередбачуваних подій.

- Недостатня доступність даних та відсутність прозорості у фінансовій звітності та бізнес-операціях, це призводить до зниження довіри між учасниками ринку та регулятором.

- Відсутність професійних перестраховиків та дефіцит кваліфікованих фахівців із досвідом перестрахування та управління ризиками, відсутність професійних перестраховиків.

- Відсутність спеціалізації: на вітчизняному ринку перестрахування бракує спеціалізації в певних сферах з високим попитом, таких як ризики катастроф або спеціальні лінії, що обмежує їх конкурентоспроможність на світовому ринку перестрахування.

- Обмежене застосування передових технологій і цифровізація в перестрахових операціях може перешкоджати ефективності та конкурентоспроможності на світовому ринку.

- Валютні коливання та економічна нестабільність в Україні можуть створити невизначеність для перестраховиків і стримувати іноземні інвестиції в сектор перестрахування.

Усунення внутрішніх факторів, що стримують розвиток ринку перестрахування в Україні, потребує комплексних стратегій, спрямованих на кожну конкретну проблему. Для вирішення наведених проблем запропоновано наступні заходи:

1. Перегляд та оновлення існуючих правил перестрахування, щоб вони відповідали міжнародним стандартам, таким як Solvency II. Поліпшити регуляторний нагляд та механізми забезпечення дотримання законодавчої бази.

Укласти угоди про співпрацю з міжнародними регуляторними органами для обміну знаннями та нарощування потенціалу.

2. Підвищити обсяг інвестицій в сектор перестрахування за допомогою податкових пільг, субсидій або державних програм перестрахування. Сприяти розвитку вітчизняних перестраховиків через ініціативи з розбудови потенціалу та програми технічної допомоги.

3. Проводити просвітницькі кампанії для інформування громадськості про важливість страхування та перестрахування. Запровадити стимули для страховиків пропонувати перестрахове покриття ширшому колу клієнтів.

4. Підвищити прозорість на ринку шляхом вдосконалення вимог до звітності та стандартів розкриття інформації. Створити централізовану платформу для обміну та аналізу ринкової інформації.

5. Зробити інвестиції в освітні та навчальні програми для розвитку кваліфікованої робочої сили у сфері перестрахування та управління ризиками. Ввести стимули для професіональних перестраховиків. Сприяти партнерству з міжнародними перестраховиками для забезпечення наставництва та передачі знань.

6. Інвестувати в технологічну інфраструктуру та ініціативи цифровізації для модернізації операцій перестрахування. Вводити заохочення для компаній, які використовують передові технології, такі як аналітика даних, ШІ та блокчейн.

7. Розробити план дій на випадок надзвичайних ситуацій, впровадити стратегії хеджування для зменшення валютних ризиків і стабілізації фінансових показників.

Таким чином, реалізація цих стратегій вимагає співпраці між урядовими установами, регуляторними органами, зацікавленими сторонами галузі та міжнародними партнерами, а ефективно вирішуючи внутрішні виклики, Україна зможе повністю розкрити потенціал свого ринку перестрахування та сприяти економічному зростанню та стабільності.

Серед зовнішніх проблем:

- економічні спади чи світові фінансові кризи можуть вплинути на попит на страхування та перестрахування, вплинувши на перспективи зростання українського ринку перестрахування;

- регуляторні зміни на основних ринках перестрахування, таких як ЄС чи США, мають прямий вплив на український ринок перестрахування, впливаючи на вимоги відповідності та динаміку ринку;

- жорстка конкуренція з боку глобальних перестраховиків, які мають постійну присутність на ринку та переважають фінансову потужність, може створити проблеми для українських перестраховиків у збільшенні своєї частки ринку;

- політична нестабільність і геополітичні ризики в Україні можуть вплинути на довіру інвесторів і створити невизначеність для перестраховиків, які працюють в країні;

- співпраця та інновації: небажання впроваджувати нові технології чи інноваційні бізнес-моделі, що перешкоджає здатності ринку адаптуватися до мінливих глобальних тенденцій;

- глобальні кризи в галузі охорони здоров'я, такі як пандемія COVID-19, можуть збільшити страхові вимоги та волатильність на фінансових ринках, впливаючи на стабільність і перспективи зростання сектору перестрахування.

Для вирішення зовнішніх проблем, з якими стикається розвиток ринку перестрахування, необхідно вжити профілактичних заходів для пом'якшення ризиків і використання можливостей у глобальному ландшафті. Усунення та пом'якшення зовнішніх факторів можливе шляхом наступних дій:

1. Намагатися диверсифікувати ризики за регіонами та галузями, щоб зменшити залежність від конкретних економічних умов. Відстежувати глобальні економічні тенденції та відповідно коригувати стратегії андерайтингу. Створити плани на випадок непередбачених обставин для пом'якшення впливу економічних спадів і коливань ринку.

2. Слідкувати за нормативними змінами на ключових ринках перестрахування та відповідно адаптовувати їх до вітчизняного ринку.

3. Підвищити конкурентоздатність перестраховиків, шляхом застосування інноваційній технологій. Також, налагодити стратегічні партнерства з постачальниками додаткових послуг, щоб пропонувати комплексні рішення та підвищувати цінність пропозиції. Робити інвестиції в дослідження ринку, для виявлення прогалин.

4. Сприяти співпраці з колегами в галузі, постачальниками технологій і академічними колами для стимулювання інновацій. Робити інвестиції в науково-дослідні ініціативи для вивчення нових бізнес-моделей і нових технологій. Брати участь у галузевих консорціумах та інноваційних центрах для використання колективного досвіду та ресурсів.

5. Розробити плани реагування на пандемію та стратегії безперервності бізнесу для забезпечення операційної стійкості. Удосконалити практику андеррайтингу для ефективної оцінки ризиків, пов’язаних з пандемією, і їх оцінки.

6. Намагатися створювати стійкі бізнес-плани та інвестиційні стратегії, щоб протистояти зовнішнім шокам. Розвивати культуру адаптивності та гнучкості, щоб швидко реагувати на мінливу динаміку ринку, шляхом постійної оцінки та коригування практик управління ризиками відповідно до мінливих зовнішніх факторів.

7. Зміцнити відносини з глобальними партнерами та брати участь у міжнародних форумах та галузевих асоціаціях для обміну передовим досвідом та сприяння співпраці.

8. Проводити планування сценаріїв і стрес-тестування, щоб оцінити стійкість бізнес-моделей і достатність капіталу. Заздалегідь визначити та зменшити потенційні слабкі місця.

Впроваджуючи ці дії, перестрахові компанії можуть пом’якшити зовнішні виклики, скористатися можливостями та зміцнити свої позиції на світовому ринку. Співпраця, інновації та здатність до адаптації є ключовими для навігації у складних умовах зовнішнього середовища та стимулювання сталого зростання галузі перестрахування.

Подолання внутрішніх і зовнішніх обмежень вимагає скоординованих зусиль зацікавлених сторін галузі, політиків і регуляторів. Ми вважаємо, що потрібна розробка стратегій пом'якшення цих викликів, які б включали регуляторні реформи, інвестиції в технології та інновації, підвищення можливостей управління ризиками та сприяння міжнародному партнерству та співпраці.

Визначення інтеграції ринку перестрахування у світовий фінансовий простір передбачає оцінку різних показників і характеристик, які відображають взаємозв'язок, співпрацю та відповідність міжнародним стандартам. Одним з таких показників, що демонструють величину інтеграції вітчизняного ринку є частка вхідного перестрахування, динаміку якої ми дослідили в Розділі 2. Отримані дані свідчать про неготовність вітчизняних перестраховиків нав'язувати конкурентну боротьбу світовим компаніям та низький рівень розвитку ринку перестрахування та страхування загалом. Вітчизняні страховики дуже часто не передають певні ризики на перестрахування і залишають на власному утриманні, це безпосередньо стримує розвиток перестрахування та міжнародну інтеграцію у світовий ринок[26].

Іншими ознаками інтеграції є гармонізація з міжнародними стандартами. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами має вирішальне значення для сприяння більшій інтеграції українського ринку перестрахування у світову арену. Однак існуючі невідповідності створюють проблеми для взаємодії між українськими перестраховиками та їх іноземними партнерами. Тому ми провели порівняння (додаток В) нормативної бази з регулювання перестрахової діяльності в Україні та інших зарубіжних країн (Польща, Румунія, Болгарія). В більшості країн Європи внесені зміни до регулювання перестрахування відповідно до міжнародних стандартів та вимог Європейської системи платоспроможності страхування та перестрахування. Україна поступово вводить вимоги та правила платоспроможності Solvency II для страховиків і перестраховиків, та дещо спрощує їх, відповідно до стану ринку. Частка інтеграції могла б бути суттєво вищою, коли б вітчизняне законодавство було гармонізоване з міжнародними стандартами, але маємо наступні

невідповідності, що ускладнюють взаємодію між українським перестраховиком та зарубіжним:

Таблиця 3.2.2

Проблеми невідповідності вітчизняного регулювання перестрахування та можливі наслідки

Проблема	Наслідки
Відмінності в нормативних вимогах і наглядовій практиці між Україною та іноземними юрисдикціями створюють проблеми з дотриманням законодавства для українських перестраховиків, які працюють на міжнародному рівні. Відмінності в правовій базі, що регулює договори перестрахування, механізми вирішення спорів і процедури забезпечення виконання контрактів між Україною та іноземними державами.	Збільшення регуляторного навантаження, витрат на дотримання вимог і правової невизначеності перешкоджають транскордонним операціям і обмежують доступ українських перестраховиків до ринку. Правова невизначеність, договірні суперечки та проблеми з виконанням угод підривають довіру до транскордонних угод про перестрахування.
Невідповідності в режимах оподаткування, вимогах щодо податку на джерело доходу та фіскальній політиці, пов'язаній з операціями перестрахування між Україною та іншими юрисдикціями.	Збільшення податкових зобов'язань, адміністративні складності та фінансові перешкоди перешкоджають транскордонній перестраховій діяльності та інвестиційним потокам.
Відсутність окремого ліцензування українських перестраховиків.	Створює значні перешкоди для їх міжнародної інтеграції, обмежуючи доступ до ринку, підриваючи довіру та перешкоджаючи конкуренто-спроможності на глобальних ринках перестрахування.
Фінансова звітність перестраховиків в Україні не відповідає міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, неналежне розкриття інформації	Викликає зниження довіри та довіри між міжнародними партнерами, що перешкоджає їхній доступі до світових ринків і ефективно конкурувати .

Продовження таблиці 3.2.2

Недостатнє використання або ж повна відсутність нових технологій та цифрових платформ для операцій перестрахування, обміну даними та зв'язку	зниження конкурентоспроможності та обмежений доступ до світових ринків через неефективність операцій, нижча якість обслуговування та нездатність задовольнити очікування клієнтів, що змінюються.
Низький світовий рейтинг українських перестраховиків	Веде до зниження довіри, довіри та конкурентоспроможності на світових ринках, що призводить до обмеженого доступу до міжнародних партнерств, зменшення можливостей для бізнесу та проблем із залученням клієнтів та інвесторів.
Відсутності ефективних методів оцінки та прогнозування ризиків перестрахування	Призводить до зниження довіри з боку міжнародних партнерів, обмеження доступу до ринку та посилення проблем у забезпеченні міжнародної співпраці та можливості для бізнесу.

Джерело: *сформовано автором*.

На інтеграцію вітчизняного ринку перестрахування в глобальний значний вплив мають досягнення таких технологій, як insurtech, блокчейн та інші новітні технології [18]. На нашу думку, українські перестраховики можуть не повністю використовувати новітні технології через:

- ресурсні обмеження: перестраховикам, може не вистачати фінансових ресурсів для інвестування в новітні технології. Впровадження передових технологій часто вимагає значних початкових інвестицій у програмне забезпечення, апаратне забезпечення та навчання, що може бути складним для компаній з обмеженим бюджетом.
- недостатня обізнаність: деякі українські перестраховики можуть не повністю усвідомлювати потенційні переваги впровадження новітніх технологій або не повністю розуміти, як ці технології можуть покращити їх діяльність. У галузі

наявний брак освіти та досвіду щодо потенційного застосування таких технологій, як блокчейн, штучний інтелект або аналіз даних.

- обмежений доступ до кадрів: виникає дефіцит кваліфікованих професіоналів із досвідом роботи з новими технологіями. Компанії можуть мати проблеми з найманням або утриманням професійних працівників із необхідними навичками для впровадження передових технологічних рішень і керування ними.
- та інші проблеми галузі.

Для вирішення цих проблем може знадобитися поєднання інвестицій, освіти, регуляторних реформ і культурних змін у галузі. Адже, впровадження новітніх технологій в перестрахову галузь, це не тільки крок в напрямку світової інтеграції, але й підвищення конкурентоспроможності перестраховиків та покращення якості надання послуг[30; 31].

Insurtech стосується застосування технологічних інновацій у страховій галузі. У сфері перестрахування компанії Insurtech розробляють різноманітні рішення для оптимізації процесів, покращення андеррайтингу, покращення управління ризиками та сприяння кращій комунікації та співпраці між перестраховиками та страховиками [23].

Так, наприклад, Insurtech Solutions включає аналіз (Data Analytics) та автоматизацію (Automation) даних, а також їхню цифрову передачу (Digital Distribution).

- Аналіз даних - можливість консолідувати дані перестрахування в одному централізованому сховищі та виконувати функції бізнес-аналітики вже значно покращує прибутки перевізників[34]: компанії Insurtech використовують розширену аналітику для швидкого й точного аналізу величезних обсягів даних. Ця здатність є безцінною для оцінки ризиків, визначення ціни за договорами перестрахування та розробки індивідуальних рішень.

- Автоматизація - зручний спосіб обліку всієї страхової бази, яка ведеться в режимі реального часу й у єдиному форматі [11] : рішення Insurtech автоматизують різні процеси в ланцюжку вартості перестрахування, оптимізуючи операції, зменшуючи ручні помилки та підвищуючи ефективність. Ця автоматизація сприяє

більш плавній інтеграції в глобальний ринок за рахунок підвищення операційної гнучкості та масштабованості. Для перестраховиків автоматизація їхніх процесів може означати зменшення адміністративних витрат і підвищення точності та швидкості ціноутворення. Автоматизація процесів також може означати більш ефективний і точний моніторинг умов полісу, що означає менше помилок і швидшу звірку рахунків зі страховиками [42].

- Цифрове розповсюдження: платформи Insurtech забезпечують цифрові канали розповсюдження, дозволяючи вітчизняним перестраховикам охоплювати ширшу аудиторію та розширювати свою присутність на світовому ринку. Це розширене охоплення покращує інтеграцію, зміцнюючи зв'язки з міжнародними клієнтами та партнерами та надає конкурентні переваги, які можуть збільшити дохід, підвищити продуктивність агентів і знизити витрати на залучення клієнтів. Проте реалізація цього підходу вимагає набагато більше, ніж просто вдосконалення IT-можливостей для задоволення різноманітних потреб клієнтів і підтримки їхніх бажаних форм взаємодії. Успіх залежить від бажання та здатності страховиків та перестраховиків переосмислити усталені процеси та способи роботи з точки зору, орієнтованої на клієнта, а не на продукт [44].

Технологія blockchain дозволяє швидше здійснювати окремі бізнес-процеси, знижувати ризиковість перестрахових та фінансових операцій, а також забезпечити високий ступінь довіри між партнерами в умовах максимальної транспарентності. Дана технологія характеризується швидким обміном інформацією з високим ступенем захисту [12]. У перестрахуванні технологія блокчейн використовується різними способами:

- Розумні контракти (Smart contracts): блокчейн полегшує створення та виконання смарт-контрактів, які є самовиконуваними угодами із заздалегідь визначеними умовами. Розумні контракти автоматизують транзакції перестрахування, включаючи премії, претензії та розрахунки, зменшуючи адміністративні витрати та підвищуючи прозорість. Контракти перестрахування можуть бути закодовані як смарт-контракти в блокчейні, автоматизуючи

виконання контрактів і забезпечуючи дотримання попередньо визначених умов[41].

- Покращена прозорість: Blockchain забезпечує прозорі записи транзакцій, які підлягають перевірці, сприяючи кращій видимості процесу перестрахування для всіх залучених сторін. Забезпечуючи єдине джерело для записів транзакцій, блокчейн може зменшити потребу в ручних процесах звірки, що призводить до економії коштів і підвищення ефективності [33].

- Безпека даних і конфіденційність: Blockchain пропонує надійні функції безпеки, такі як криптографічне шифрування та децентралізоване зберігання, забезпечуючи цілісність і конфіденційність конфіденційних даних перестрахування. Покращені заходи безпеки та конфіденційності підвищують довіру серед зацікавлених сторін у всьому світі, сприяючи плавній інтеграції [35].

- Запобігання шахрайству: незмінна книга блокчейну забезпечує запис транзакцій, захищений від підробки, що робить його ефективним інструментом для виявлення та запобігання шахрайству. Мінімізуючи шахрайські дії, технологія блокчейн сприяє довірі та надійності в інтегрованій екосистемі перестрахування [32].

- Штучний інтелект (Artificial Intelligence): алгоритми на основі штучного інтелекту підвищують точність андеррайтингу, ефективність обробки претензій і можливості моделювання ризиків. Розширені алгоритми можуть аналізувати великі масиви даних, щоб ідентифікувати закономірності, прогнозувати майбутні тенденції та оптимізувати стратегії перестрахування. Моделі ризиків, керовані штучним інтелектом, дозволяють перестраховикам точніше оцінювати та оцінювати ризики, що призводить до покращення результатів андерайтингу та кращого управління портфелем [37; 38].

- Інтернет речей (IoT): пристрої IoT генерують дані в режимі реального часу про застраховані активи, забезпечуючи проактивне управління ризиками та персоналізовані страхові продукти, а також генерують величезні обсяги даних, які можна використовувати для оцінки ризиків і запобігання збиткам у перестрахуванні. Наприклад, у перестрахуванні майна та від нещасних випадків

датчики IoT, встановлені в будівлях, можуть надавати дані в режимі реального часу про екологічні ризики (наприклад, температуру, вологість) і допомагати страховикам і перестрахувальникам оцінювати та зменшувати потенційні збитки [36; 39].

- Роботизована автоматизація процесів (Robotic Process Automation) - описує методологію, яка використовує програмних роботів для виконання і завершення різних технічних завдань без необхідності втручання людини: Завдяки автоматизації рутинних процесів, таких як введення даних, обробка документів і звірка, RPA може підвищити ефективність роботи, зменшити кількість помилок і звільнити людські ресурси, щоб зосередитися на більш стратегічних видах діяльності [43].

Таким чином, insurtech, блокчейн та інші передові технології відіграють ключову роль в інтеграції внутрішнього ринку перестрахування в глобальний. Використовуючи ці інновації, вітчизняні перестраховики можуть підвищити операційну ефективність, зменшити ризики, розширити охоплення ринку та сприяти співпраці з міжнародними партнерами, зрештою досягнувши більшої конкурентоспроможності та стійкості в глобальній екосистемі перестрахування.

Вітчизняний ринок перестрахування потребує сучасного оновлення, найкращий спосіб якого є застосування передової аналітики даних і методів штучного інтелекту (AI) для покращення оцінки ризиків, процесів андеррайтингу та інноваційних продуктів:

1. Прогнозна аналітика для оцінки ризиків, потрібно розробити складні прогнозні моделі, які використовують аналітику великих даних, алгоритми машинного навчання та технології штучного інтелекту для більш точної оцінки та кількісного визначення ризиків. Аналізуючи величезну кількість історичних даних і даних у реальному часі, страховики та перестраховики можуть ідентифікувати нові ризики, передбачати тенденції та оптимізувати вибір ризиків і стратегії ціноутворення.

2. Поведінкова економіка Insights, можна інтегрувати ідеї з поведінкової економіки та психології в розробку продукту перестрахування та стратегії

розповсюдження, щоб краще відповідати вподобанням споживачів, упередженням у прийнятті рішень і сприйняттю ризику. Розуміючи поведінкові чинники поведінки щодо купівлі страхування, перестраховики можуть розробити більш переконливі ціннісні пропозиції, покращити залучення клієнтів і збільшити проникнення на ринок.

3. Блокчейн для прозорості та безпеки, використовуючи смарт-контракти на основі блокчейну та технологію розподіленої книги, перестраховики можуть автоматизувати обробку претензій, зменшити адміністративні накладні витрати та зменшити ризики шахрайства, одночасно підвищуючи довіру та підзвітність на ринку.

4. Розробити інструменти моделювання кліматичних ризиків і платформ аналізу сценаріїв, які включають прогнози зміни клімату, екстремальні погодні явища та екологічні фактори в оцінку ризиків перестрахування та практику управління портфелем.

Застосування таких науково обґрунтованих та технологічно передових підходів відкриває перед перестраховиками нові можливості для зростання, стратегічної диференціації, розширення спектру послуг та створення доданої цінності як для учасників страхового ринку, так і для кінцевих споживачів. Використання цифрових технологій, штучного інтелекту, Big Data, блокчейну та інноваційних інструментів управління ризиками дозволяє не лише підвищити ефективність внутрішніх процесів перестрахових компаній, а й формує основу для зміцнення довіри клієнтів, оптимізації витрат та забезпечення конкурентних переваг в умовах глобальних змін страхового середовища.

Разом з тим, практична імплементація таких технологічних рішень та інновацій неможлива без належної підтримки з боку держави та ефективної регуляторної політики, яка має виступати не стримуючим, а навпаки — стимулюючим фактором розвитку ринку перестрахування.

Розбудова сучасної системи державного регулювання перестрахової діяльності повинна базуватися на чітко визначених принципах прозорості, відповідальності, адаптивності та інноваційної відкритості. З огляду на особливості

вітчизняного перестрахового ринку, його поточний стан та актуальні проблеми, доцільним є розробка системного підходу до формування та реалізації державної політики, що спрямована на створення сприятливого середовища для розвитку перестрахової діяльності в Україні.

Зокрема, ефективна система державного регулювання повинна передбачати:

- визначення стратегічних пріоритетів розвитку ринку перестрахування;

- поетапне узгодження національного законодавства із стандартами Європейського Союзу та міжнародними рекомендаціями IAIS;

- забезпечення фінансової стійкості перестраховиків через підвищення вимог до капіталу, прозорості діяльності та систем управління ризиками;

- впровадження інноваційних механізмів регулювання та нагляду з використанням цифрових технологій;

- стимулювання цифровізації ринку та використання новітніх технологій у діяльності перестраховиків;

- створення механізмів залучення міжнародного досвіду та іноземних інвесторів;

- розвиток кадрового потенціалу та підвищення фінансової грамотності учасників ринку;

- посилення міжнародної співпраці у сфері перестрахування.

Таким чином, враховуючи стратегічну важливість розвитку перестрахування як складової частини фінансової системи України, доцільним є комплексний підхід до формування та реалізації системи державного регулювання перестрахової діяльності, що забезпечуватиме баланс між захистом інтересів учасників ринку, стимулюванням інновацій та дотриманням принципів фінансової стійкості та прозорості.

Такий підхід створює реальні передумови для інтеграції вітчизняного перестрахового ринку у міжнародний фінансовий простір, підвищення його конкурентоспроможності та здатності ефективно реагувати на сучасні виклики та ризики.У цьому контексті розроблено авторське бачення формування та реалізації основних етапів становлення та інституційного забезпечення регуляторної системи

у сфері перестрахування, очікуваних соціально-економічних ефектів її реалізації, а також інструментів і механізмів, що забезпечують результативність державного впливу на перестраховий ринок України (рис. 3.2.1).

В умовах трансформації фінансової системи України та зростаючих викликів на ринку страхових послуг, особливо в контексті воєнних загроз і макроекономічної нестабільності, державне регулювання перестрахової діяльності набуває особливого значення. Ефективна реалізація регуляторної політики має відбуватися поетапно, з урахуванням інституційних, правових, організаційних і технологічних чинників.

Етап 1. Формування нормативно-правової бази

Розробка та удосконалення законодавчих і підзаконних актів, які безпосередньо регламентують діяльність у сфері перестрахування. Особливу увагу слід приділити гармонізації національного законодавства із директивами Європейського Союзу та рекомендаціями Міжнародної асоціації органів нагляду за страхуванням (IAIS).

Етап 2. Визначення ключових інституцій

Чіткий розподіл функцій і повноважень між основними державними органами - Національним банком України, Міністерством фінансів та іншими установами, що здійснюють контроль і нагляд за перестраховою діяльністю.

Етап 3. Формування інфраструктури ринку

Створення умов для функціонування професійних учасників перестрахового ринку: перестраховиків, брокерів, андеррайтерів, посередників. Важливим напрямом є розвиток торговельних платформ, систем внутрішнього контролю та електронного обміну інформацією.

Етап 4. Міжнародна співпраця та уніфікація стандартів

Налагодження партнерських відносин із міжнародними інституціями (IAIS, OECD, World Bank), що сприятиме імплементації кращих світових практик та забезпечить інтеграцію України до глобального перестрахового простору.

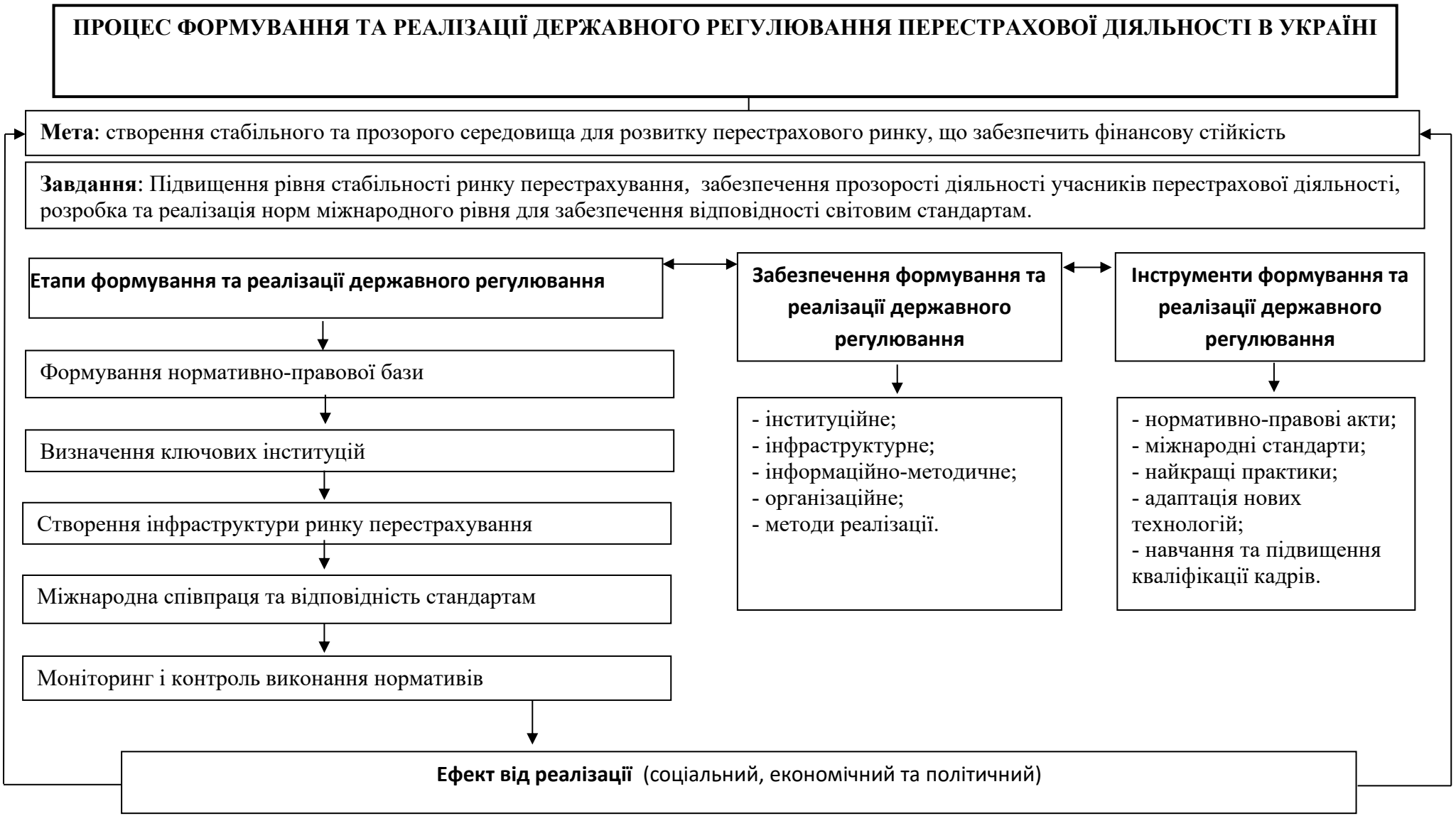

Рисунок 3.2.1. Концептуальний підхід до реалізації державного регулювання перестрахової діяльності в Україні

Джерело: *авторська розробка*

Етап 5. Моніторинг і контроль виконання нормативів

Визначення механізмів моніторингу, аудиту, перевірок та санкційного впливу для забезпечення належного дотримання стандартів як державними, так і приватними суб'єктами ринку.

Очікуваними ефектами реалізації ефективної системи державного регулювання перестрахування є:

Соціальні ефекти:

- зростання довіри громадян до страхових і перестрахових компаній;

- підвищення якості та доступності страхових послуг для кінцевих споживачів.

Економічні ефекти:

- посилення фінансової стійкості та конкурентоспроможності вітчизняних перестраховиків;

- активізація інвестицій у національну економіку через створення стабільного перестрахового середовища.

Політичні ефекти:

- формування позитивного міжнародного іміджу України як надійного партнера у сфері фінансових послуг;

- посилення контролю над перестраховим ринком на основі прозорих, правових і адміністративних механізмів.

Забезпечення реалізації державного регулювання перестрахової діяльності доцільно реалізувати через:

1. Інституційне забезпечення. Наявність ефективних регуляторних органів - НБУ, Асоціації страховиків України, інших наглядових структур, які мають повноваження у сфері регулювання перестрахування.

2. Інфраструктурне забезпечення. Формування професійної та технічної інфраструктури: торгові платформи для перестраховиків, автоматизовані розрахункові системи, інструменти цифрової взаємодії.

3. Інформаційно-методичне забезпечення. Розробка рекомендацій, методичних документів і стандартів ведення перестрахової діяльності з урахуванням кращих міжнародних практик та національних реалій.

4. Організаційне забезпечення. Налагодження взаємодії між регулятором і суб'єктами ринку, контроль виконання вимог, здійснення регулярних перевірок і моніторингу перестрахових операцій.

Методами реалізації концептуального підходу до реалізації державного регулювання перестрахової діяльності в Україні є проведення системних освітніх програм і підвищення кваліфікації учасників ринку; впровадження цифрових технологій для автоматизації звітності, аналітики та нагляду; інструменти формування та реалізації регулювання; нормативно-правові акти: Закон України «Про страхування», акти НБУ щодо капіталу, ліцензування, звітності[29].

Важливими інструментами формування та реалізації державного регулювання є: врахування міжнародних стандартів, зокрема: адаптація стандартів IAIS та ЄС, імплементація кращих зарубіжних моделей, зокрема, врахування досвіду регулювання перестрахування у країнах ЄС, США, Канаді, технологічна модернізація, що полягає у впровадженні блокчейну для прозорості операцій, аналітики даних, смарт-контрактів; освіта і розвиток людського капіталу, зокрема, створення програм сертифікації та безперервного навчання для регуляторів, брокерів, перестраховиків.

Отже, формування ефективної системи державного регулювання перестрахової діяльності в Україні має базуватися на інституційній спроможності, системності підходів, міжнародному співробітництві та використанні цифрових технологій. Реалізація запропонованих етапів та механізмів дозволить не лише стабілізувати вітчизняний ринок перестрахування, а й створити передумови для його інтеграції у світову фінансову систему.

Висновки до розділу 3

Перестрахування є стратегічним інструментом управління фінансовими ризиками, який відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності страхового ринку, зниженні ризику неплатоспроможності страхових компаній та зростанні стійкості фінансової системи загалом.

Аналіз сучасних технологічних тенденцій у сфері InsurTech засвідчив високу ефективність цифрових рішень у підвищенні точності андеррайтингу, автоматизації процесів та зменшенні операційних витрат. Особливу увагу слід приділити впровадженню інтелектуальних алгоритмів, прогнозної аналітики та рішень на основі великих даних (Big Data), які дозволяють забезпечити персоналізовану оцінку ризиків, прогнозування тенденцій і підвищення швидкості прийняття рішень. Системна інтеграція блокчейн-технологій у перестрахування створює підґрунтя для прозорості угод, автоматизації виконання контрактів через смарт-контракти та зниження рівня шахрайства. Це сприяє зростанню довіри між учасниками ринку — страховиками, перестраховиками та регуляторами, а також підвищує ефективність ринкової взаємодії.

Значна увага приділяється впливу поведінкової економіки на формування ринкової пропозиції. Використання даних про споживацькі упередження, уподобання і рішення у сфері страхування сприяє підвищенню ефективності просування продуктів, поліпшенню клієнтського досвіду та зростанню рівня довіри до страховиків. У контексті зростання кліматичних ризиків підтверджено доцільність розробки та впровадження платформ прогнозування і сценарного аналізу, що дозволяють ефективно реагувати на загрози, пов’язані з екстремальними погодними явищами. Використання кліматичних моделей у перестраховій практиці забезпечує більш точну оцінку ризиків, вдосконалення портфельного управління та сприяє розробці нових продуктів страхового захисту.

Розвиток ринку перестрахування потребує системного оновлення нормативно-правової бази відповідно до стандартів ЄС, зокрема Директив Solvency II, що сприятиме зміцненню фінансової стійкості страхового ринку,

підвищенню прозорості діяльності перестраховиків і забезпеченню захисту інтересів страхувальників. Ключовим фактором ефективного розвитку ринку виступає також державна підтримка інноваційних процесів, зокрема сприяння впровадженню новітніх технологій, створенню регуляторного середовища, що стимулює розвиток інституційної спроможності суб'єктів перестрахування.

З метою підвищення точності андеррайтингу, зменшення суб'єктивності у прийнятті рішень і зниження операційних ризиків, доцільно впроваджувати алгоритми машинного навчання (Machine Learning) та технології штучного інтелекту (AI) у процеси перестрахової діяльності. Це також створює передумови для формування адаптивних моделей управління ризиками, які враховують як глобальні економічні тенденції, так і специфіку національного ринку. Загалом, впровадження передових цифрових рішень, зокрема інструментів штучного інтелекту, блокчейну, поведінкової економіки та кліматичних моделей, сприяє глибокій трансформації ринку перестрахування, підвищенню його гнучкості, ефективності та конкурентоспроможності.

Формування сучасної системи державного регулювання перестрахування в Україні має базуватись на принципах системності, інституційної спроможності, міжнародного співробітництва та цифрової інтеграції, що дозволить забезпечити стабільне функціонування ринку в умовах зовнішніх викликів і створити умови для інтеграції до глобального фінансового середовища.

Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у третьому розділі дисертаційної роботи знайшли своє відображення у наступних публікаціях: [27-31; 35].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Віленчук О. М. Проблеми та перспективи адаптації та інтеграції України у глобальний страховий простір. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 42. 2022. С. 20

2. Волосович С. В., Василенко А. В., Микитюк І. С., Янчевська К. П. Страхові екосистеми в умовах пандемії. *Інвестиції : практика та досвід.* 2022. № 2. С. 30–35. URL: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/784

3. Волосович, С., Нежива, М., Сіренко, Н., & Микитюк, І. Financial services in the development of the BigTech ecosystem. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. №4(57). С.55–66. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4454

4. Галицька Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку перестрахування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7672 (дата звернення: 24.07.2024).

5. Єрмошенко А. М. Ризики діяльності страховиків і шляхи їх зменшення. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6 (96). С. 207–215.

6. Журавка О. С. Страхування : навчальний посібник. Суми. 2020. 350 с. URL:https://core.ac.uk/download/pdf/324218949.pdf(дата звернення: 10.08.2023).

7. Журавка О. С**.,** Босак І. Л., Кубах Т. Г., Мордань Є. Ю. Аналіз та прогнозування розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні. *Вісник Сумського державного університету.* Серія Економіка. 2022. № 2. С. 50−58. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/2_2022/5.pdf

8. Звіт про управління приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «Кардіф» за 2021 рік URL: https://cardif.com.ua/wp-content/uploads/2018/12/Zvit-pro-upravlinnya_2021.pdf (дата звернення: 10.08.2023).

9. Корват О.В. Ризики діяльності страховика. Х., 2008. 20с. (Препр. / ХДТУБА).

10. Левченко, В., Бойко, А., Савченко, Т., Боженко, В., Гуменна, Ю., & Пілін, Р. Державне регулювання економічної безпеки шляхом застосування інноваційного підходу до її оцінки. Маркетинг та менеджмент інновацій. 2019. №4. С.364–372.

11. Любашенко І. Автоматизація страхування: теорія та досвід . *Іншуртех. Фінтех. Цифровізація* .URL: https://forinsurer.com/public/03/03/14/341 (дата звернення: 26.07.2024).

12. Нагайчук Н. Г. Можливості використання технології blockchain у страхуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(2). С. 104-108. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(2)__24. (дата звернення: 26.07.2024).

13. Науменкова С., Міщенко С., Міщенко В. Цифрова фінансова інклюзія для прискорення досягнення цілей сталого розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Економіка. 2023. №1(222), С.102-112. URL: https://econom.bulletin.knu.ua/article/view/1133

14. Омельчук Я. А. Основні принципи організації ефективної системи комплаєнс-контролю та проблеми їх впровадження у банках України. *Фінансовий простір*. 2018. №1. С. 83-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_1_12 (дата звернення: 17.08.2023).

15. Опешко Н.С. Визначення сутності поняття «достатність капіталу страхової компанії». *Ефективна економіка.* 2012. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1455 (дата звернення: 17.08.2023).

16. Панченко О.І., Савченко Т.В. Проблеми та перспективи розвитку перестрахувального ринку в Україні. URL: https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/18.pdf. (дата звернення: 24.07.2024).

17. Пікус Р. В. Класифікація фінансових ризиків страхових компаній – основа ефективного ризик-менеджменту. *Вісник Київського національного*

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2006. № 81–82. С. 108–112

18. Попова, Л. В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. *Проблеми сучасних трансформацій.* Серія: економіка та управління. 2022. №5. URL:https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-08-02 (дата звернення: 25.07.2024).

19. Приказюк Н. В., Білокінь Л. О. Теоретичне упорядкування методів та інструментів фінансового ризик-менеджменту страхових компаній. *Економічний аналіз.* 2017. Том 27. №1. С. 139-149.

20. Приказюк Н., Марченко К. Маркетингові стратегії страховиків в умовах діджиталізації: сучасна практика та перспективи розвитку. *Економічний аналіз.* 2022. Том 32. № 1. С. 236-247. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2037

21. Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика Нацкомфінпослуг; Розпорядження, Вимоги від 04.02.2014 № 295 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0344-14#Text (дата звернення: 07.08.2023).

22. Про затвердження Вимог щодо регулярного проведення стрес-тестування страховиками та розкриття інформації щодо ключових ризиків та результатів проведених стрес-тестів [...] Нацкомфінпослуг; Розпорядження, Вимоги, Форма типового документа від 13.02.2014 № 484 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0352-14#Text (дата звернення: 18.08.2023).

23. Сосновська О. О., Сіренька І.І. Тенденції інноваційного розвитку страхових компаній в Україні. *Європейський науковий журнал Економічних та фінансових інновацій*. 2021. Т. 2. No 8. С. 20–30. DOI: https://doi.org/10.32750/2021-0202 (дата звернення: 25.07.2024).

24. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т.А. Говорушко. К.: Львів: «Магнолія 2006», 2014. 328 с.

25. Тарасенко В. О., Рудь І. Ю. Ринок перестрахування в Україні: сучасний стан та перспективи. *Електронний науковий журнал.* 2020. С. 225. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/40.pdf (дата звернення: 23.07.2024).

26. Третяк К. В. Ринок перестрахування в Україні: формування та перспективи розвитку : дис. канд. економ. наук : 08.00.08 . Київ, 2016. 261 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2016/dis_Tretiak.pdf (дата звернення: 18.06.2024).

27. Управління ризиками: Навчальний наочний посібник: навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент» / М.О. Кравченко, К.О. Бояринова, К.О. Копішинська; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 432с.

28. Шкурко В. І. Перестрахування як метод управління ризиками. *Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference.* Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. Pp. 450-453. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/EURASIAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-23-25.10.22.pdf

29. Шкурко В. Концептуальні засади державного регулювання перестрахової діяльності. *Ефективна економіка*. 2023. №4. URL:https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1461/1471

30. Шкурко В. Цифровізація сектору перестрахування. *Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 квітня 2024 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : ДТЕУ. 2024.с.148-150. URL:https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/fcd20406e26a177cec674c0785c4a182.pdf

31. Шкурко В.І., Морозова Л.С., Роль цифрових технологій у розвитку ринку перестрахування. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №1(37).С.207-215. URL:https://www.researchgate.net/publication/385258343_Rol_cifrovih_tehnologij_u_rozvitku_rinku_perestrahuvanna

32. Arthur C. Codex Blockchain in Insurance: Reducing Fraud and Enhancing Trust URL: https://reintech.io/blog/blockchain-in-insurance-reducing-fraud-enhancing-trust (дата звернення: 27.07.2024).

33. Blockchain in Insurance URL: https://consensys.io/blockchain-use-cases/finance/insurance (дата звернення: 27.07.2024).

34. Craig Robinson Data Analytics – The Next Big Thing in Reinsurance? URL: https://sapiens.com/blog/data-analytics-the-next-big-thing-in-reinsurance/ (дата звернення: 26.07.2024).

35. Data Privacy and Insurance URL: https://content.naic.org/insurance-topics/data-privacy-and-insurance (дата звернення: 27.07.2024).

36. Digital ecosystems for insurers: Opportunities through the Internet of Things URL:https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/digital-ecosystems for-insurers-opportunities-through-the-internet-of-things (дата звернення: 28.07.2024).

37. How AI could change insurance URL:https://commercial.allianz.com/news-and-insights/expert-risk-articles/AI.html (дата звернення: 27.07.2024).

38. Insurance 2030—The impact of AI on the future of insurance URL:https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/insurance-2030-the-impact-of-ai-on-the-future-of-insurance (дата звернення: 27.07.2024).

39. Opting in: Using IoT connectivity to drive differentiation. The Internet of Things in insurance URL:https://www2.deloitte.com/tr/en/pages/financial-services/articles/innovation-in-insurance-internet-of-things-iot.html (дата звернення: 28.07.2024).

40. Shkurko V. State regulation of reinsurance activities in Ukraine during the war. *Economics & Education.* 2024. № 9(3). P. 37-42. (0,4 друк. арк.) URL:http://baltijapublishing.lv/index.php/econedu/article/view/2553

41. Smart Contracts in Insurance. Architecture, Tech Stack, Success Stories URL: https://www.scnsoft.com/insurance/smart-contracts (дата звернення: 27.07.2024).

42. The benefits of reinsurance automation solutions URL: https://www.pasolutions.com/blog/benefits-of-reinsurance-automation-solutions (дата звернення: 26.07.2024).

43. Top 10 RPA Use Cases In Insurance Industry URL: https://automationedge.com/blogs/top-rpa-use-cases-in-insurance-industry/ (дата звернення: 28.07.2024).

44. Waddell R., Candreia A., Cockerill D., Codella S., Durmus S., and Hofer T. Winning the Digital Future of Insurance Distribution URL: https://www.bcg.com/publications/2023/insurance-industry-competitive-advantage-with-digital-distribution (дата звернення: 26.07.2024).

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад та практичних аспектів розвитку ринку перестрахування в Україні зроблено наступні висновки:

1. Перестрахування виконує ключову функцію забезпечення фінансової стійкості страхового ринку, дозволяючи страховикам ефективно управляти великими і специфічними ризиками. Водночас ефективність функціонування перестрахового сегмента значною мірою залежить від якості державного регулювання. На сучасному етапі в Україні спостерігається відсутність чіткої інституційної диференціації між регулюванням страхової та перестрахової діяльності, що ускладнює реалізацію спеціалізованих заходів впливу та стримує розвиток перестрахового ринку. Наявні нормативно-правові акти (Цивільний кодекс України, Закон України «Про страхування», акти НБУ, КМУ тощо) мають фрагментарний характер і не забезпечують достатнього рівня деталізації вимог до суб’єктів перестрахування, кваліфікації посередників, стандартів управління ризиками та електронізації процесів.

2. Сучасна модель регулювання повинна поєднувати правові, організаційні та цифрові інструменти впливу, орієнтовані на забезпечення балансу між інтересами держави, учасників ринку та споживачів перестрахових послуг. На основі вивчення європейського досвіду обґрунтовано доцільність запровадження дуалістичної моделі регулювання перестрахування, що поєднує наднаціональні стандарти з урахуванням національної специфіки. Зазначено, що Україна має всі передумови для адаптації такої моделі з урахуванням власних економічних і правових реалій.

3. Удосконалено методологічний підхід до порівняльного аналізу систем державного регулювання перестрахової діяльності, який базується на систематичній оцінці ключових інституційних параметрів, інструментів та механізмів регуляторного впливу в різних країнах. Запропонований підхід дає змогу більш повно оцінювати ефективність альтернативних моделей регулювання, враховуючи особливості економічного розвитку та структуру фінансових ринків,

що, у свою чергу, забезпечує обґрунтування напрямів підвищення результативності, адаптивності та стійкості національної системи регулювання перестрахової діяльності до сучасних викликів у сфері страхування.

4. Проведений статистичний аналіз виявив, що у 2016–2024 рр. кількість страхових компаній в Україні скоротилася з 361 до 101, що зумовлено, зокрема, процесами консолідації ринку. Попри загальне зростання обсягів валових страхових премій, рівень проникнення страхування в Україні зменшився з 1,13% до 0,7%, а в перестрахуванні — з 0,37% до 0,2%. Це свідчить про звуження страхового покриття та зменшення потреби в перестрахуванні, що може бути наслідком погіршення економічної ситуації, зниження довіри та обмежених інструментів ринкової підтримки.

5. Узагальнено та систематизовано основні ризики перестрахувальної діяльності, на основі чого розроблено матрицю ризиків перестраховика, яка враховує ймовірність настання ризикових подій і їхній потенційний вплив на капітал. Запропоновано використовувати цю матрицю для формування сценаріїв управління ризиками та оперативного прийняття рішень. Сформовано підходи до вдосконалення системи управління ризиками перестраховика з використанням інструментів великих даних та штучного інтелекту. Запропонована модель включає такі етапи: інтеграція даних; інтелектуальний аналіз; розробка планів дій; візуалізація та інтерпретація результатів; автоматизація управлінських рішень.

6. На основі вивчення зарубіжного досвіду запропоновано розробити «Дорожню карту» адаптації Директив Solvency I та Solvency II до українських реалій, що включає: оцінку поточного стану; розробку регуляторної бази; запровадження стандартів управління капіталом і ризиками; моніторинг ефективності; подальшу інтеграцію з європейським ринком перестрахування. Сформульовано принципи ефективного управління ризиками перестраховика, серед яких: визначення ризик-апетиту, проведення комплексної оцінки ризиків, забезпечення достатнього капіталу, диверсифікація, стрес-тестування та розробка антикризових стратегій.

7. Запропоновано створення інноваційного центру перестрахування — платформи співпраці страховиків, перестраховиків, технологічних провайдерів та регуляторів, що сприятиме інноваціям, цифровізації, обміну досвідом і впровадженню сучасних технологій (AI, Big Data, blockchain) в перестраховій сфері. Ефективне державне регулювання перестрахової діяльності має ґрунтуватися на системному підході, який передбачає поєднання нормативно-правового вдосконалення, міжнародної інтеграції, цифрової трансформації та розвитку інституційної спроможності регулятора. Успішна реалізація запропонованих заходів дозволить створити конкурентоспроможний, інноваційний та фінансово стійкий ринок перестрахування, здатний забезпечувати захист національних інтересів і сприяти економічній стабільності України.

8. Розвиток ринку перестрахування потребує системного оновлення нормативно-правової бази відповідно до стандартів ЄС, зокрема Директив Solvency II, що сприятиме зміцненню фінансової стійкості страхового ринку, підвищенню прозорості діяльності перестраховиків і забезпеченню захисту інтересів страхувальників. Ключовим фактором ефективного розвитку ринку виступає також державна підтримка інноваційних процесів, зокрема сприяння впровадженню новітніх технологій, створенню регуляторного середовища, що стимулює розвиток інституційної спроможності суб’єктів перестрахування.

9. З метою підвищення точності андеррайтингу, зменшення суб’єктивності у прийнятті рішень і зниження операційних ризиків, доцільно впроваджувати алгоритми машинного навчання (Machine Learning) та технології штучного інтелекту (AI) у процеси перестрахової діяльності. Це також створює передумови для формування адаптивних моделей управління ризиками, які враховують як глобальні економічні тенденції, так і специфіку національного ринку. Загалом, впровадження передових цифрових рішень, зокрема інструментів штучного інтелекту, блокчейну, поведінкової економіки та кліматичних моделей, сприяє глибокій трансформації ринку перестрахування, підвищенню його гнучкості, ефективності та конкурентоспроможності.

10. Формування сучасної системи державного регулювання перестрахування в Україні має базуватись на принципах системності, інституційної спроможності, міжнародного співробітництва та цифрової інтеграції, що дозволить забезпечити стабільне функціонування ринку в умовах зовнішніх викликів і створити умови для інтеграції до глобального фінансового середовища.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Динаміка основних показників перестрахового ринку України протягом 2016-2021 років, станом на 01.01., млн грн*

	Обсяг коштів						Абсолютне вітхилення				
Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
Сплачено на перестрахування	9911,3	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	11869,6	2757,4	5664,9	-392,9	-1227,3	-4843,8
перестраховикам-резидентам	7381,1	8706,4	14937,4	14943,2	13415,2	8 350,7	1325,3	6231,0	5,8	-1528,0	-5064,5
перестраховикам-нерезидентам	2530,2	3962,3	3396,2	2997,5	3298,2	3 518,9	1432,1	-566,1	-398,7	300,7	220,7
Виплати, компенсовані перестраховиками	1345,8	1233,2	1208,2	2459,0	2508,2	2 310,2	-112,6	-25,0	1250,8	49,2	-198,0
перестраховикам-резидентам	497,7	278,5	280,0	430,8	297,8	400,9	-219,2	1,5	150,8	-133,0	103,1
перестраховикам-нерезидентам	848,1	954,7	928,2	2028,2	2210,4	1 909,3	106,6	-26,5	1100,0	182,2	-301,1
Отримані страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	38,1	40,1	46,1	48,4	56,8	58,7	2,0	6,0	2,3	8,4	1,9
Виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам	12,9	14,2	13,8	44,4	8,9	-	1,3	-0,4	30,6	-35,5	-8,9

ДОДАТОК Б
Перелік страховиків, що мають право здійснювати операції з з перестраховиками-нерезидентами*

№	Повне найменування страховика	Код СК за ЄДРПОУ	Номер та дата рішення про включення страховика до Переліку
1	ПрАТ "СТРАХОВА ГРУПА "ТАС"	30115243	№21/383-рк від 06.03.2023
2	ПрАТ “СТРАХОВА КОМПАНІЯ “УНІВЕРСАЛЬНА”	20113829	№21/384-рк від 06.03.2023
3	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «УНІКА»	20033533	№21/418-рк від 13.03.2023
4	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	33908322	№21/419-рк від 13.03.2023
5	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРКС»	20474912	№21/420-рк від 13.03.2023
6	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ПЗУ УКРАЇНА»	20782312	№21/421-рк від 13.03.2023
7	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ТАС»	30929821	№21/422-рк від 13.03.2023
8	АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ІНГО»	16285602	№21/503-рк від 20.03.2023
9	ПрАТ «СТРАХОВІ ГАРАНТІЇ УКРАЇНИ»	33832772	№21/564-рк від 29.03.2023
10	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «БУСІН»	19492371	№21/638-рк від 04.04.2023
11	ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ГАРДІАН»	35417298	№21/703-рк від 17.04.2023
12	ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ»	20602681	№21/704-рк від 17.04.2023
13	ПрАТ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТРАХОВИЙ АЛЬЯНС»	19411125	№21/715-рк від 17.04.2023
14	ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ПЕРША»	31681672	№21/741-рк від 24.04.2023

*Відповідно до вимог 14 постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” (зі змінами) Національний банк України розміщує Перелік страховиків на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку України та/або вносить до нього відомості протягом трьох робочих днів із дня прийняття рішень, зазначених у пунктах 14, 14 цієї постанови. Перелік страховиків має містити, зокрема інформацію про номер та дату відповідного рішення Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності НБФУ Національного банку України про виключення страховика з Переліку страховиків.

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Порівняльна характеристика регулювання перестрахової діяльності в Україні, Польщі, Болгарії та Румунії

Польща	
Регулятор	Управління фінансового нагляду Польщі the Polish Financial Supervision Authority (Komisja Nadzoru Finansowego) (KNF)
Організаційно-правова форма товариства	Акціонерне товариство. Товариство взаємного страхування. Європейська компанія (Societas Europaea).
Ліцензування	Документи на отримання ліцензії від KNF: Бізнес-план на перші три фінансові роки діяльності. Проекти загальних умов. Доказ того, що засновники мають відповідні базові власні кошти для покриття вимог до мінімального капіталу, що дорівнює принаймні абсолютному мінімуму вимог до мінімального капіталу.
Вимоги до капіталу	ґрунтуються на Директиві Solvency II: MCR повинен дорівнювати або перевищувати фіксовану суму в 3 млн євро. SCR>MCR. Власні кошти> SCR,MCR.
Управління ризиками	Створюються стратегії, політики, процеси та процедури звітності СУР, адекватну масштабам і профілю операцій, СУР здатна ефективним і безперервним чином, ідентифікувати, вимірювати, контролювати, керувати та звітувати як окремо, так і в сукупності рівень ризиків, яким піддається або може бути піддана (пере)страхова компанія
Вимоги до звітності	регулярні звіти до PFSA з детальним описом своєї фінансової та операційної діяльності.
Оподаткування	-Корпоративні платники податку, включно зі страховиками та перестраховиками, зазвичай підлягають сплаті за єдиною ставкою податку на прибуток на прибуток у розмірі 19%. -Податок на певні фінансові установи- накладається на вартість активів з певними пороговими значеннями та відрахуваннями, сплачується щомісяця за ставкою 0,0366% на місяць. У випадку страховиків і перестраховиків поріг становить 2 мільярди злотих.
Вирішення спорів	Арбітражний суд при Управлінні фінансового нагляду Польщі, Фінансовий омбудсмен

Таблиця В.2

Болгарія	
Регулятор	Комісія з фінансового нагляду Болгарії (FSC)
Організаційно-правова форма товариства	1. акціонерна або європейська компанія, яка отримала ліцензію на здійснення внутрішнього перестрахування; 2. особа, яка отримала ліцензію на здійснення внутрішнього перестрахування за місцезнаходженням бізнесу в іншій державі-члені (перестраховик з іншої держави-члена); 3. особа, яка отримала дозвіл на вхідне перестрахування за місцезнаходженням бізнесу в третій країні (перестраховик із третьої країни) через філію, зареєстровану відповідно до Закону про торгівлю, та яка отримала ліцензію відповідно до цього Кодексу. (3)Європейська компанія. Європейське кооперативне товариство
Ліцензування	Заява з: Статут; перелік акціонерів та кількість акцій якими вони володіють;документ, виданий банком, що засвідчує грошові внески, сплачені за підписані акції; документи та інформація згідно зі статтею 69 – для осіб, які/які набувають частки участі згідно зі статтею 68 (1) та документи та інформація згідно зі статтею 73 – для осіб, які/які набувають більше одного відсотка акції компанії; 5. Докази того, що: а) страховик або перестраховик, відповідно, зможе підтримувати в майбутньому прийнятні власні кошти для покриття вимог щодо платоспроможності капіталу; б) страховик або перестраховик, відповідно, зможе підтримувати в майбутньому прийнятні основні власні кошти для покриття вимог щодо мінімального капіталу; b) страховик без права доступу до спільного ринку зможе в майбутньому підтримувати прийнятні основні власні кошти для покриття гарантійного капіталу; 8. дані про осіб, разом із доказами відповідності відповідним вимогам щодо кваліфікації та доброї репутації; 9. програму діяльності перестраховика відповідно.
Вимоги до капіталу	6 мільйонів левів (приблизно 3 мільйони євро). Має підтримуватися маржа платоспроможності, яка розраховується як відсоток від їхніх технічних резервів. Вимоги щодо мінімального капіталу не можуть бути меншими за такі абсолютні мінімальні суми: 1)3 900 000 євро в левовому еквіваленті – для перестраховика; 2)еквівалент у левах 1 300 000 євро – для кептивного перестраховика;

	3)загальна сума сум за пунктами 1 та 2 для страховиків, які одночасно здійснюють операції (4) вимога до мінімального капіталу не може бути меншою за 25 відсотків і не може перевищувати 45 відсотків вимоги до платоспроможності капіталу, розрахованої відповідно до стандартної формули або за допомогою внутрішньої моделі, включаючи всі доповнення до капіталу
Управління ризиками	включає стратегії, процеси та процедури звітності з метою постійної ідентифікації, вимірювання, відстеження, управління та звітування про ризики, яким він піддається або можуть бути викриті як ізольовано, так і в повному обсязі, а також їх взаємозв'язок. СУР повинна охоплювати ризики, які включені в розрахунок вимоги до платоспроможності капіталу, і ризики, які можуть вплинути на власні кошти страховика або перестраховика та покриття його гарантійного капіталу та власного капіталу. Маржа платоспроможності коштів, а також ризики, які повністю або частково не включені в цей розрахунок. СУР охоплює такі сфери: 1. андеррайтингова діяльність та формування технічних резервів; 2. управління активами та пасивами; 3. інвестиції та, зокрема, похідні інструменти та інші подібні зобов'язання; 4. Управління ризиками у сфері ліквідності та концентрації; 5. управління операційним ризиком; 6. перестрахування та інші методи зменшення ризику; 7. інші сфери на розсуд страховика або перестраховика.
Вимоги до звітності	повинні підготувати річні фінансові звіти та регулярні фінансові звіти та інформаційні резюме зі структурою (формою) та змістом відповідно до розпорядження Комісії, згідно з яким вимоги Директиви 91/674/ Запроваджено Постанову Ради ЄЕС від 19 грудня 1991 року щодо річних фінансових звітів та консолідованих фінансових звітів страхових компаній та інших вимог до звітності. Для цілей фінансового нагляду страховик або перестраховик подає до Комісії: 1. річну фінансову звітність – у строки Регламенту (ЄС) 2015/35; 2. щорічні інформаційні зведення, звіти та додатки – у строки, передбачені Регламентом (ЄС) 2015/35; 3. квартальні звіти, інформаційні зведення та додатки – у строки, передбачені Регламентом (ЄС) 2015/35; 4. (*) місячні звіти та зведені відомості – до кінця місяця, що настає за місяцем, якого вони стосуються.

Оподаткування	ставка податку на прибуток підприємств у Болгарії наразі становить 10% Перестрахові компанії також платять ПДВ на їхні послуги та товари, а також інші податки та збори, пов'язані з їх господарською діяльністю. Конкретні податкові зобов'язання перестрахової компанії залежатимуть від різних факторів, включаючи розмір компанії, структуру та вид діяльності, яку вона здійснює.
Вирішення спорів	У разі суперечки у зв'язку зі скоординованою угодою Комісія може повідомити Європейський орган і може вимагати від нього допомоги відповідно до статті 19 Регламенту (ЄС) № 1094/2010. Позасудове вирішення спорів Застрахована особа має право звернутися до об'єктивного та неупередженого органу для позасудового вирішення спорів у всіх випадках розбіжностей зі страховиком у зв'язку з договором страхування судових витрат.
Спеціалізація компанії	Страхування життя Загальне страхування Перестрахування за всіма видами страхування
План відновлення	Протягом 2-місячного терміну з моменту встановлення невідповідності вимогам щодо платоспроможності капіталу або відповідно маржі платоспроможності страховик або перестраховик відповідно зобов'язаний підготувати та подати на затвердження Комісії план досягнення платоспроможності, який повинен передбачати протягом 6 місяців з моменту встановлення невідповідності: 1. відновлення прийнятних власних коштів до рівня, що забезпечує покриття вимог до платоспроможності капіталу або маржі платоспроможності відповідно, та/або 2. обмеження профілю ризику таким чином, щоб гарантувати відповідність вимог до платоспроможності капіталу наявним прийнятні власні кошти. (2) Протягом одного місяця з моменту встановлення невідповідності вимогам щодо мінімального капіталу або відповідно гарантійному капіталу страховик або перестраховик відповідно зобов'язаний за пропозицією заступника Голови Комісії підготувати та надати на затвердження Комісії реалістичний короткостроковий план, у якому у строк не більше трьох місяців з дня встановлення невідповідності передбачати: 1. відновлення прийнятних основних власних коштів до рівня, що забезпечує покриття вимог щодо мінімального капіталу та гарантійного капіталу, та/або

	2. обмеження профілю ризику таким чином, щоб гарантувати відповідність вимог до мінімального капіталу наявним відповідним основним власним коштам. (4) Плани згідно з частинами 1 і 2 також повинні містити дані та докази щодо: 1. прогнозна оцінка витрат на придбання, адміністративних та інших управлінських витрат, включаючи комісійні для страхових або перестрахових посередників; 2. прогнозна оцінка доходів і витрат у зв'язку з прямою страховою діяльністю, вхідним і зовнішнім перестрахуванням; 3. Прогнозований баланс; 4. прогнозована оцінка фінансових ресурсів, призначених для покриття технічних резервів, вимоги до платоспроможності капіталу та маржі платоспроможності, а також вимоги до мінімального капіталу та гарантійного капіталу відповідно; 5. загальна політика у сфері перестрахування; 6. заходи щодо обмеження профілю ризику, якщо такі передбачені, та спосіб, у який вони впливають на вимогу до капіталу; 7. інші конкретні заходи щодо забезпечення виконання вимог Кодексу; 8. джерела фінансових ресурсів для виконання плану; 9. додаткові вимоги, передбачені актом Європейської Комісії щодо страховика, який застосовує Розділ 3, і щодо перестраховиків.

Таблиця В.3

Румунія	
Регулятор	Орган фінансового нагляду Румунії (ASF)
Організаційно-правова форма товариства	a)акціонерне товариство; b)тов спільні зобов'язання; c) європейські компанії,; d) Європейські кооперативні товариства
Ліцензування	Заявка повинна містити інформацію про структуру власності вашої компанії, бізнес-план і процедури управління ризиками. Надати підтверджуючу документацію, наприклад фінансову звітність, підтвердження акціонерного капіталу та інформацію про вашу команду управління та ключовий персонал.
Вимоги до капіталу	Обсяг власних коштів :еквівалент 3 600 000 євро, для перестраховиків; еквівалент 1 200 000 євро, для кептивних перестраховиків. MCR не повинен опускатися нижче 25% і не перевищувати 45% SCR, який може включати будь-який додатковий капітал платоспроможності; до 31 грудня 2017 року MCR має дотримуватися відсотків, застосованих до SCR, розрахованих відповідно до стандартної формули.
Управління ризиками	a) включати стратегії, процеси та процедури звітності; b) сприяти ідентифікації, оцінці, моніторингу, управлінню та звітуванню на безперервній основі про ризики, яким вони піддаються або можуть бути піддані, та їх взаємозалежності; в) добре інтегруватися в організаційну структуру; d) мати чітко визначені стандарти для осіб, які ефективно керують компанією або виконують інші ключові чи критичні функції.
Вимоги до звітності	регулярні звіти та додаткову інформацію, що надсилаються суб'єктами господарювання. Підприємства повинні публічно розкривати, щорічно звіт про свою платоспроможність та фінансовийстан Звіт: a) бізнес і продуктивність підприємство; б) система управління та її оцінка адекватність профілю ризику підприємства; c) чутливість і ризик, пом'якшення та концентрація, окремо для кожної категорії ризику; d) основи та методи, що використовуються для оцінки активи, технічні резерви та інші зобов'язання, окремо для кожного з них разом з ан

	пояснення будь-яких істотних відмінностей між ними основи, методи та основні припущення та використані для їх оцінки у фінансовій звітності; е) управління капіталом, включаючи принаймні наступне: (i) структуру та суму власних коштів та їх якість; (ii) суми SCR та MCR; (iii) основні відмінності між базовим активом припущення стандартної формули та будь-якої іншої внутрішня модель, що використовується для розрахунку SCR; (iv) сума будь-якого недотримання SCR та сума будь-якого недотримання MCR протягом звітного періоду, навіть якщо згодом вирішено.
Оподаткування	податок на прибуток підприємств (CIT) на прибуток, отриманий з румунських джерел – 16%
Вирішення спорів	Бухарестський апеляційний суд, Адміністративний спір і Фіскальний відділ.
Спеціалізація компанії	Страхування життя, страхування інших видів ніж життя, композитне перестрахування
План відновлення	ст. 102. – План відновлення, згаданий у ст. 99(2) та фінансова схема, зазначена у ст. 100(2) повинен принаймні документально включати наступне: а) кошторис управлінських витрат, зокрема поточні загальногосподарські витрати та комісії; б) кошторис доходів і видатків щодо прямий бізнес, акцепти перестрахування та перестрахові цесії; в) прогнозний баланс; г) кошторис фінансових ресурсів, призначених для охоплюють технічні резерви, SCR та MCR; д) поліс перестрахування.

Таблиця В.4

Україна	
Регулятор	Національний банк України
Організаційно-правова форма товариства	ФУ, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України "Про господарські товариства", з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Зареєстровані Уповноваженим органом постійні представництва у формі філій іноземних СК, які також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності Експортно-кредитне агентство вважається страховиком-резидентом із спеціальним статусом.
Ліцензування	1) Заява за встановленою формою, ; 2) належним чином завірені копії документів: - статут; - установчий договір; - протокол установчих зборів або рішення про створення страховика; -свідоцтво про державну реєстрацію страховика, як суб'єкта підприємницької діяльності; - свідоцтво про реєстрацію в державному органі статистики; 3) довідка банку, що підтверджує повністю сплачений статутний фонд страховика. У випадках, коли статутний фонд страховика сплачений у розмірі 60% грошовими коштами, а решта іншими цінностями - подається довідка банку та акт аудиторської перевірки 4)баланс підприємства; 5) копія диплома керівника про вищу освіту; 6) довідка про фінансовий стан засновників страховика, підтверджена аудитором, якщо страховик, створений у формі повного чи командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю; 7) правила (умови) на кожний вид у двох примірниках; 8) економічне обгрунтування запланованої страхової (перестраховувальної) діяльності; 9) копія платіжного доручення про переказ грошей на рахунок Укрстрахнагляду; 10) інформація про учасників страховика, голову виконавчого органу та його заступників;

	11) інформація про наявність відповідних сертифікатів у випадках, передбачених Укрстрахнаглядом відповідно до ст.38 Закону України "Про страхування" (85/96-ВР).
Вимоги до капіталу	48 млн грн – для компаній зі страхування життя, страховиків із ліцензією на класи страхування відповідальності, кредитів, поруки та на здійснення діяльності з перестрахування.
Управління ризиками	Вимоги до СУР: -організаційна структура системи управління ризиками; -розподіл обов'язків між учасниками СУР, їх повноважень та відповідальності; -ключові внутрішні документи із питань управління ризиками, (політики управління ризиками та профіль ризиків і їх зміст); -основні підходи до визначення та управління лімітами ризиків; -підходи до побудови інформаційних СУР та формування управлінської звітності щодо ризиків; -моделі та інструменти вимірювання ризиків; -культура управління ризиками. -управління андеррайтинговим, операційним, ринковим ризиками та ризиком ліквідності
Вимоги до звітності	Розкриття інформації про оцінку □ активів, зобов'язань, власного капіталу □ доходності/збитковості діяльності □ грошових потоків □ фінансового стану, платоспроможності □ оцінки бізнес-моделі, показників збитковості
Оподаткування	До об'єкту оподаткування застосовується базова ставка податку 18 %. Водночас тільки для страховиків Кодекс додатково визначає поняття дохід (об'єкт), яким є страхові премії нараховані за договорами страхування і співстрахування. До такого доходу (об'єкту) страховиків застосовується ставка податку у розмірі 3 %.
Вирішення спорів	Спори вирішуються в судовому порядку. За бажанням заінтересована особа може звернутися до спеціальної комісії Фонду. До складу цієї комісії на громадських і паритетних засадах входять представники держави, застрахованих осіб і страхувальників.
Спеціалізація компанії	Старахування життя, страхування інших видів ніж життя.
План відновлення	У разі якщо прийнятний регулятивний капітал страховика для виконання вимог до капіталу платоспроможності не перевищує 120% капіталу платоспроможності та/або наявні значні ризики у наступні три місяці порушення вимог до капіталу платоспроможності страховик негайно повідомляє про це Регулятора та протягом 30 днів з дня виявлення відповідних обставин складає план відновлення діяльності страховика

	або оновлює раніше складений план відновлення діяльності страховика, якщо припущення, покладені у його основу, є недійсними, та подає його Регулятору на погодження. План відновлення діяльності страховика повинен гарантувати відновлення фінансового стану страховика та виконання ним вимог до капіталу платоспроможності протягом не більш ніж 180 днів з дати, коли було встановлення порушення вимог до капіталу платоспроможності.

ДОДАТОК Д

Список публікацій здобувача:

наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шкурко В. Сектор перестрахування у фінансовій системі. *Scientia fructuosa (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету)*. 2022. №143(3), С. 93–102. URL: https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/485

2. Шкурко В.І. Концептуальні засади державного регулювання перестрахової діяльності. *Ефективна економіка*. 2023. №4. URL:https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1461/1471

3. Шкурко В. І. Пруденційне регулювання перестрахової діяльності . *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*. 2023. №4 (263). С. 29–33. URL: https://dndiime.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/4-263-2023.pdf#page=29

4. Морозова Л.С., Шкурко В.І. Роль цифрових технологій у розвитку ринку перестрахування. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. №1(37). С. 207-215. URL: https://www.researchgate.net/publication/385258343_Rol_cifrovih_tehnologij_u_rozvitku_rinku_perestrahuvanna

5. Шкурко В. Стратегічні підходи до посилення державного регулювання ринку перестрахування. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2024. Т. 332. № 4. С. 150-154. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/237/248

6. Shkurko V. State regulation of reinsurance activities in Ukraine during the war. *Economics & Education*. 2024. № 9(3). P. 37-42. URL:http://baltijapublishing.lv/index.php/econedu/article/view/2553

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації :

7. Шкурко В. І. Перестрахування як метод управління ризиками. The 10th International scientific and practical conference "*Eurasian scientific discussions*" (October 23-25, 2022. Barcelona, Spain). Barca Academy Publishing, 2022. P. 450-453. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/EURASIAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-23-25.10.22.pdf

8. Шкурко В. І. Державне регулювання перестрахової діяльності в Україні. The 9th International scientific and practical conference "*Modern research in world science*" (November 28-30, 2022. Lviv, Ukraine). SPC "Sci-conf.com.ua", 2022. P.1743-1745. URL:https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-28-30.11.2022.pdf

9. Шкурко В. І. Послуги перестрахування: сучасні реалії. *Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 31 жовтня 2022 р.) / відп. ред. Н. П. Шульга. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С.77-78. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/daa741958105e699b2f6f8e99214d13f.pdf

10. Шкурко В.І. Механізм державного регулювання ринку перестрахування в Україні. *Розвиток науки та техніки під час світової кризи:* тези доп. CXIX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(м. Київ, 20 лютого 2023 р.). Київ. 2023. С.133-135. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/Kyiv_200223.pdf

11. Шкурко В. Фінансове регулювання перестрахових компаній. *Фінансова політика як складова економічного розвитку* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11–12 квітня 2023 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С.151-153. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/3043ab09788d719c6ad51708e587adb2.pdf

12. Шкурко В. Цифровізація сектору перестрахування. *Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.

(м. Київ, 17–18 квітня 2024 р.) / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С.148-150. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/fcd20406e26a177cec674c0785c4a182.pdf

13. Шкурко В. І. Закордонний досвід державного регулювання перестрахової діяльності: *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 13–14 грудня 2024 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С.161-164. URL: http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/353/10912/24550-1

ДОДАТОК Е

Таблиця Е

Відомості про апробацію результатів дисертації

№ п/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, круглого столу, місця та дати проведення
1	*Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference.* Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. (October 23-25, 2022)
2	*Modern research in world science. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. Lviv, Ukraine. (November 28-30, 2022)
3	*Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 31 жовтня 2022)
4	*Розвиток науки та техніки під час світової кризи*, CXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. (м. Київ, 20 лютого 2023)
5	*Фінансова політика як складова економічного розвитку* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 11–12 квіт. 2023)
6	*Фінансово-бюджетна політика в умовах воєнного стану*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 квітня 2024)
7	Міжнародна науково-практична конференція (м. Запоріжжя, 13–14 грудня 2024 р.). Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024.